SANAT

orhan peker

cornelius'a mektuplar

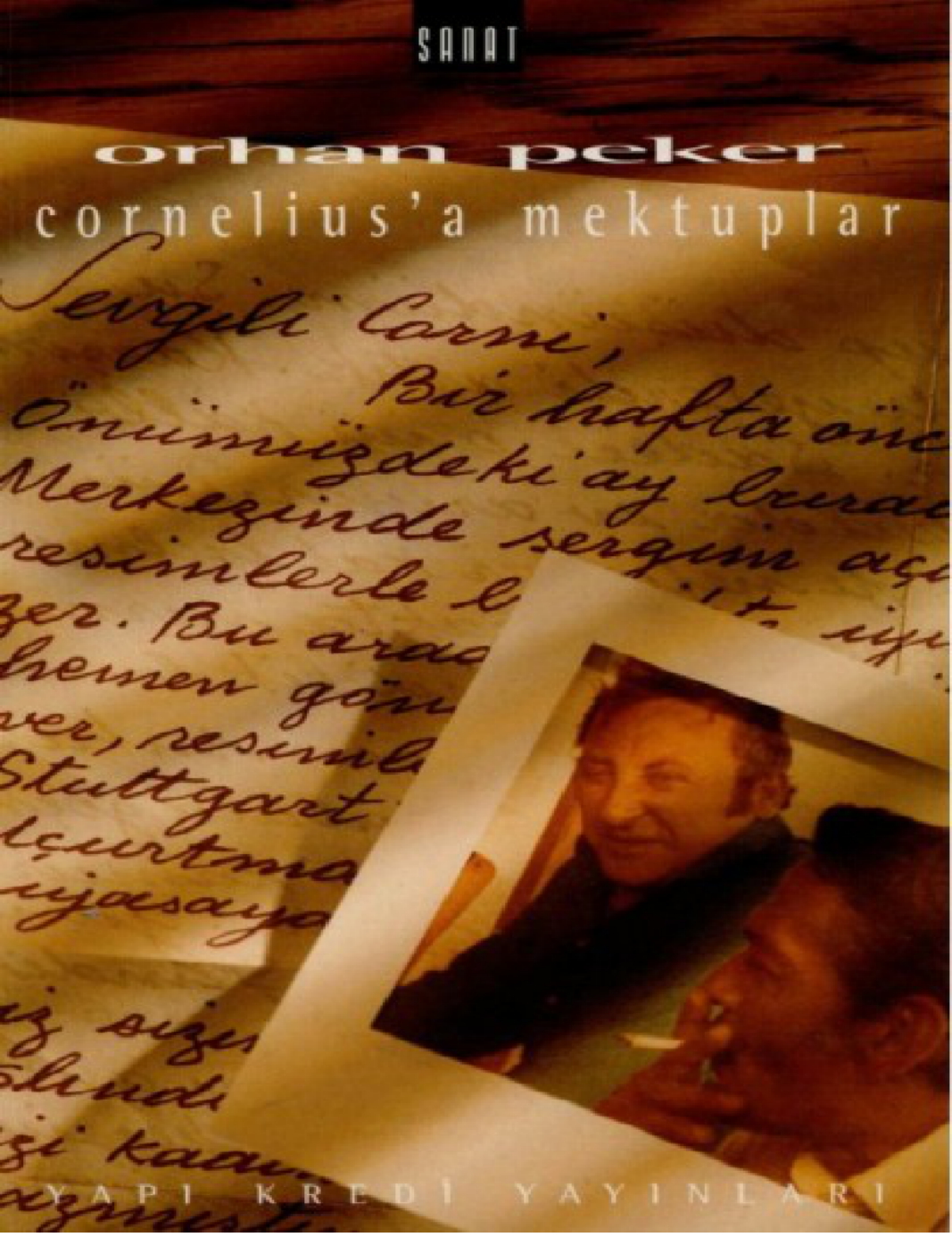

YAPI KREDİ YAYINLARI

CORNELIUS'A MEKTUPLAR

Orhan Peker

Yapı Kredi Yayınları - 1993

Orhan Peker

1927'de Trabzon'da doğdu, 1978'de İstanbul'da öldü. İlköğrenimini Trabzon'da gördükten sonra İstanbul'da Avusturya Lisesi'nde okudu. Güzel Sanatlar Akademisi'nde Bedri Rahmi Eyüboğlu atölyesinde öğrenim gördü (1946-1951). 1947'de bazı arkadaşlarıyla "On'lar Grubu"nu kurdu. 1951'de ilk kez Devlet Resim ve Heykel Sergisi'ne katıldı. 1953'te de ilk kişisel sergisini açtı. Tercümanlığını yaptığı Max Meincke (İstanbul Şehir Tiyatroları yönetmeni) ile birlikte Viyana ve Paris'e gitti (1955). 1956'da Salzburg'da Oskar Kokoschka'nın düzenlediği "Yaz Akademisi'ne katıldı. Almanya'da taşbaskı resimlerini sergiledi.

1957'de İstanbul'a döndü ve 1959'da Ankara'ya yerleşti. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nda çalışırken hazırladığı Uluslararası Turizm Yılı afişiyle, Tokyo'da onur ödülü kazandı. Ertuğrul Yatı için yaptırılan anıta vitray ve seramik pano hazırladı (Japonya-Kuşimato). 1965'te Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde birincilik ödülünü aldı. Bir süre Madrid'e giderek burada kaldı ve El Greco'nun portrelerinden birinin kopyasını yaptı. 1966'da "Yılın Ressamı" seçildi. 1970'te Bayındırlık Bakanlığı'nın açtığı yarışmada, Y. Mimar Ragıp Buluş'la ortak hazırladığı proje birincilik ödülünü aldı. TRT yarışmasında da Aşık Veysel portresiyle başarı ödüllerinden birini kazandı.

Almanya'da Türk çocukları için yayımlanan Ağaca Takılan Uçurtma adlı kitabı resimledi (1974). Avrupa'nın çeşitli kentlerinde resimlerini sergiledi. Ölümünden bir süre önce yerleştiği İstanbul'da, Bedri Rahmi Galerisi'nde düzenlediği sergide "Güvercinler" konulu resimleri yer aldı. Bu sergi, kendi düzenlediği son sergisidir. Metin Eloğlu'nun Rüzgâr ekmek adlı kitabına da siyah-beyaz güvercin resimleri yaptı. Çetin Öner'in Gülibik adlı çocuk kitabını resimledi. Mezarı Zincirlikuyu'dadır.

Bir Dostluğun Kısa Tarihçesi

Orhan'la olan dostluğumuz 1942 yılının sonbaharında İstanbul'da, Avusturya Lisesi'nde (St.Georg) başladı. Bugünmüş gibi hatırlıyorum: Okulun bıçkınları, her yeni gelene yaptıkları gibi Orhan'a da sataşmaya başlamışlardı. Bu korumasız çocuğu, birinin koruması gerekiyordu. Bu görevi bir "ağır siklet" olarak ben üstlendim.

1 Aralık 1942 tarihli günlüğümde şunlar yazılı: "Geçenlerde (okulumuza) yeni bir Türk geldi. Adı Orhan. Doğru dürüst bir çocuk. Çok güzel resim yapıyor. Ama en çok hoşuma giden yanı, kulağının müziğe yatkın olması". Birkaç satır sonra şu sözcükler var o öğrenci günlüğümde: "Her akşam (yatılı okulun müzik salonunda) konser veriyoruz."

İşte bir ömür boyu sürecek bir dostluğun ilk tohumları: zevk benzerliği.

Başlangıçta müzik sevgisi, daha sonraları da müzik merakı. Okulumuzun müdürü Graf adında biriydi, Orhan'daki resim yeteneğini hemen farketti ve onun için revire bir resim sehpası kurdurdu. Biz bahçede top koştururken, Orhan, bu ilk "atölyesinde" Rus devriminden kapağı İstanbul'a atan bir Beyaz Rus'un denetiminde resim yapıyordu. Ben, arada bir bu "atölyeye" sızıp, Orhan'ın çalışmasını izliyordum, kimi zaman uzaktan, kimi zaman yakından, ama her zaman gıpta ile.

Okul sıralarında, özellikle yatılı okul sıralarında başlayan dostlukların oluşumunu yaşayanlar bilir. Birbirimizi tanırken ortak yanlarımızı da keşfediyorduk. Sonunda Karadenizli bir çocukla, Kuzey Denizli bir çocuğun ruh yakınlıklarını keşfettik. Handiyse iki kardeştik. Günler, haftalar, aylar geçtikçe, edebiyat, felsefe, sinema ve politik konularda da düşüncelerimizin birbirine yakın olduğunu gördük. Bu da bizi birbirimize daha bir yakınlaştırdı, gerçek bir dostluğun, bir ömür boyu süren dostluğun temeli böyle atıldı. Ama yeryüzünde, günün birinde bedelinin ödenmesi gerekmeyen mutluluk, sanırım, pek yoktur. Sevdiğimiz insan bize ne denli yakınsa, ayrılışı da o denli acı olur. Onunla birlikte oluşturulan yaşam zenginliği, onun gidişiyle yoksullaşır. Bu nedenle, kimi zaman kendi kendime sorarım: "Seçmek

mümkün olsa, ölümü mü, yoksa yası mı seçerim?" Ama cevabını hiçbir zaman veremem.

5 Aralık 1974 tarihli mektubunda, Orhan şöyle yazıyordu:

"...Mektubunda bir 'ölüm' lafı var. Ona takıldım doğrusu. Hiç unutmam, Kastamonu köylerinden birinde çok yaşlı bir kadına rastlamıştık. Ona, 'Hâlâ ölmedin mi teyze?' diye takılanlara, başını dik tutarak: 'Durun hele, yollar kalabalık' diye cevap veriyordu. Biliyorsun ben de 'Durun bakalım, yapılacak resimler var' diyorum."

Dostum Orhan bu resimlerden bir çoğunu bitiremeden göçtü. Kalan gene de resimleri ve (benim için) eşsiz bir dostluk oldu.

Cornelius Bischoff

Hittfeld

Ağustos 1992

Orhan Peker'den Cornelius Bischoff'a

Berlin'de konuk olduğum sıralar (1989-90) Almanya'daki eski bir gelenek dolayısıyla, birçok kentten okuma günleri yapmam için öneriler alıyordum. Bunlar öylesine çoktu ki, tümüne olumlu yanıt versem, Berlin'de oturup çalışmamın olasılığı yoktu.

Hamburg Şehir Kitaplığından gelen öneriyi geri çeviremedim. Kuzeyin bu liman kentini, oldum olası merak ettiğim ve o güne değin yolum düşüp göremediğim için. Şehir Kitaplığındaki okuma akşamı bana bir dost kazandırdı: Cornelius Bischoff.

Bu adı bilmiyor değildim. Orhan Peker'den, Mustafa Pilevneli'den onun adını çokça duymuştum. Yaşar Kemal'le benim ortak yayıncımız Lucien Leitess de övgüyle söz etmişti onun kılı kırk yaran Yaşar Kemal çevirilerinden.

Hamburg Şehir Kitaplığındaki okuma ve sorular-cevaplar sona erdiğinde bir Alman yanıma yaklaştı ve kusursuz Türkçesiyle kendini tanıttı: Cornelius Bischoff. Cornelius'un adını biliyor ama yaşam öyküsünü bilmiyordum.

Sormasaydım, kuşkusuz anlatmayacaktı.

Sordum ve anlattı. Ayrıntılara girmeden. Sıradan bir yaşam öyküsünü anlatır gibi. Oysa Cornelius'un yaşamı hiç de sıradan bir öykü değildi. İnsanların "hayatım roman" dediği türden bir serüvenin insanıydı.

Babası Eduard Bischoff, bir dülger olarak 1938 yılında Türkiye'ye gelmişti. Yükselen nazizmin kokusunu uzaktan alıp ailesini de (eşi Yahudi kökenliydi) Türkiye'ye getirmeye çabalamıştı. Binbir zorlukla, Fransa üzerinden getirttiği ailesiyle, 1952 yılına değin Türkiye'de çalışıp yaşamıştı. İkinci Dünya Savaşı'nın cilvelerinden biri olarak, bu anti-nazi aile Çorum'da "mecburi ikametgah"ı tanımışlar, ama bu

zorunluluk ve savaş sona erdiğinde de kendilerini hemen Almanya'ya atmamışlardı. Cornelius, böylece Türk halkının arasında, Türkçe öğrenmiş, İstanbul'a döndüklerinde St. Georg Avusturya Lisesi'ne girmiş ve burda, günün birinde (savaşın yoğun olduğu 1942 yılında) sınıflarına giren, kısa boylu, kara gözlü, piyano çalmasını "bilen", resme olağanüstü yatkınlığı olan bir hayli içine kapalı Karadenizli bir çocukla arkadaşlık kurmuştur.

Okul sıralarında kurulan bu dostluk, kısa boylu, kara gözlü, içine kapalı Orhan Peker'in ölümüne değin sürmüştür. Orhan'ın kendisine yazdığı mektupları, daha başlangıçta, önemli bir sanatçıyla karşı karşıya olduğunu farkeden Cornelius tarafından saklanmıştır.

İşte Orhan Peker'in sınıf arkadaşı ve yaşam boyu dostu Cornelius Bichoff'a yazdığı mektuplar bunlardır.

Okunduğunda görülecektir ki, iyi günlerini, kötü günlerini, tasalarını, sevinçlerini bu dostuyla paylaşmıştır. Onu bir can dostu bilmiş, gerektiğinde yardımına başvurmuş, gerektiğinde gönlünü açmıştır.

Gerçek bir dost mektuplarıdır bunlar. Bir meslektaşa yazılmadığı için, ressamın, sanatıyla ilgili sorunsalının pek fazla izi yoktur. Buna karşılık, içinde yaşadığı zor koşullar, aşklar, yolculuklar, umutlar ve umutsuzluklar, bir dönemin tanıklığı niteliğindedir.

Cornelius, Hamburg'ta tanıştığımızın ikinci günü, bana bu mektuplardan söz ettiğinde, bu mektupları yayımlamayı önerdim kendisine. Bir süre sonra (Türkiye'ye dönmüştüm) mektupların orijinallerinin fotokopisiyle kapımı çaldı:

"Al ve ne yaparsan yap."

Yapacağım bir şey yoktu. Bu satırları yazmaktan ve Orhan Peker'in Cornelius'a Mektuplar'ını yayıma hazırlamaktan başka.

Ferit Edgü

Aralık 1992

2 Ekim 1950, Trabzon

Bub,

Geçenlerde eski kitaplarımı karıştırırken senin bir resmin elime geçmişti. Arkasına aynen şöyle yazmışsın: Unutursan darılırım!

O zaman kendi kendime sormuştum. Bu herifi ben unuttum mu acaba, kimbilir ne alemdedir, aklından geçiyor muyum? Sonra hiç beklemediğim bir an, gönderdiğin kart çıktı geldi. Çamlıkta sırtüstü yatıp güldüm, bu kart Hamburg'tan geliyor, bu resmi Van Gogh yapmış, bu kartı arkadaşım Eduardzade Cornelius efendi göndermiş, bu kart bilmem kaç kilometre yol etmiş de gelmiş ve gelmiş de beni bulmuş. Bak işe! Nerden nereye? Bir cigara tellendirdim...

Bunun aksi de olabilirdi, olmadı, demek aklından geçiyormuşum... Ne iyi, ne güzel! İnsan çok kimse tanıyor, yolda, şurda burda. İyi dostluk zor iş.

On gün sonra İstanbul'a döneceğim. Bu yaz da geçti. Son sene, Akademi faslı bitiyor demektir. Resim yapıyor muyum? Öyle yazmışsın. Bu lafa ne denir. Benim gibi akşama kadar resim yiyip resim içen bir adama, tabii, iş olsun diye böyle sorulur. Hepsini geçelim, belki bu ara biraz değiştim. Eskiden çok ciddiye aldığım şeyleri, belki şimdi daha soğukkanlı karşılayabiliyorum. Şu veya bu şekilde düşüncelerim değişti. Fakat resim yapmak sanat yapmak - neşemi hiç kaybetmedim. Sadece biraz sabırlı olmak istiyorum o kadar...

Sen ne alemdesin? Derslerin, işlerin yolunda mı? Hususi hayatın yani açık söyleyelim kızlar, karılarla iyi misin? Balonların bittiyse yine gönderelim. Bana birkaç fotoğraf yolla... İstanbul'da tabii sizinkilere uğrayacağım. Oradan sana derli toplu bir resim paketi göndereceğime söz veriyorum. İçinde yeni işler bulacaksın. Hamburg sergisi için tekrar kısaca söyleyeyim resmi bir teklif lazım yani hangi teşekkül bu işi üzerine alıyorsa onlar, Güzel Sanatlar A. müdürlüğüne yazılı olarak bildirmelidirler. Benim iyimser kardeşim. Senin imzanla gönderdiğin

teklif, şüphesiz biraz hususi olmuştu. Müdüre getirip vaziyeti anlatmıştım. İyi karşıladı. Fakat o kadar. Ben şahsen bir şey yapamam tabii, vaziyeti bilmiyor değilsin. Sanat işlerimiz maşallah ciddiye pek alınır mı?

Neşem yerinde. Ümitlerim kırılmadı. Paris işi ilk arzum. Bakalım ne olur. Gözlerinden öperim.

16 Aralık 1952, İstanbul

Ulan Buba,

Bu mektubu okurken "esas vaziyet al, hazır ol!" 29 B. Teşrin 1952'de teğmenliğe terfi eden, omzu yıldızlı Orhan Peker'in karşısındasın. Yoksa posta ederim, ha... Efendim bendeniz el bombası, sten tabanca ve bazuka gibi oyuncaklarla oynamış adamım. Ellerim hâlâ barut kokuyor. Mantık, felsefe falan anlamam. Yat dedim mi yatacaksın, kalk dedim mi fırla... ileri... geri... zart zurt...

Birader, senin anlayacağın, tam bir sene askerlik yaptım. Asteğmen olarak ikinci altı ay rahat geçti. Ankara'da Genel Kurmay'da tercüman olarak kaldım. Terhis olunca doğru buraya geldim. Namussuz İstanbul, ne de olsa başka yer. İlk günler dalga ile geçti. Havalar güzeldi. Maçka'daki teyzemin apartmanı boştu. Tam iki hafta sevişmeler, öpüşmeler v.s.

Sonra, sonra bir gün baktım ki vay canına... Ben, artık gözleri bulutlarda, kafası hayallerle dolu bir Akademi talebesi değilim. Bir işe başlamak, bir bok yemek lazım. İyi ama, ben ne işe yarardım ki. Şuraya buraya gittim geldim. İş yok. Hoca olup da Siirt'e gidemem ya. Gece yarısı kurtların serenatını dinlemeye hiç niyetim yoktu. İnanır mısın, bir ara kalkıp Hamburg'a gelmek aklımdan geçti.

Yahut da bir başka yere gitmek. Derken iyi bir teklif aldım. Bizim külüstür Şehir Tiyatrosu'nu islah etmek için Viyana'dan gelen rejisör Max Meinecke'nin bir tercümana ihtiyacı varmış. Gittim, baktım, herif provada. Karılar, kızlar... Tanışıp konuştuk. Nasılsa benim Almancamı iyi buldu. Uzatmayalım işe başladık. Günde yedi lira, ayda ne eder bilmem. Bereket saat sabah ondan üçe kadar. Kendisi iyi bir insan. İşin doğrusu belki biraz Almanca öğrenirim.

Resim yapıyor muyum? Amma sual ha... İşte bu tarafım hiç değişmedi. Kocaman (120 x 300 cm, 250 x 200 cm.) büyüklüğünde resimler yaptım, iki kitap illüstre ettim. Aklıma estikçe ver elini Köprüaltı, balık tutanlar, izinli askerler, mavnalar, limandaki sarı, kırmızı, mavi

bacalı gemiler, ada vapurları...

İstanbul yine eskisi gibi. Arkadaşlar dağılıp gittiler. Kimi de tuttu evlendi. Bana gelince, bir acaibim (aşık falan değilim) ama canım sıkılıyor. Gidip Çiçek Pasajında kafayı çekiyorum. Eski odamı başkasına vermişler. Yeni bir yer bulacağım. Şöyle havadar ve üst katta bir yer. Bakalım ilerde ne olur. Bu günler yılbaşı dolayısıyla yine eskisi gibi vitrinler süslü. Karılar kürklü. Kızlar kokulu.

Eeeee, sen ne alemdesin? Annen fotoğrafını gösterdi. Namussuz herif, o sarı kızları hep sen mi öpeceksin? İşler nasıl, hayatından memnun musun? Askerlik ne zaman? Diplomat oluyor musun? Babana çok selam. Belli olmaz, belki bir gün görüşürüz. Annen cuma günü hareket ediyor. Bu akşam sizdeyim. Teo ile beraber geldik. Bu mektubu annene vereceğim. Eline geçince cevap yaz, fotoğraf gönder. (Karı, kız eksik olmasın.) Söyle kızlara, onlar da bana mektup yazsınlar, biraz Almanca öğrenelim.

Sana gelecek defa askerlik resimlerimden ve yılbaşında açılacak sergimizin kataloğunu gönderirim. Şimdilik bir iki çizgi yeter. Adresim:

O.P.

Mütercim

Şehir tiyatrosu

Tepebaşı-İstanbul

Gözlerinden öperim. Babana tekrar selamlar... Ha, bir de bulursan bana kaba, köylü işi, bir pipo gönderir misin? Hamburg'vari. Artık adam olduk, rejisörleri asiste ediyoruz. Lazım pipo...

Cevabını beklerim. Resimler arkada.

29 Nisan 1953, İstanbul

Bu sabah erken uyandım, saate baktım: 6.30. Tekrar uyumuşum. Dışarda sarımtırak bir aydınlık vardı. Sonra tekrar uyandım, saate baktım: 6.30... Hoppala... Güneş yükselmiş, pencerelerde kadınlar, çocuk sesleri. Acaba saat kaç? Yataktan fırlayıp radyoyu açtım. (Ufacık bir radyom var.) Sabah, sabah insanın içini gıcıklayan polkalar... Demek ki saat 9.00 olmamış. Acele giyinip sokağa çıktım. Her tarafta aynı delişmen müzik. Tepebaşı'nda güneş göz kamaştırıyor. Haliç pırıl pırıl. Enayi bir römorkör üç dev gibi mavnayı yüklenmiş. Dallarda ıslak, acı yeşil yapraklar. Otomobiller, kadınlar, genç kızlar yollara dökülmüş. Vay anasını be... İşte bahar...

Tiyatrodayım. Bizim odaya giriyorum. Rejisörlük odası. Ne o...! Masamın üstünde bir mektup. Zarfın üstünde Bubalinin erkek yazısı. Heyy... Heyy... yine de Heyy... Köroğlu derler bize... Ferman padişahınsa, dağlar da bizimdir. Merhaba kardeşim merhaba...

İki gözüm haklısın. Yazmadım sana... Elbette aklımdan sık sık geçiyorsun. Tünel'e doğru geçince, Cihangir'e uzayınca Canan'ı görünce, hele Tilda'yı...

İşte bir şiir:

Hani bir sevgilin vardı Bubali

Yedi sekiz sene önce

Dün yolda rastladım

Sevindi beni görünce...

Sokakta ayak üstü

Konuştuk ordan burdan

Evlenmiş çocukları olmuş

Bir kız, bir oğlan

Seni sordu

Hiç değişmedi dedim

Bir suçlu gibi ezik

Sana selam söyledi.

Behçet Necatigil'in bir şiiri - küçük bir değişikle.

İmtihanlar ha... E, birader bu mübarek sıkıntıyı baharda yapmayı hangi pezevenk düşünmüştür ilk defa. Bahar ve ders. Kitap... Çok şükür benim için imtihan derdi kalmadı artık. Ancak, belki cehennemde imtihana çekiliriz. Muvaffakiyetler sana. Sen yaman herifsin. Durur, durur sonra bir sıvanırsın. Duman attırırsın vallahi.

Bubali, ben iyiyim. Tepebaşı'na yakın bir kat tuttuk. Çok müstakil bir yer. Turan memleketine gitti. Adnan'la (hikayeci) beraber oturuyoruz.

Tiyatroda işler iyi. Senin Meinecke ile aramız hoş. Adama çok kafa tuttular. Fakat seninki iradeli adam. Şimdi, "Tartuffe"ü oynuyoruz. Sezonun son piyesi. İşler hafifledi. Akşamları pasajda çekiyoruz kafayı. Tabii her akşam değil. Tiyatro bir alem. Bizim oda kuliste.

Akşamları bazen uğruyorum. Soyunanlar, giyinenler. Hepsiyle dost olduk. Bazıları eve geliyorlar. Yani... Şu kadın meselesi artık halloldu. Şimdi artık fazla hızlı gitmemeye çalışıyorum. Küçük oğlanı düşünmek lazım. Anneme Küçükyalı'da bir ev tuttum. Ben de, bendeniz deee, efendim Haziran 1'de Meinecke ile Viyana'ya gidiyorum. Yol parası benden. Üst tarafını o halledecek. Bir pantolon, bir ceket... Bir ayımız da Viyana'da geçecek. Bundan böyle canım çekti mi, basıp gideceğim istediğim yere. Sana hareketimden önce yazarım. O zaman düşünürüz. Resim yapıyorum. Bazen iyi işler çıkıyor. Evin duvarlarında resim asacak yer kalmadı. Bazen de kızıp topluyorum hepsini. Meinecke seviyor resimlerimi. Viyana'ya bir albüm götüreceğim. Orada ART-

CLUP'da ufak bir AUSSTELLUNG (pasaportum hazır). Artık askerlik yaptık. Sıkı mı vermesinler.

İSTANBUL güzel Bubali... Tam baharı başladı. Tabii bildiğin gibi, eskisi gibi. Sommerset Maugham geldi. Bu hafta hocanın atölyesinde tanışacağız. Bir de müzede İtalyan XX. asır resim sergilerini açtılar. Kötü değil ama, beni çok açmadı resimler. Heykeller iyi.

Sana ufacık bir resimle bir fotoğraf gönderiyorum. İsterdim burada olsaydın da yeni yaptıklarımı görüp tenkit etseydin, kendi beğendiğin resmi alsaydın. Şimdiki resimlerim daha büyük çapta. Bazen de kitap illüstre ediyorum. Mecmualara gravür veriyorum. Daha non-figüratif olamadık. Olmaya da şimdilik niyetli değilim.

Sıhhatim iyi. Pipoyu tüttürüp, gezip tozuyorum. Annene, babana çok selam. Frau Berthe, benim de ikinci annem sayılır. Mektubuna çok memnun oldum. Gözlerinden öperim. İyi kadındır annen. Evini korumasını bildiği kadar, başkalarını da korumasını bilir. Edith'i az görüyorum. İyidir.

Şimdilik bu kadar Bubali.

Mektubunu, iyi haberlerini bekliyorum. Babana selam.

14 Kasım 1953

Bubali, iki gözüm,

İlk mektubuna Salzburg'tan dönüp dönmediğini bilmediğimden cevap yazmakta acele etmemiştim. İkincisini bugün aldım. Tam zamanında geldi. Dün veya yarın değil de bugün gelmesi lazımdı! Bilirsin İstanbul'un çiseli, puslu günleri vardır. Son zamanlarda havalar öyle. Akşam erken oluyor. Sokaklarda kalabalığa karışıp, dolaşmanın da tadı yok. Tiyatroda yapılacak fazla iş yoktu. Birkaç sigara içtim o kadar. Can sıkıntısına benzer bir boşluk vardı içimde. Çıkarken mektubunu verdiler. Tepebaşı'nda bir kahveye çöküp okudum. Yazdıkların beni hem oyaladı, hem de düşündürdü!

Fazla derine dalmadan kısaca durumumdan bahsederek lafa başlamak istiyorum:

Yaş: 27, boy: Bildiğin gibi, sıhhatim: Normal, para vaziyetim: Normal değil, özel durumum: Bekar v.s... İşim: Şehir Tiyatrosu dekoratörlerinden.

Bubali, başka bir yana vaziyet aşağı yukarı böyle. Bu sene sezon başında Üstad Meinecke ile dostça konuşup şu tercümanlık dalgasının beni açmadığını, yerime başkasını bulmasını söylemiştim. Tuttu, Sen bari dekoratör ol, dedi. Ben de -başka bir şey olamadığımdan- dekoratör oldum işte. Elime -geçen senekine nazaran- daha fazla para geçtiği gibi, çalışma zamanının az oluşu, papağanlıktan kurtuluşum bakımından fena olmadı diyebilirim.

Her şeyden çok şu; disiplin denen beladan kurtuldum. Bu yaz Avrupa'dayken -... Ha! bak burası mühim! Bana bak herifff! Evet, ben bu yaz Avrupa'daydım. Napoli, Roma, Viyana, Salzburg, Paris v.s... Sakın dalga geçtiğimi sanma. Bak bu iş nasıl oldu, anlatayım:

Yaz başında Meinecke tatilden istifade ederek Viyana'ya gideceğini söylemişti. Bir gece Çiçek Pasajında beraber içerken; -İstersen sen de

gel, Viyana'da fazla masrafa lüzum yok, idare ederiz, diye bir teklif attı ortaya. İlkten pek olur iş gelmedi bana ama, askerliğimi yaptığım için, baktım, pasaport çıkarmak bir gün işi. Evdekileri bu fikre alıştırdım. Annem o sıra buradaydı. Allem ettim kallem ettim, bavulu hazırladım. Haziran'ın 11'inde vapurla İstanbul'dan ayrıldım. Meinecke teyyareyle gitti. Pire, Atina ve derken Napoli! Orada üç gün kaldım. Sen bu yolları bilirsin, anlatmaya lüzum yok. Hani diyeceğim, Avrupa, Napoli'den başladı. Pejmürde, anasının gözü bir şehir. Elimde bir valiz, sen beni Garibaldi Meydanında orospularla görmeliydin. Sonra yola devam ettim. Viyana'ya gündüz girdik. Hiç güçlük çekmeden Meinecke'nin verdiği adresi buldum. U-Wagen'e bindin mi mesele kalmadı. Wien, mein schönes Wien... [Viyana, benim güzel Viyana'm.] İlk gece Burgtheater'den başlattı seninki. Biz iki berduş şarabı çekip, Viyana'ya daldık.

O hasretten, ben meraktan. Azizim, ilerdede söyleyeceğim ya bu yolculuk bana bazı gerçekleri göstermek bakımından faydalı oldu. Ama çok şaşırtmadı. Viyana, kendi içine kapanmış, yollarında kısa pantolonlu beyler, parklarında güneşlenen kocakarıları olan, büyük binalarla çevrili, muhteşem parklarla donatılmış Viyana...

Onu kafamdaki gibi bulamadım. Schönbrun'dan tut da Kunsthistorisches Museum'a kadar bu belki şirin, fakat neşesini kaybetmiş şehirde güzel günlerim geçmedi değil. Ama derbeder, pis ve bol ışıklı Napoli daha sempatikti. Ayrıca Ivanoflarla [Rus askerleri] karşılaştıkça ve bir Jeep'te dördünü gördükçe gülesim geldi. Sanatkarlar muhitine çabuk girdim. Geceleri ya tiyatro ya Art Club'ta geçti. Gündüzleri başımı alıp ormanlara, kenar mahallelere, kiliselere gittim. Bol bol şarap ve Apfelsaft içtim. Rembrandt'lar, Tiziano'lar, Bruegel'lerle burun buruna geldim. Liliput Wagen'le dolaştım. Schnitzel yedim. Ve on gün sonra baktım ki, sıkmaya başladı Viyana.

On birinci gün Meinecke de anladı. - Aga, dedim seninkine, benim yolum Paris'e gider. Oldu olacak Salzburg'a uğra, dedi. Ve ben - Abbas yolcu. Ver elini Salzburg! İki gözümün bir tanesi... Hepsini bir bir anlatmak uzun sürer... Ama kısaca Salzburg'u çok sevdim. İki gün bir masal gibi geçti. Hele yukarda Şato'da aşağıdaki küçük, şirin şehir, nehrin kıvrılarak akışı ve gece barlar... Güneş cenupta kaldı. Fakat Salzburg yine de ışıklıydı. Şair olasım geldi. Al sana orda yazılmış bir şiir:

Salzburg'ta bir barda

Erkeklerden erkek beğeniyor

Inge,.....

Senin cebin delik,

Onun saçı dökük,

Bunun boyu küçük diyor,

Vermem de vermem

Herkesle yatmam diyor

Inge....

Bizim memlekette de

Kadınlar vardır...

Saçı kara, düşü kara

Mesela...

Mesela Emine.

Bir adam yanaşmış

Bir şeyler söylüyor Inge'ye

Belli güvenemiyor kendine

Dışarı çıktığımda yağmur yağıyordu,

İçerde barda

Erkeklerden erkek beğeniyordu Inge...

Sonra ver elini Zürich ve Fransa hudutu. Sonunda bir gece yarısı Paris! Paris uzun hikaye. Sonunu getirmedim. Ertesi gün bizim ressam

Leyla'yı telefonla buldum.

Metroya binme, otobüsle gel, dedi.

Lüksemburg'ta bir otelde kalıyoruz. Bana da bir oda kiraladık. Ve: Al sana Paris... Hangisini anlatmalı? Arkadaşları Montparnasse'da Café Dome'da buldum. Oğlanlar, kızlar..! Birinde Türk rakısı vardı. İlk gece rezalet... Derken yirmi beş gün Paris. 14 Temmuz bayramı dolayısıyla üç gün üç gece yollarda dans. Müzeler, galeriler, bulvarlar, orospular, ressamlar, şairler, Fransızlar ve Fransız olmayan milletler. Ne bileyim ben. Uzun lafın kısası işte Paris de bu! dedim kendi kendime. Koca Paris, orospu Paris. Çok içtim orda. Picasso, Braque, Matisse ve daha bir sürü, it sürüsü... Ya Jacond! İsveçli heykeltraş Britta..! Tek rahat konuştuğum kadın oydu. Almanca biliyordu. O da yatakta tuttu - siz bizim kaptanı hapsettiğiniz gibi laflara. Canım, bu karılar dünyanın her tarafında aynı... Bok soyu, üzüm suyu..! Sırtımda yazlık İtalyan ceketi. Ağzımda ucuz (80 frank) Fransız cigarası. Büyük ümitler. Korkunç hakikatlerin sokaklarında sürttüm durdum. Bir gece Lüksemburg parkına kustum. Bir gece Pigalle'e boydan boya işedim. Çüşşş! Seni gidi köylü! Seni gidi şarklı! Ulan ben gidiyorum! Ve, ve Marsilya.

Paslı teknede

Akşam güneşi

Limana karşı

Gemilerden en güzeli,

Sarı bacalısı!

Cenova, tekrar Napoli... Deniz, deniz. Sonra "yedi tepe üstüne kurulmuş", pul pul, canım İstanbul! Zart! İşte böyle Bubali. Kürkçü dükkanına. Şimdi Laleli'de bir apartmanın en üst katına yapılmış küçük bir kat tuttum. Tam tavan arası. Müstakil. Bir salon bir oda. Pencerem denizi görüyor. İlerde camilerin silueti. Radyom, gaz sobam, resimlerim, hayallerim, kirli çamaşırlarımla başbaşayım. Hayatı seviyorum, sanatı seviyorum ve bütün bokluklarına rağmen insanları seviyorum. Inge'yi, Viyana'yı, Salzburg'u hatırlıyorum bazen. Ve

diyorum ki bazen: Yaşın otuza gidiyor. Akıllan be enayi...

Gözlerinden öperim. Annene, babana selam. Mektubunu beklerim.

16 Ocak 1953

Bubali,

Mektubunu aldım. Hele gönderdiğin fotoğraf ne güzel, o sıhhatli hayat dolu kızlara bayıldım. Yesin oni ninesu... Mektubunu her zamanki gibi, konuşur gibi yazmışsın. Benden selam olsun Beatus'a, Babs'a, hepsine...

Dünya küçüktür, diyorsun. Ben de, dünya boktandır, diyeceğim. Bilmem ama benim şu son seneler, bazı düşüncelerim galiba değişti. Artık etrafı toz pembe görmüyorum. S....im resmini, sanatını, v.s... En çok hakikat olan şu, yaşıyoruz ve bir gün de öleceğiz. Bedbin falan değilim. Kötümserlik de değil. Düpedüz hakikat...

Dört gün evvel Samsun'dan acele, telefonla çağırdılar. Kısacası: babam ölmüş. İşte böyle... Bu hadise bana henüz komadı... Ama zamanla ister istemez bir boşluk duyacağım. Herşey sıra ile. Çocukluk, tahsil, askerlik ve iş ve yaşlıların göçüp gitmesi ve, ve bizzat yaşlanmak. Realitelere boyun eğmeler, adam olmalar. Ve yaşamak için para.

Kusura bakma... Şimdi kendi kendime soruyorum: "Kleiner Mann was nun?" [Nereye küçük adam?] Ne olacak birader. Memur, küçük memur oluyoruz. Yarın ne olur? Ne bileyim ben. "Resim" büyük iş... İyi bir resim yapmanın saadeti iki gün sürer, iyi bir iş yapmak... O bambaşka herhalde. Kireç fabrikası açmak. Lafla peynir gemisi yürümez.

Sizler şimdi nasılsınız? Annene, babana selamlar.

Sizin eve iki kere uğradım. İhtiyarlar iyi... Bir gün de Edith'i yolda gördüm. Kısa konuştuk. Bu kız milleti... zayıf şeyler. İnanır mısın saçlarım ağarıyor. Şaka maka "saçlarıma ak düştü". Kurz gesagt [Kısaca söylersek]: "Burada hiç yeni bir şey yok". Gözlerinden öperim. Muvaffakiyetler.

Ha! Pipo işi pek mühim değildi. Sen ciddiye almışsın. Ben, antika, ucuz, boktan bir şey bir köylü işi demiştim. Masrafa girme, birader. Olsa olsa No:2 enteresan. Ama pahalıysa vazgeç.

Bir de foto gönderiyorum. İş olsun diye.

16 Aralık 1957, München

Sevgili Cornelius,

Sana yazdığım mektubu bugün postaya atacaktım. Sabah erkenden ev sahibi posta havalesini ve mektubunu getirdi. Daha önce gönderdiğin 25 markı almıştım. Fakat durum karışık olduğu için sana hemen bildiremedim. Her ikisi için çok teşekkür ederim. Emin ol, eğer çok sıkışık durumda olmasaydım bu mevzuda başını şişirmeyecektim. Ama dedim ya, işler birdenbire tepetaklak yürümeye başladı.

İlk önce polis aufenthaltserlaubnis [Oturma izni] meselesinde zorluk çıkardı. Ancak Sami dayımın Hamburg'tan gönderdiği yeni garanti mektubuyla "üç aylık" verdiler. Fakat aynı zamanda da "hiçbir işte çalışamaz" kaydını koydular. Polis milletini zaten sevmem, gidip gelmeler asabımı bozdu. O günlerde Almanya'da bulunmamın sebebini kendi kendime bir kere daha sordum. Herhalde asıl gaye buralarda bir işe kapılanmak, sabahtan akşama kadar birtakım "kitschig" [Değersiz] dekorasyonlar v.s. yapmak değildi. Gerçi bu diğer işlerin yanında oldukça hafif kalır, insan her şeyi göze alarak buralara gelebilir. Ama faydalı olabileceği başka meseleleri yoksa... Üstelik ilk yaptığım temaslar bu hususta yanılmadığımı göstermişti.

Şu halde ne olması gerekirdi? diyeceksin. Kısaca tamamen bağımsız, yalnız kendi işimle uğraşabileceği imkanlara sahip olmalıydım. Ankara'daki p...lar döviz verselerdi mesele hallolmuştu tabii.

Karaborsadan ayda 300 markı karşılayacak kadar servet sahibi olmadığımız için de buna o yoldan imkan yok. O halde geriye ne kalıyor? İstanbul'a dönmek, ilk akla gelen. Oysa ki oradan gelen haberler büsbütün tatsızlaştı. Zaten maddi manevi bir buhran geçiren o memleketten iyi havadis beklemek manasız.

Son zamanlarda ne düşündüğünü pek anlayamadığım bizim Orhan da nihayet kararını açıkladı. Bu ay sonuna doğru Münih'ten ayrılacakmış. Nereye gideceğini pek sormadım. Kammerspiele'de kendisine bulunan iş, yine de bir şans eseri olduğu halde, galiba sıkılmaya başladı. Kapalı

bir tarafı vardır, bilirsin. Gerçi iyi arkadaştır, birlikte bulunmamızın hoş tarafları vardı. Ama ne denir, karar kendisinin.

Ben hâlâ buralarda dayanmayı "sürünmeyi" düşünüyorum. Münih'i çok sevdiğim için mi? Değil. Etrafımdan çok faydalandığım için mi? O da değil. Hani bu şartlar içinde, böyle bir atmosferde şaheserler(!) yapılabileceğine de inandığım yok. Bu şehirdeki hemen hemen bütün mühim sanatçıları tanıdım, sanat muhitlerine girdim çıktım. Anladığım şu: Alman sanat adamı bir sürü karışık meselenin ortasında tam bir kompleks yaşıyor. Gerçi dev gibi tiyatro binaları, büyük galeriler, sinemascope renkli filmler falan filan yapılabiliyor bu memlekette. Güzel ciltli kitaplar, "das schönste" [En güzel] mecmualar yayınlanıyor. Ama bütün bunlar işin dış görünüşü, bir üstünlük, 'wunder' [Harika, mucize] kompleksi. Ancak biraz derinlere gidince ortada bir 'kolonial' [Sömürgeci] hava estiği görülüyor. Ucuz tiyatro repertuarları, tavşanın suyu resim sergileri, göz boyayan zevksiz filmler v.s... Tabii bütün bu söylediklerime her Alman sanatçısı girmez sanıyorum. Nitekim tanıdıklarım arasında gerçekten bunların üstüne çıkmış olanları görmedim değil. İşte bütün ümidim bu gibi çevrelerden dost edinmek. Şimdiden birkaç sağlam arkadaşlık kurmuş sayılırım.

Diğer taraftan hani şu "İstanbul'da olmamak" var ya! en önemlisi o galiba. Ora ile Münih'i mukayese edersek, tabii Münih çok daha havalı şehir. Nihayet bilemedin Avrupa'da olmak duygusu, yapışkan şarklılıktan ötede olmak hüviyeti... Söz buraya gelmişken mektubunda temas ettiğin meseleyi kısaca izah etmek istiyorum sana. "Sosyolojik" düşüncelerimi demek istiyorum. Gerçi emeksizlik, açlık gibi mecburiyetlerin, insanları birtakım fikirlere inandırdığı, bağladığı doğrudur. Bu gibi faktörlerin, Masse psikolojisine ne kadar tesir ettiğini yakın tarih göstermişti. Ama ben kendi hesabıma hiçbir zaman gerçekten hissetmedim, samimi olmadan bir düşünceye inanmış değilim, sanıyorum. "Bunları sana kim öğretti?" diyorsun. Biraz şakamsı bir soru bu. "Hâlâ o kafada mısın?" diyorsun. Bu da tuhaf bir sual.

Fakat bunları ne kadar iyi niyetle sorduğunu bildiğim için, kısaca seni aydınlatmak istiyorum. Gerçi Hamburg'ta yalnız konuştuğumuz gece de seni bu hususta tatmin ettiğimi sanmıştım. Ama ne zararı var, tekrar edelim: Ben içinde bulunduğumuz çağın bütün meselelerine karşı tam bir alaka duyan insanın gerçek sanat yapabileceğine

inanıyorum. [İsterse elma armut resmi yapsın.] Ne yapalım ki ben de her iyiye varmak, güzele varmak isteyen her sanatkar gibi "gerçek sanat" yapmak istiyorum. Resim dediğimiz şu işin, sadece gözü boyamak işi olduğunu kabul etmiyorum. Öyle olsaydı veya öylesini yapmak isteseydim -samimi söylüyorum- bırakırdım bu yolu. İşte bu bakımdan estetik çalışmaların yanı başında bir gün sosyal meseleleri de ciddiye almak gerekiyordu. Ancak bir farkla. Ne bir sosyolog katılığına düşmek, ne de dogmatik düşüncelere saplanıp kalmak. Nitekim bugün sosyal gerçeklerin her türlüsüne karşı koyamayan sanatçı tipleri, ya fildişi kulesine kapanıyor ya da bir nevi toplum dinciliği yapıyorlar. İşi madrabazlığa, istismara götürenleri bir kalem geçelim. Kabul etmek gerekiyor ki, bizim tuttuğumuz yol, yolların en zoru. Hem güzel eser yapacaksın, hem de doğrudan yana olacaksın. İşte bu noktada anlaşmamız mümkün sanıyorum. Asırlardan beri her namuslu sanatçı için tek doğru vardı: İnsanoğlunu gerileten, her türlü hürriyetinden alıkoyan düşünceye, istismarcılara karşı koymak ve küçük politikanın üstüne çıkabilmek. Nerede ve ne tarafta bunları görürse mücadeleye girmek. İşte bu cepheden duruma bakılarak denebilir ki, sanatçı adamı, diğer politikacılardan ayıran hususiyeti budur. Bir araba daha laf etmeden seni bir dostum olarak temin edeyim: Fenalığın, kötülüğün tarafına geçmedim, geçmeyeceğim de... Ama bırak da bu hususta düşünürken kolayca tek taraflı olmayalım. Belki yanıldığım hususlar var. Bunları bütün iyi niyetimle düzelteceğimden emin olabilirsin. Senin görüşlerine, bilgine saygım vardır. Bunun için ben de sana "Bunları sana kim öğretti" diye sormayacağım. Orhan'la bu mevzudaki münasebetimize gelince, kendisiyle aynı yolda olduğumuzu hiç sanmıyorum. Nitekim bu mevzudaki ayrı görüşlerimiz her zaman belli oluyordu. Bu ciddi havadan sıyrılmak için gel işi tatlılaştıralım: Şunun şurasında, her şeyden önce sevimli, dost-yürekli insan olmak var. Ne yaptığımız, ne yapabileceğimizi kenara bırak, iyi günler yaşamamız ne güzel olurdu. Düşün, yılbaşını Salzburg'ta geçirmek, dağ otellerine çıkmak, kafaları iyice çekmek. Hele aşk! Hani o büyük güzellik! Mesela Paris'e de gidilebilirdi. Bilemedin kaç saatlik yol. Dinine yandığımın dünyası ne güzel geçerdi günler...

Şimdilik anladığım şu benim. Belki biraz daha dayanmak mümkün olacak. Bu ara İstanbul'dan gelen bir Türkle tanıştırdılar beni. Kafadar adam. Tercüme falan derken dost olduk. Dövizi çokmuş, bana bir miktar verebilecek sanıyorum. Şimdilik bilhassa geceleri gezip tozuyoruz. Bakalım oda işi ne olacak. Orhan gidince yeni bir yer bulmam lazım. Şimdilik kendimi hadiselerin gidişine bırakıyorum. Öyle çok uzun boylu düşünürsek verem olduk demektir.

Gözlerinden öperim Bubali!

Annene, pedere, Oma'ya, Stups ve Reiner'e selam. Yine yaz bana, mektuplarını almak insanı sevindiriyor. Daha şimdiden iyi yeni yıllar dilerim hepinize...

Bizim galerici yılbaşı için bir Kollektiv-grafische Ausstellung [Ortak (kolektif) grafik sergisi] yaptı. Benden de koymuş bir iki tane. Bakalım belki satılır.

19 Haziran 1958

Sevgili Corni!

Mektubunu aldım. Henüz bu taraflarda olmayışın belki de daha iyi. Malum biraz karışık ortalık: Her kafadan bir ses çıkıyor. Üstelik oradaki işinden memnunsun. Şimdilik keyfine bak. Gerçi seninle Çiçek Pasajında karşılıklı kafaları çekmek çok zevk olurdu. Ama nasıl olsa bunu bir gün yapacağız. Geçenlerde Boğaz' a gitmiştim. Yoldan seninkine benzeyen bir ISATA geçti. Neredeyse arkasından seslenecektim. Sonra Tarabya'ya uzandım. Aklıma gençliğimiz geldi. Güzel günlerdi o zamanlar. Ben yazı sessiz sedasız geçirmek, çalışmak, şehire az inmek istiyorum. Vaniköy'de bir oda buldum. Karşı Boğaz'da, Çengelköy'e yakın. Bu iş olursa çekileceğim o tarafa. Önüm deniz, balıklar taze, akşamları rakı da olunca tamam. Artık gelirsen bende kalabilirsin, denize gireriz.

Gelelim papel meselesine. Bu parayı temin edişin bana ne kadar faydalı oldu biliyorsun. Sen zaten o yolculuk boyunca bu mevzuda gerçekten dostça davrandın. 500 markın karşılığı T.lirasını tabii arzu ettiğin zaman burada vereceğim. Gerçi bizim aile ile para meselelerini iyice halledemiyorum. Tatsızlık çıkarmamak için sabırlı davranıyorum şimdilik. Ama sonunda hakkımı tabii alacağım. Bu bakımdan eğer mümkünse parayı bir iki taksitle ödemem daha rahat olur. Mümkün değilse çaresini ararım.

Dün Salzburg'tan Resi'den de mektup aldım. Hep aklıma oralar geldi. Bir bakıma pişmanım döndüğüme. Ama olmadı işte. Resi belki gelecek. Kimbilir onunla dönerim. (Tabii bu da rüya.) Her neyse, şimdilik böyle Bubali. Braeneckelere, seninkilere selam. Şu dünyada resim de yapmasaydı hiçbir boka yaramayacak dostun gözlerinden öper.

Yine haberini beklerim.

13 Temmuz 1958, İstanbul

Sevgili Corni,

Mektubuna ancak şimdi cevap yazabiliyorum. İki gün önce Mahir'le para durumunu hallettik. Kendisine iki, üç taksitle parayı ödeyeceğim. Şimdilik ilk kısmını verdim. Mümkün mertebe en kısa zamanda hepsini vermeye çalışacağım. Mahir hakikaten dostça hareket etti.

Son zamanlar burası bir alem. Hadiseleri izah etmeye pek çalışmıyorum. Aslında değişen, insanların kendileri. Hakikaten eski dostluk havasını bulmak mümkün değil. Herkes kendi kapısına çekilmiş, menfaatleriyle alakadar oluyor. Bir emniyetsizlik, bir egoistlik havası var ortada.

Bütün bunların dışında insan biraz huzuru, tenha, gürültüsüz yerlerde bulabiliyor. Aslına bakarsan ben bu imkana da tam manasıyla sahip değilim. İster istemez şunun bunun zırıltısını dinliyoruz. Ama gene de iyimserim. Artık eskisi kadar sabırsız hareket etmiyorum. Hadiseleri ve insanları değiştirmek elimizde değil ki! Boşuna üzülmek, dertlenmekten de usandım. Elimden geldiği kadar boş veriyorum olup bitenlere. Günü gönlümce, aklımca geçirmeye çalışıyorum.

Senin hiç değilse sonbahara kadar bir ara gelebilmen iyi olurdu. Son karar ne durumda? Buraları oldukça değişmiş bulacaksın. Dün Tarabya'daydım yine. Sahildeki lokantada kafaları çektik. Bir bakıma her şeye rağmen işleri tıkırında insanlar da var burada. Lüks arabalar, villalar, mantar gibi yerden bitiyor. Eh bize de kalıyor kafaları çekip seyreylemesi... Canımız sağolsun.

Arada bir Salzburg'tan, Paris'ten, Amsterdamlı kızdan mektup alıyorum. Hiç değilse hayal kurabiliyor insan. Orhan da dönmüş buraya.

Şimdilik böyle Bubali. İş olsun diye benimle yapılan bir röportajı (!) yolluyorum. Bilhassa pozitif konuştum orada, bizim herifleri

uyandırmak için.

Şimdilik gözlerinden öperim. Seninkilere, Brönekeler'e selam.

6 Ekim 1963, Madrid

Sevgili Bubali,

Bu kart eline geçince belki de şaşıracaksın.

İki hafta önce Ankara'dan ayrılıp uçakla Roma'ya oradan da buralara geldim. İspanyollar burs verdiler dokuz aylık. Biraz da buraları görüp anlayalım, dedim. Şimdilik günlerim iyi geçiyor. PRADO harika, insanlar dost. Sana yine yazacağım. Hepinize çok selam.

O. Peker

Residencia de Relaciones Culturales

Salle de la Granja II, 4 Granja, Madrid

15 Ekim 1963, Madrid

Sevgili Cornelius,

Geçenlerde sana bir kart göndermiştim, eline geçti mi, bilmiyorum. Ben iki haftadır buradayım. Ankara'dan ayrılalı bir ay oluyor. Doğrusu hiç beklemediğim bir sırada bu burs hikayesi çıktı ortaya. Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü beni aday göstermiş. İspanyollar da kabul etmişler. Son zamanlar canım oldukça sıkıldığı için ben de O.K. dedim. Bizim Bakanlık da itiraz etmedi tabii. Yalnız yol parasını uçak için öderlermiş. Ben gemiye de vardım, ama uçmayı kim istemez! Bir sabah Ankara'dan havalanıp Roma'ya indim. Orada beni bekleyen bir arkadaş vardı. Üstelik o "güzel çeşmeler şehrini" hiç görmemiştim. İki hafta başıboş, savruk gezip dolaştım sokaklarda. İlk durak olarak Roma'ya uğramam, sanıyorum iyi oldu. Ne var ki, günler çabuk geçiverdi ve bir sabah yine havalanıp Madrid'e geldim. Sen buralara hiç uğramış mıydın bilmem, benim öteden beri bir İspanya imajım vardı, ama günün birinde bu rüyamın hakikat olacağını hiç düşünmemiştim.

Burs, eğer uzatmak istemezsem, haziranda bitecek. Ayda üçbin peseta veriyorlar. Bu para Ankara'daki İspanyol sefaretinin bana söylediği gibi mühim bir para değil. Ben de doğrusu fazla hesap etmemiştim. Şimdilik bu Residencia'da kalıyorum. Üniversite mahallesi civarında ağaçlıklı, havadar bir yer. Kahvaltı, öğle, akşam yemekleri, çamaşır, banyo v.s. bir bakıma dışarıya göre ucuz tutulmuş. Ne var ki, bize verilen para ancak buraya yetişiyor. Şimdilik cebimde bir miktar dolar olduğu için pek sıkılmıyorum. İşleri oluruna bıraktım. Zaten İspanya tam tembel harcı. Geç uyanıyor az çalışıyorlar. Şarap içen, el çırpıp şarkı söyleyen bu kalender adamları sevmeye başladım.

Madrid şehir olarak güzel. Her şey bir yana PRADO Müzesi bana yeter. Oraya sık sık yolum düşüyor. Goya'lara, Velazquez'lere, El Greco'lara bayıldım doğrusu. Acele etmiyorum ama herhalde bir iki kopya yapmak mümkün olur. Şimdiye kadar gördüğüm galerilerde modern resim hareketleri de kaliteli. Zamanla bu çevrelere girilebileceğini sanıyorum. Resimlerimin bir kısmını yanıma aldım. Belki de sergi açarım. Bizim sefir beni iyi karşıladı. Bakalım yardım eder mi? Ama söyledim ya, şimdilik bu memleketi ve halkını tanımak

arzusundayım. Dillerini anlamıyorum henüz. Üniversitede kurslar başlayacak, gidip bir başlayayım diyorum. Biraz da İspanyolca çakmak fena olmazdı. Bu pazar boğa güreşine gittim yine. Heriflerin, ölümü böylesine alaya almaları doğrusu az iş değil. Havaya beyaz karanfiller, kırmızı karanfiller fırlatan, mendillerini savuran halka bakınca, Picasso'nun ancak İspanya'dan çıkabileceğini düşündüm. Son günler tanıştığım hoş bir ablayla (Berlinli Rosemarie Eber'le) geceleri meyhaneleri dolaşıyoruz. Cumartesi gecesi en izbelerinden birine gitmiştik. Gitaristleri, o her yerde bulunamayacak atmosferiyle hakikaten sardı beni. Önümüze testilerle getirilen şaraptan ne kadar içtiğimi hatırlamıyorum. Gece yarısı buraya dönerken iyice kafayı bulmuştum. Bu hafta belki de tanıştığım arkadaşlarla Barcelona'ya, Palma'ya gideceğiz. Şimdilik havalar güneşli. Biraz da o tarafları görmek iyi olurdu. Arkadaşlardan birinin volkswageni var. Yolculuk kolay olur.

Senin havan nasıl, işlerin iyi gidiyor mu? Buralara hiç gelmez misin? Üst tarafı dört günde burada olurdun. Seninle şu İspanyol şarabından doyasıya içerdik. Yazı iyi geçirdin mi? Elin değerse bana yazıver. İyi haberlerini bekliyorum.

Annene, babana, tanıdıklara selam. Gözlerinden öperim.

30 Ekim 1963, Madrid

Sevgili Corni, Merhaba!

Benim açımdan burada yaşamayı devam ettiren birkaç şey var. Bol bol şarap içeceksin, gitar çalıp el çırpmayı bileceksin. Geç uyanıp geç yatacaksın, daha da önemlisi, her şeye yürekten şöyle bir Ole! çekeceksin.

Ama gözünün önünde yağız bir boğayı kızgınlıktan deliye döndürüp pelte pelte kana boyayarak öldürüyorlarmış, bilemedin, o arenanın ortasında kaderiyle yapayalnız bırakılan matadoru, boğa kalçasından boynuzlayıp yerlere yıkıyormuş... Bunlar da iş mi, sanki! Hep beraber ayağa kalkıp hep birlikte bir Ole!

Sonra da havaya fırlatılan beyaz mendiller, kırmızı karanfiller... Doğrusunu istersen hayat da bir arena bence. Rolümüz ister boğa ister matador olsun, sonunda çekip gitmek var bu dünyadan.

Aslında ben iyimserim. Eskisine nazaran daha iyimser oldum demek istiyorum. Kaldı ki, hadiseler kendiliğinden insanı götürüyor. Fazla karşı koymak boşuna. İşler nasıl olsa oluruna varacaktır. Mesela, Rockfeller bursu dururken ne diye İspanya'ya gelirsin, diyebilirler. Ama birader, cebim dolarlarla da dolu olsa Amerika'ya yokum ben.

Buraya geldiğime iyi ettiğimi anlıyorum. Üstelik yabancılık da duymuyorum pek. Bu pazar Toledo'ya gitmiştik. El Greco'lar, kiliseler bir yana, toprağının rengi, zeytin ağaçları, kalender insanlarıyla bana Anadolu'yu hatırlattı. Havalar şimdilik iyi gidiyor, şarabımızda var, nasıl olsa.

Yeni evin hayırlı olsun. Senden haber alamayınca doğrusu merak etmiştim. Belki de seyahattedir, diyordum. Yanında bir abla da oluşu iyi. Çok kadın değiştirmek meseleyi çözmüyor ki. Senin de söylediğin gibi buralarda buluşmak hoş olurdu. Ne yazık ki Hamburg uzak. Hava soğuk da olsa bir ara oralara düşmek isterdim. Nasıl olsa angaje

değilim burada. Üstelik biraz ötede (KØBENHAVN'da) bir kömür gözlü beni bekler durur. Herhalde Hamburg'tan oraya geçmek iş değildir. Ondan sık sık mektup alıyorum. Şöyle gidip onu biraz ısıtsaydım fena olmazdı tabii. Şimdilik olacak iş değil. Bir mucize çıkarsa belki bir gün mümkündür. Yazın birlikte Türkiye'ye dönmek fikri güzel. Yolu uzatıp, buradan geçerseniz geze geze giderdik. Senin İspanya ile işin olmuyor mu? Trenden bahsetmişsin, arabayı sattın mı?

Para konusundaki durumu -senin de söylediğin gibi- bir kazığa bağlamak lazım. Belki yazmıştım, benim Ankara'daki maaşımı veriyorlar. Aslında bir bok para değil ya, sekizyüzden biraz fazla; gerçi ona dokunmasam dönüşümde biraz param olurdu. Ama buralarda sıkılmak tabii manasız. Anladığım kadar bana ayda iki bin, iki bin beş yüz peseta daha lazım. Bunun Türk lirası karşılığı nedir. Bilmem ama, maalesef Türkiye'den para getirmek imkansız gibi bir şey. Bu durumda, ya buradan birinden alıp onun hesabına Türkiye'de bankaya yatırmak lazım, ya da dalavereli bir yol bulup oradan gitmek var. (İspanyollar bursu doğrusu az tutmuşlar.) Buradaki sefaretteki arkadaşlara pek teklif etmedim ama para konusunda şikayetçi görünüyorlar. Bu hafta Paris'ten Nato'da çalışan eski bir arkadaşım geliyor. Belki o bu fikri benimser. Senin bana bu konuda yaptığın dostlukları unutmadım. Durumunun nasıl olduğunu iyice bilmiyorum. Türkiye'de birikecek para işine yarar mı dersin? Yazın gelişinde bankadan çekerdin. Arzu edersen senin adına istediğin bir bankaya her ay makbuz karşılığı bu parayı yatırsınlar. Almanya'dan buraya mark göndermek iş değilmiş. Ama, emin ol, seni herhangi bir şekilde sıkıntıya sokmak istemem. Zaten etrafına lüzumu kadar yardım ediyorsun.

Akademiye müracaat ettim. Kabul ettiler. Gravür atölyesinde çalışıp biraz çinko kazımaktı niyetim. Ama o pezevenkler de üç bin peseta istiyorlar. Gerçi bir yıl için bu para çok sayılmaz. Sefire anlatacağım durumu, belki bir yolunu bulur. Tabii Prado'dan bir kopya yapmak niyetindeyim. Yılbaşına doğru yeni resimlerimle bir de sergi patlatabilirdim. Şimdilik sergileri, galerileri dolaşıyorum. Yavaş yavaş tanıdıklarım oldu. Herifler doğrusu iyi sanatkar.

Sana yeni evin için bir resim yolluyorum. Bakalım sever misin? Seversen as duvarına. Annene, babana çok selam. Reiner dostumuza da merhaba! (O Stups vefasızı nerelerdedir, bulup o güzel burnunu koparmalı, domuzun) İşte böyle Reis. Bir akşam içkini, ablanı koy

yanına, al gitarı eline, çal da kulaklarım çınlasın. Şimdilik eyvallah. Yine mektuplarını beklerim.

19 Kasım 1963, Madrid

Sevgili Corni,

Bazen seni düşününce hem biraz kızmak hem de hafifçe gülmek geliyor içimden. Şu dünyada tanıdığım en hoş heriflerden birisisin sen.

Duygu ve hayal yanı olan birisi olarak senin bugün daha çok maddi işlerle haşır neşir olacağını, başlangıçta pek ummuyordum. Ama "yaşamak" denen şu namussuz gerçek, insanları kendi başlarına bırakmıyor, biliyorum. Ve bir kere içine de girince dışına çıkmak kolay değil. Senin de söylediğin gibi ticaret çeşitli tarafları olan bir iş. Karşındaki dürüst olmazsa herhalde tadı da pek kalmıyor. Bozuk mal gönderen o heriflere "adam" demek mümkün mü? Düpedüz namussuz bu pezevenkler! Her şeyi bir yana koy, insana yaşamayı zehir ederler. Bu, aslına bakarsan, her sahada böyle biraz. İnsan denen cehennemle uğraşmak kolay değil. Bazen en tatlısı yine o, ama çoğu zehir zemberek..

Sanıyorum insanoğlu -şu yirminci asırda bile- dünya nimetlerini birlikte işlemek ve bölüşmek konusunda yaya gidiyor. Doğrusu ilerde anlayacağını da pek umamıyorum artık.

Her neyse, deyip geçelim. Geçenlerde sana bahsettiğim arkadaş Paris'ten geldi. Onunla dört gün gezip dolaştık. Efendi bir arkadaştır kendisi. Doğrusu gelişine sevindim. Dönerken Paris'teki bizim Sefir için iki resim seçip aldı benden. Sefir benim bazı resimleri onun evinde görmüş.

"Bana da iki adet al, gel" demiş. Böylece elime bir miktar para geçmiş oldu. Ayrıca bu arkadaşın annesi İstanbul'da yalnız oturuyor. İstersen, sana frank gönderirim Paris'ten dedi. İstanbul'a para göndermek Ankara'dakiler için daha kolay tabii. Diyeceğim, gerek senin dost teklifin gerek o arkadaşın yakınlığı beni endişelerden uzaklaştırdı. Şimdilik ay sonunu sıkıntısızca bulabilirim.

Üç gündür Toledo'daydım. Bu defa o şehri daha çok sevdim. Bilhassa geceleri hafif ışıklandırılmış dar sokaklarda dolaşmak insanı büyülüyor. El Greco'nun evinden küçük bir kopya da yaptım. Ayrıca ilerde üzerinde çalışabileceğim birkaç eskizle döndüm. Şimdilik daha çok evde çalışıyorum. Zaten yapılacak başka şey yok. Seveceğini sandığım birkaç yeni resim çıktı ortaya. Günün birinde nasıl olsa bunları ilk göreceklerden biri de sen olacaksın. "Balıklı Karı"yı sevdiğine memnun oldum. Bu imaj nereden, nasıl geldi bilmem. Bazıları erotik filan dediler, ama bence bal gibi iyi resim. Kaldı ki erotik olmaz mı, sanat eseri... Elbette olur. O konudan bir iki başka çalışmam daha var. Havalar bugünlerde güzel. Yalnız, akşamları bana yılbaşı günlerini hatırlatan turuncu bir soğuk başlıyor. Nedense şu yılbaşına yakın hep aşırı duygulu, şair mizaçlı bir herif olurum ben. Üstelik o günleri dostlarla geçirmek gelir içimden. Bakalım bu kere yeni yıla nerede, nasıl gireriz?

Bahara da olsa buraya gelmeni çok isterim. İspanya'yı senin de seveceğini sanıyorum. Para işini Darmstadlı bir arkadaşa sordum burada. Posta havalesi en kolayı, dedi. Postacı kendisi getirirmiş bizim adrese. Her ay olmasa bile müsait zamanlarda (Residencia)'ya gönderiver, diyeceğim. Bunu söylerken de doğrusu biraz üzülmüyor değilim. Ama ne yapalım, laftan anlamayan herifin birisisin sen.

Dostlara, sizinkilere çok selam, yine beklerim.

1 Aralık 1963

Sevgili Bubali,

Mektubunu ve pesetaları aldım. Çok teşekkür ederim. Bu durum bir bakıma rahat iş. Parayı da postacı kendisi getiriyor. Hemen gidip bir miktar boya, tuval aldım. Son günlerde havam çalışmaya müsait. İlk önce eskizlerini iyice hazırladığım üç gravüre girişiyorum. Bu çinkoları tanıştığım bir Yunanlı ressamın atölyesinde basacağım. Neticelerin iyi olacağını ümit edebiliriz. Tabii bunlardan sana hemen gönderirim. Bir de Prado'dan kopya için izin aldım. Günlerdir dolaşıp durduğum o koca müzede beni saran bir sürü şaheser var. İlk olarak El Greco'nun bir portresine göz koydum. Ebatça küçük, fakat resim olarak muazzam bir iş. İyice bakıp, tekniğini de kavradığım için sanırım bu kopyayı becerebilirim. Bu hafta başlarsam devamlı çalışmak suretiyle gelecek hafta sonunda odamdadır o resim. Sonrasını bilmiyorum ama belki de Velazquez'den de bir çalışma yapılabilir. Kopya yapmak hem duygu hem de teknik bakımından faydalı oluyor. Tabii zorla değil de aşkla yapılırsa.

Geçenlerde bir kere daha düşündüm, -Ulan! dedim, anlaşıldı, bazı şeylerin olmasına imkan yok. Bari kendi kendine yapabileceğin işlerin üzerinde dur. Bazı şeyleri mümkün kılmak nasıl olsa elinde!

Boş, ham hayalleri kafamdan atıp oturdum çalışmaya. Nitekim kısa bir zamanda bende birikmiş bazı şeyler ortaya çıktı işte. Bu tempoyu devam ettirebilirsem iyi olacak.

Arada bir kafam bozuluyor gerçi. O zaman da ucuz bir meyhanede çekiyorum kafayı. İspanya bu bakımdan keyifli yer. Mezeleri de bizimkine yakın. Havalar çok soğuk değil ama ne de olsa baharı beklemek daha iyi. Güneydeki gezip görülecek yerlerin o zaman tadını çıkarırız.

Kennedy olayının burada da tesiri büyük oldu. O gün odamda oturmuş resim yapıyordum. Bitişikteki Hintli oğlan gelip verdi haberi. Tabii çok tatsız, kanlı, pis bir iş. Hiçbir meseleyi çözmeyen puştça bir

hareket. Ne olduysa o genç, efendi adama oldu. Bizim İnönü de kalkıp gitmiş cenazeye. Tabii ne yapsalar boşuna, adamı diriltmedikten sonra... Politikanın bir sürü iğrençliklerinden biri kısacası.

Şöyle bir kendime bakıyorum. İşte yarı yolu geçtik bile. Saçlarına ak düştü, dişlerim sallanıyor. Kırka merdiven dayadık. İnanılır iş midir bu! Oysa hakikat. E, ne yapalım? Dedim ya, galiba en iyisi insanın her şeyden önce kendini ve diğer insanları aldatmadan yapabileceği şeyleri yapması mühim. En büyük saadetse herhalde bu çalışmayı bir dostla bölüşmek, dostlarla yaşamak.

Burada bir iki efendi arkadaşım var. Biri Norveçli Alex; şair, kalender, sakallı, iyi bir arkadaş. Öteki de Miquel. Elinde şişe, sık sık odama damlayan, resim delisi hoş bir herif. Aslında, senin de söylediğin gibi, insanlar yine de iyi. Şimdilik adios!

Mektuplarını yine beklerim. Sizinkilere, Reiner'e selam.

4 Ocak 1964

Sevgili Bubali,

Nasıl, yeni yıla iyi girdin mi? O gece ben kadehimi bütün dostların şerefine yudumladım. Oldukça enteresan bir çevredeydim üstelik. Saura adında bir tanınmış ressamın atölyesinde toplandık. Tam avangard herifler... Siyah çoraplı, parlak siyah kıllı karılar, saç sakal birbirine karışmış adamlar, oğlanımsı kızlar! Ne kadar çılgın varsa bir araya gelmişler. Kafaları iyice çektikten sonra iki koca ressam bir büyük tuvale giriştiler. Boya, bez, gazete, çuval, kısacası ellerine ne geçirdilerse sürdüler, yapıştırdılar o güzelim tuvale. Bir yandan da gülmekten kırılıyorlardı. Neymiş Jaqueline Kennedy'nin portresini yapıyorlarmış(!). Kısacası rezalet, tabii. Oysa ben kendi havamdaydım. İngilizce bilen bir ablayla kırıştırıp durduk. Sabaha karşı jazlı bir yerlerdeydik. Millet yaka paça dans ediyordu. Her neyse yeni yılın, bütün insanlar için, mutlu ve iyi geçmesini dileyelim tekrar. Yıkılan bunca inancın yerinde hiç değilse iyiliğin ayakta durmasını ümit edelim... Bu ara çalışmaya ara vermiştim. Bir iki güzel sergi gördüm. Picasso'nun babasının resimleriyle açılan bir sergi vardı. Doğrusu güzel çalışmalar. Ana motif güvercin, yalansız dolansız bir işçilik. Öte yanda bir de çağdaş, en yeni İtalyan resmi diye büyük bir sergi devam ediyor. Bir sürü ayrı espri yan yana gelmiş. Aralarında sevdiklerim oldu tabii. Havalar iyi gidiyor burada. İki haftadır güneşli, sıcak. Fırsat oldukça civarlarda dolaşıyorum. Dün gece benim Norveçli arkadaş Alex'le meyhaneleri ziyaret ettik. Hep seni andım oralarda. Hele bir tanesi var ki her adım başı bir gitarist!

Memleketten pek parlak haberler gelmiyor. Kıbrıs işi yine çıkmaza girmiş. Ölmeler öldürmeler, kısacası vahşice işler. Hiç taraf tutmadan, bu durumun o bölge için zararlı, yüzkarası bir durum olduğunu söyleyebiliriz. Fazla uzamadan krizin son bulması iyi olacak. Geçmiş hadiseler malum.

Hamburg'ta günler nasıl geçiyor. Herhalde bu ara sen de biraz dinlenmişsindir. Kış da fazla sert değil galiba bu yıl. Aslında karın da, soğuğun da bir güzel yanı var sizin oralarda. Gründgens'in ölümü Hamburg için belki de kayıp oldu. Onun yerine geçenler bari boşluğu doldurdular mı? Geçenlerde sokakta Reiner'e benzeyen birini gördüm.

Neredeyse gidip, "Merhaba" diyecektim. O arkadaşa da çok selam, sevgiler. Bazen hep birlikte toplandığımız akşamları hatırlıyorum. O Stups keretası nerelerdedir? Yuvaya dönüş yok mu yani?

Büyükannen, annen, baban iyiler mi? İstanbul'dan gelen giden oluyor mu? Bir an evvel bahar gelse de içimiz açılsa. Sanıyorum İspanya'nın baharı güzel olacak.

Pesetalar için ayrıca teşekkür.

Gözlerinden öper, iyi haberlerini beklerim, kardeşim.

11 Şubat 1964

Cornelius, Buenos dias!

Geçenlerde yine deli tarafım tutmuştu, kalkıp Paris'e gitmeyi düşünüyordum. Bugünlerde orada bizim Hitit eserleri sergileniyor. Fransız dergilerinden anladığım kadar iyi bir tesir bırakmış sergi. Ayrıca bazı Türk ressamları, birlikte ayrı bir sergi açmışlar, bana da davetiye gönderdiler. Bunlar bir yana, şubat, mart, nisan ayları her yıl Paris'te hareketli geçer. Orayla kıyaslanırsa Madrid bir ressam için tabii pek enteresan olmuyor. Sonra ne de olsa aynı yerde takılıp kalmak da can sıkıcı. Diyeceğim, hâlâ kararsız bir durumdayım. Araba bulmak kolay değil, trenle de oldukça uzun yol, biraz da pahalı. Gerçi Nato'da çalışan arkadaşın evinde kalmak mümkün. Herhalde bir ay kadar Paris'te dolaşmak iyi olurdu. Senin de söylediğin gibi istikbal için planlar yapmak aslında enayilik. Ama insan bir de uyuşup kaldı mı yarı yarıya öldü demektir. İspanya, belki havasından suyundan, belki de yaşama temposundan tembelleştiriyor insanı. Son günlerde işleri iyice oluruna bıraktım. Bir yandan da içkiye ara veremiyorum. Bu insanın kendini yavaş yavaş öldürmesi gibi bir şey. Şimdilik bir yerden patlak vermiyor ama sonunda ne olur, bilemem. Zaten çevremde de ayık adam bulamazsın. Bizim Norveçli Alex'ten İspanyol Salvador'a kadar herkes her gün kafaları çekiyor. Her gece bir curcuna!

Şimdi bakıyorum da şubatın yarısını boylamışız. Bilemedin dört ay var önümde. Fazla hayallere kapılmadan karar vereyim diyorum. Şöyle ki:

1 - Paris'e gidip sonra yine buraya dönmek ve Güney İspanya'ya nisanda uzanarak Türkiye yolunu tutmak. (Cordoba, Sevilla, Granada ve diğer şehirleri görmeden İspanya'dan ayrılmak enayilik olur),

2 - Paris'ten Kopenhag'a gitmek ve oradaki kızı da alıp, birlikte İspanya'ya dönmek ve dönüş yolunu onunla yapmak! (Değer mi bilmem ama bu mevzu da kafamı kurcalayıp duruyor),

3 - Bütün bu hayallere boş verip burada kalmak, günleri geçirmek ve

haziranda basıp memlekete dönmek.

Önümüzde daha zaman var ama bu konuda sana bir danışmak isterim. Biliyorsun, ben Ankara'dan uçakla gelmiştim. Bileti bizim Vekalet almıştı. Dönüş için henüz yazmadım. Belki bu sefer de yine bilet işini hallederler. Uçak aslında hem rahat hem de kolay. Ama eğer senin -daha önce bana yazdığın gibi- buralara gelmeye ve buradan Türkiye'ye gitmeye niyetin varsa doğrusu uçağa filan boş veririm. Hayal de olsa güzel şey! Diyelim haziran ayı içinde sen, senin kızınla buraya damlıyorsunuz (bagajda yer varsa bizim Kopenhaglıyı da birlikte alıp geliyorsunuz). Madrid'ten sonra güneye birlikte gidiyoruz. Deli dolu flamenkolar, sımsıcak İspanya, Fransa, İtalya sahilleri. Ondan ötesi İstanbul'a doğru uzanır giderdi. Sakın bu fantezilerime gülme. Yaş otuz yediyi buldu ama hâlâ realist bir adam olamadık. Kaldı ki böyle bir yolculuğun tadını sen de bilirsin. Vaktin var mıdır, bu yolculuk ne kadar sürer, çok mu pahalıya gelir, bilmiyorum. Ben de elimden geldiğince katılırdım benzine filan. Ne dersin? Sakın benle matrak geçme. Aklıma gelenleri yazdım işte.

Reiner'in haberine sevindim. Arkadaş belki de iyi yaptı. Saadetler dilerim onlara. Gözlerinden öperim. (Peki o Stups nerededir, Hamburg'ta mıdır, hali nicedir?) Seninkiler, annen, büyükannen, baban nasıllar? Bir ara ev yapacağınızdan bahsetmiştin. İnşaata başladınız mı? Burada havalar güneşli geçiyor. Bu kış galiba her yerde pek soğuk olmadı. Hamburg ne alemde? Sana ufak bir rulo gönderiyorum. Afişler filan. Bir iki de resim. Bana sorarsan pek önemli değil. Ama galiba ilk intibalarımı tesbit ettikleri için samimi olsa gerek. Bizim iş tezgah işi, bilirsin. Burada genişlemesine bir çalışmaya girişmek imkansız. Yine de iyi kötü bir şeyler çıkıyor. Gün geçtikçe sanat yapmanın insanın kendi kavgasını sürdürmek olduğunu anlıyorum. Sanat her şeyden önce, kalple kafa arasında gerçekleşiyor. Bundan bir denge, bir armoni çıkarmak kolay değil. Bir sürü abstre ressamın resimlerinde seyirciyi sıkan herhalde formalist, hatta bir çeşit akademik oluşlarıdır. Bunda galericilerin, piyasa hesaplarının rol oynadığını biliyoruz. Diyeceğim, samimi olmayan sanatta iş yok galiba...

Şimdilik buralardayım Bubali, bana istersen fazla ara vermeden yazıver.

Biraz da akıl verirsen iyi olacak. Anlıyorsun ya, kafa bozuk biraz. Kimbilir, belki de karaciğerin marifetidir. Mektubunu bekler, gözlerinden öperim.

Not: Pesetaları aldım, danke schön. [Çok teşekkürler]

8 Mart 1964

Sevgili Corni,

Son günlerde kendimi iyice çalışmaya verdiğim için sana yazamadım. Göndermek niyetinde olduğum resimleri de yenileri bitinceye kadar bekletmeyi daha doğru buldum. Sana daha önce sanıyorum bahsetmiştim. Burada Dimitri adında Yunanlı bir ressam arkadaşla tanışmıştık. Kendisi dünyanın en sevimli adamlarından biri. Ufak tefek, siyah sakallı, dost yürekli, sempatik biri Dimitri bu. On yıl önce İspanya'ya göç etmiş sonra da burada karar kılmış. Bize yakın bir apartmanın zemin katında oturuyor. Atölyesinde iyi litografi ve gravür baskı makineleri var. Kendini tam manasıyla bu işe vermiş bir arkadaş. Yani benim aradığım adam. Şimdi -iki haftadır- her gün onunla çalışıyorum. Kapıdan girer girmez ilk önce bir - Merhaba! ardından, Tiridine bandım... Nefis halk türküleri var Dimitri'de. Gelirken bir sürü Yunan-Türk plakları getirmiş. Üstelik kendisi de çok güzel kaval çalıyor. Şaka filan değil. O tahta boruyu bir üfleyişi var ki her zaman dinlenilir cinsten değil. Kendisini tanımadan önce, bir sergide gördüğüm resimleri sarmıştı beni. Duygulu, usta işi, yalansız dolansız, şiirli resimlerdi bunlar. Tabiat sevgisiyle yoğrulmuş gerçek bir sanatkar Dimitri. Sonra bir akşam bana geldi, resimlerimi gördü. Onun da benim işlerimde kendine yakın bir hava bulduğu muhakkak. Karşılıklı konuştuktan sonra iyice dost olduk. Böylece uzun bir zamandan beri özlediğim imkanlara kavuştum. Bilirsin, ben bu baskı işlerini severim. Bir ressam olarak belki de bu tarafım ağır basmaktadır. Şimdi tezgahta üç litografi, bir gravür bitmek üzere. İlk neticeden doğrusu memnunum. Bitince hepsinden sana göndereceğim. Böylece senin koleksiyonda biraz da İspanya devresinden eser(!)lerimiz bulunsun. Sanıyorum bu hızla çalışırsam bir ay içinde bir seri iyi iş çıkaracağım. Şimdilik Paris konusunu bir yana bıraktım. Nisanda giderim olmazsa. Gitmeden önce burada sergi açmam da söz konusu. Bursu veren teşkilat, galeriyi temin edeceğini, üstelik bir de katalog bastıracağını bildirdi. Tabii fena olmaz böyle bir şey. Anladığım kadar serginin alaka uyandırması mümkündür. Öte yandan, buraya bahar da gelmek üzere. Son günlerde hava cennet gibiydi. Geçen Pazar mevsimin ilk boğa güreşi yapıldı. Arkadaşlar gittik. Tabii en meşhur matadorlar güreşmedi ama enteresandı. Asıl güreşler mayısta yapılacak. Son iki gündür geceleri biraz soğuk oluyor. Bu da martın cilvesi olacak. Aslında insan olduğu yere zamanla alışıyor. Şaka maka İspanyolca patlatmaya da başladım. Bursu belki de üç dört

ay uzatıp Ankara'ya eylülde dönmek en iyisi. Hazır buraya gelmişken biraz daha kalmak, yaz sıcaklarında Ankara'da olmaktan daha iyi olacak. Her neyse, şimdi üç ayım daha var. Senin seyahat mevzuunda yazdıkların çok doğru. Uzun bir yolculuk hakikaten yorucu olur. Kaldı ki öyle iki ay uzaklarda olmanın işine zarar vereceğini de anlıyorum. Söylediğin gibi daha zamanımız var. Şurası muhakkak ki seninle kısa bir zaman için de olsa buralarda buluşmayı çok isterdim. Sanırım şu İspanyolları sen de seversin. Bu hususta karar sana ait. Herhalde mümkün olanı yapacağına inanıyorum. (İçki konusunda söylediklerine de hak veriyorum. Ben bazen dozu kaçırıyorsam da, genel olarak ayarlı gidiyorum. Alkol hükmetmeye başlayınca da ya odama ya da tenha bir köşeye çekiliyorum. Bu bakımdan irademe hakim olabildiğim için kimselerle hırlaştığım yok.) Pesetaları dün aldım. Çok teşekkür ederim. Yine iyi haberlerini bekliyorum Bubali. Picasso sergisini gördün mü? Gözlerinden öperek.

3 Nisan 1964

Sevgili Bubali,

Bu mektuptan önce belki gönderdiğim sergi kataloğu eline geçmiş olacaktır. Bir bakıma ani bir kararla bu işe girdim. Başta Dimitri'nin iyi niyetini kırmak istememiştim. Katalogtan da anlayacağın gibi diğer ressam arkadaşlar da iyi sanatçılardı. Bilhassa Cossio Baba, İspanya'nın en usta ve tanınmış ressamlarından biri. Sonra bu Club Urbis vaktiyle Picasso'ların, Juan Gris'lerin sergisini açmış önemli galerinden. Uzatmayalım. dün akşam açtık bizim sergiyi de. Kokteyl tam manasıyla renkli ve enteresandı. Güzel ablalar, Madrid'in "meşhur" kişileri, sefirler falan hep oradaydılar. Ve böyle zamanlarda olduğu gibi millet bol bol kafaları çekti. Sergiden sonra kalabalık bir grup halinde bir meyhaneye damladık, geç vakitlere kadar içkiye devam ettik. Bereket bu sabah iyi uyandım yine de. Tabii ne de olsa başım biraz dönüyor.

Sanıyorum sergi iyi bir tesir bıraktı. Katalog dışı diğer resimlerden de sergilediğimiz için zengin bir sergi oldu. Dün akşam niyetlenenlerden alan olursa belki de satış da yapabiliriz. Serginin her türlü organizasyonunu Club yaptığı için de ucuza geldi bu iş. Şimdilik kendi hesabıma memnunum. İnandığım, düşündüğüm gibi hareket ettiğim için de içim rahat.

Sergi ayın on altısına kadar açık kalacak. Arada bir uğrarız. Aslında her sergiden sonra insan kendisini biraz boşlukta hisseder. Yeniden başlayıncaya kadar demek istiyorum. Bitirdiğim litografileri bir iki gün içinde sana yollayacağım. Baskı biraz pahalıya geldiği için şimdilik maalesef devam edemeyeceğim. Üstelik bahar da geldi buralara. İnsan işlere biraz boş vermek istiyor.

Pesetaları ve mektubunu bu sabah aldım. Paris'ten de biraz takviye geldiği için bir zaman herhalde sıkıntıya düşmem. Tabii idareli gitmek şartıyla. Daha önce de yazdığım gibi benim burs haziran sonu bitiyor. Bu durumda temmuzda Ankara'ya dönmem gerekiyor.

Memleketin havası malum. Üstelik temmuz sıcakları da bunaltır insanı Ankara'da. Bursun hiç değilse üç dört ay daha uzatılması için ilk sondajı yaptım. Bakalım verirler mi? Müspet bir netice alırsam bizim bakanlığa da yazıp ayrıca izin isteyeceğim. Herhalde mesele çıkartmazlar. Bu mümkün olursa gerekirse Ankara'daki paranın bir kısmını da getirtip şu bir türlü gidemediğim Güney İspanya'ya uzanırdım. Sahil köylerinden birinde günleri geçirmek sanırım fena olmazdı. Bilemedin eylül içinde dönerdim memlekete. Venedik rüyası tahakkuk etmeyebilir. Bu yaz orada açılacak sergi çok önemli ama uzun ve pahalı bir iş oraya gitmek. Her neyse herhalde en makul olan yolu seçerim.

Paris konusu şimdilik havada sallanıyor. Belki mayıs içinde bir süre için gidebilirim. Doğrusu cebi delik, bulvarlarda dolaşmak pek hoş olmuyor orada. Bakalım, belki bir fırsatını buluruz. Bunların ötesinde zaman zaman biraz feylezoflaşınca hayatın kocaman bir boşluk olduğunu düşünüyorum. Çevremdeki insanlara, arkadaşlara bakınca da durum yine öyle oluyor. Herkes kendini bir yaşama temposuna kaptırmış, günleri geçiriyor. Öteden beri bu boşluğun bir başka insanla kapatılabileceğini ümit ederdim. Artık bunu da sanmıyorum pek. Bir insanın (yani bir kadının) bir başka insanı tam manasıyla anlaması, küçük hesapların dışında gerçekten sevmesi mümkün görünmüyor bana. Belki de bunu istemek de yanlış bir duygudur.

Senin işlerinin seni yorduğunu, sıktığını da anlamıyor değilim. Ama başka ne yapabiliriz, kadere boyun eğmekten başka? Biz ne kadar hayal kursak da realiteler ortada duruyor işte. Realist olmak da galiba en doğru yol. Bu bakımdan seni her zaman takdir ederim. Kaldı ki sen o kuru, sınırlı realistlerden de değilsin.

Dimitri gerçekten hoş adam. Fotosu sana bir fikir verebilir. Dün gece sık sık "kardeşim" diyerek boynuma sarılıyordu. Samimiyetine de yüzde yüz inanıyorum.

İşte böyle Bubali, bana yine yaz arada bir. Şimdilik gözlerinden öperim.

19 Haziran 1964

Sevgili Bubali,

Durum belli olmadığı için sana yazamadım. Neticeyi bekliyordum. Geçen hafta İspanyollar burs süresinin üç ay daha -eylül sonuna kadar- uzatıldığını resmen bildirdiler. Bu yazıyı, tercümesini Sefarete de tasdik ettirerek Ankara'ya bizim bakanlığa gönderdim. İzin vermeleri için de ayrıca yazdım. Gerçi daha önce dönüş biletini yollamışlardı. Harika bir AIR FRANCE bileti. Bu biletle fark ödemeden Paris ve Roma'ya da uğranabiliyor. Bileti aldım ama hareket tarihini açık bıraktım.

Şimdi, en geç pazartesi günü, Granada'ya gideceğim. Müzik festivalleri var orada. Ay sonunda Madrid'e dönünce bakanlıktan haber çıkmış olur. Bu izni vereceklerini çok ümit ediyorum. Vermezlerse eşeklik ederler. Üstelik İspanyollara karşı ayıp olur. Temmuz içinde Paris'teyim. Sana tabii daha önce hareketimi bildiririm. Orada kısa bir zaman için de olsa buluşmamız beni çok sevindirecektir. Seine kenarında bir yerde oturup seninle buzlu şarap içmeyi ne kadar isterdim. Yazdığın gibi mümkün olursa, buluşuruz.

Sonrası için şimdiden plan yapmak istemiyorum. Herhalde bir de Roma'ya uğrarım. Bakalım önümüzdeki günleri bekleyelim.

Sana dönüşte tekrar yazacağım. Şimdilik adios.

5 Mayıs 1964

Sevgili Corni,

Yolculuk dönüşü beni bekleyen mektuplar arasında senden hiçbir haber çıkmayınca doğrusu merak etmiştim. Dün mektubunu ve gönderdiğin kitabı alınca sevindim. Masereel'in çalışmalarını daha önce görmüştüm, ama böyle bir bütün içinde tekrar seyretmek zevk oldu. İşi sadece kuru bir estetik açısından almayıp, yaşayıp hissettiklerini ustaca, samimiyetle ortaya koyması bu sanatçının en büyük başarısı. Üstelik aralarında resim olarak da çok kuvvetlileri var. Kısacası benim adamlarımdan biri bu Masereel. Kitabı iyi seçmişsin, teşekkür ederim.

Bizim yolculuk fena geçmedi. Sergiden sonra böyle bir dinlenmeye ihtiyacım vardı. Arkadaş -bizim sefaretin müsteşarı- kafadar biri. Arabasına atlayıp düştük yollara. Alicante'den sonra Benidorm'a gittik. Gerçekten güzel bir sahil şehri burası. Senin şimalli ablalar bütün gün denizden çıkmıyorlardı. Oteller oldukça ucuz. Bilhassa akşamları Costa Blanco'ya karşı kafaları çektik birlikte. Sonra portakal ağaçlarıyla süslü uzayıp giden sahilden yola girip Valencia'ya vardık. Şansımızdan ertesi gün mevsimin en büyük boğa güreşi vardı. El Cordobes, Litri, Comino gibi, arenaların bir numaralı üç matadoru güreşiyorlardı. Şimdiye kadar gördüklerimin en muhteşemiydi. Herifler kulakları aldılar. Oturulacak tek yer yoktu arenanın çevresinde. Valencia' da iki gün kalıp üst yoldan Madrid'e döndük.

Madrid aslında bugünlerde güzelleşiyor. Ne de olsa büyük şehir. Kışın kapatılan meydan kahveleri açılınca renkli bir kalabalık sokakları doldurdu. Şartlar iyi olsa buranın tadını çıkarmak için en uygun zamandayız. Senin buraya gelmek arzunu biliyordum. İşlerin müsait olsaydı, hiç durma, atla gel, derdim. Haziranda hem sıcaklar iyice bastırırmış, hem de turist zammı başlarmış. Gerçi biz kalender yaşamayı severiz. Bir de bu ay Madrid'in fiestası var. Gazeteler programı ilan ettiler. En iyileri 19 Mayıs'tan ay sonuna kadar devam ediyor. Boğa güreşini sevecek misin, bilmem, ama sanırım ilk tesirindeki kanlı havaya alışınca bu işin sanat, yani bale yanı insanı heyecanlandırıyor. Kendi hesabıma ben, bu mevzuda yazılmış bazı kitapları da okuduktan sonra, işin tadına vardım. Asıl dram, matadorla

boğa arenanın ortasında kaderleriyle yalnız bırakılınca başlıyor. Ölmek yahut öldürmek! Doğrusu iki taraf için de mertçe bir savaş. Bir boğa için sanırım kasabın bıçağıyla ölmekten daha güzel bir ölümdür bu... Şimdiye kadar bir çok eskiz yaptım boğa güreşlerinden. Gelince gösteririm.

Şimdi bak, Bubali,

Kendi işlerini, meselelerini iyice yoluna koymadan herhalde gelmen doğru olmaz. Benim, normal olarak haziran sonu yahut temmuz içinde Ankara'ya dönmem icap ediyor. Gelirken imzaladığım mukavele gereğince, şayet dönmezsem yirmibin lira bizim bakanlığa borçlanmış olacağım. Kanun işleri malum. Gerçi maaşımı da ve yol parasını da verdiler. Ben bu ara, bursun eylül sonuna kadar uzatılması için İspanyollara bir müracaat yaptım. Şayet bu mümkün olursa Ankara'daki arkadaşların mesele çıkarmayacaklarından eminim. Nihayet üç aylık bir fark pek mühim değildir. Ama, bu nihayet şimdilik bir ihtimal. Yani henüz garanti değil. Onun için, biz sanki haziran sonu dönecekmişim gibi düşünürsek, bu müddete göre bir plan yapalım. En iyisi bence şöyle olurdu: Sen ilkin Madrid'e gelirdin. Buranın tadını çıkarır, Prado'sunu, flamenkosunu, fiestasını görürdük. Sonra Cordoba, Sevilla, Malaga, Granada'ya giderdik. Ben henüz bu şehirleri görmedim. Halbuki buralar İspanya'nın en karakteristik yerleri. Costa del Sol da deniz bakımından harikaymış. Araba ile bu yolu yapan bir arkadaşa sordum. Madrid'ten çıkış ve tekrar Madrid'e dönüş 1350 km. içindedir, dedi. Benzin parası da aşağı yukarı 2000 ps. tutarmış. Normal otel ve yemek ücreti de günde 250-300 ps.'dır, diyor. Bilirsin, benim kafam pek işlemez rakamlarla. Tabii bir de senin oradan Madrid'e gelişin ve tekrar dönüşün var. Bütün bu yolculuk senin için kaç gün sürebilir, bilmiyorum. Sonra gelirken yanına bir abla da alacak mısın? Dönüşte biraz da GALICIA'ya uğrayın, diyenler de var. Pontevedralı bir arkadaş, gelirseniz üst tarafını düşünmeyin, diyordu.

Aslında, bu yolculuğu yaparsam İspanya hikayesini bitirmiş olabilirdim. Böylece Paris'e geçer, bir zaman da orada kalırdım. Benim asıl arzum, temmuz sıcaklarında bir hayli tatsızlaşan Ankara'ya dönmemek. Senin de yazdığın gibi, bir münasebetsiz Kıbrıs işi yüzünden bir sürü insanın neşesi kaçırıldı. Bu duruma adam gibi bir hal çaresi bulunamazsa hava gittikçe gerginleşeceğe benziyor. Halbuki o bölgede bizim hırlaşmaları bırakıp kalkınmaya, ekmek parasını

çoğaltmaya uğraşmamız gerekirdi. Ne yazık ki artık bu iş bir mantık politikası değil de hissi bir politika olmuştur. Ve iki tarafın da, soğukkanlı davranmazlarsa, daha çok çekeceği var, demektir.

Yunanistan'ın da Türkiye'nin de kendi iç politikalarının sağlam temellere oturmadığı malum. Her iş halloldu da şimdi Kıbrıs mı mesele oldu? Bu mevzuyu kundaklayanlar kimlerse -ister papaz, ister Rus, ister İngiliz olsunlar- Allah hepsinin belasını versin! Başka ne diyeyim?

İşte böyle Bubali,

Bizim resimleri sevdiğine memnun oldum. İleride -sağ kalırsak- daha iyilerini de yaparız. Benim için en mühimi, şu hayat denen geçici zamanı yalansız dolansız, mümkün olduğu kadar başkalarına karşı iyi davranarak geçirmek, Sanat bu bakımdan insana doğru yolu gösteriyor. Güzel bir müziği dinlerken insanların daha iyi şeyler düşündüğünü sanıyorum. Güzel bir kitap insanlara keşfedemedikleri saadetleri hatırlatıyor. Diyeceğim asıl gaye samimiyetle sevebilmekte...

Sergide tek bir satış yapmıştım. Bir de bugünlerde eve gelip öteki resimlerimi görmek isteyen biri var. Bakalım belki o da alır.

Madrid satış bakımından kısır şehir. Barcelona pazar olarak daha hızlıymış. Bu iş aslında başka hikaye. Malum.

Bana bu ara yolculuk konusunda kesin bir şey yazabilirsen çok sevinirim. Ben de ona göre plan yapardım.

İşlerinin yolunda gitmesini, günlerinin iyi geçmesini dilerim.

Reiner arkadaş bir fotosunu gönderse iyi olurdu. Belki elinde sahne fotoları vardır. Ona da selam.

24 Nisan 1964

Sevgili Corni,

Dün yollara düşüp buralara geldik. Doğrusu denizi özlemiştim. Yarın Valencia'ya gideceğiz. Sana Madrid'ten litografileri göndermiştim. Eline geçtiler mi? Gözlerinden öperek...

25 Nisan 1964

Merhaba Bubali,

Şimdi de buralardayız. Sık sık andım seni. Belki de kulakların çınlamıştır. Yarın dehşetli bir Stierkampf [Boğa güreşi] var. Şimdilik eyvallah.

18 Temmuz 1964

Sevgili Cornelius,

Madrid'ten ayrılmadan sana yazmıştım.

Bu günlerde daha güneyde Malaga civarında Almunecar adli küçük bir sahil köyüne gideceğim. Ibiza çok pahalı olduğu için arkadaşlar orada bir ev kiralamışlar.

Bana da, gel, diye yazdılar. Herhalde bir müddet orada kalırım. Sana yine yazacağım.

Sevgi ile

(Bu şehirde güzel bir şey var, nedir, bilmem.)

3 Ağustos 1964

Sevgili Buba,

Dün Almunecar'dan ayrılırken mektubunu almıştım. Bilhassa foto için çok teşekkür. Bugün burada dehşetli bir boğa güreşi gördük. (El Cordobes, Diego Puerto)

Malaga deli dolu, çılgın bir yer. Picasso ancak burada doğabilirdi!

Bir iki gün kalıp tekrar Almunecar'a döneceğim. Sana oradan yine yazarım.

12 Temmuz 1964

Sevgili Cornelius,

Dün eve döndüğüm zaman bizim kapıcı Antonio dostça gülümseyerek: Buenos noches, senor Peker, size para geldi, dedi ve pesetaları verdi. Sebebini bilmiyorum ama o anda doğrusu duygulandım. Sana yazmak için bizim bakanlığın vereceği cevabı bekliyordum. Bizimkiler burs müddetinin eylül 1964 sonuna kadar uzatılışını kabul ettiklerini buradaki Sefaret vasıtasıyla ancak dün bildirdiler. Anlaşılan iyi niyetli arkadaşların tarafı ağır basmış. Tabii iyi havadis. Bu duruma göre önümde ikibuçuk ay var. Şu sırada Ankara'ya dönmekten şüphesiz daha iyi.

İspanyollar bu üç aylık farkın karşılığını peşin olarak verdiler. Bir iki borcumu ödedikten sonra elimde onbin pesetaya yakın bir para kaldı ki, İspanya için fena para sayılmaz. Bu ara Ankara'dan başka bir haber daha aldım. Devlet Resim Sergisi'nde teşhir olunan "Mandalar" adlı tablomu jüri üçbin liraya satın almaya karar vermiş. Sergi komiserliği bir yazı ile kabul edip etmeyeceğimi soruyordu. Doğrusu beklenmedik bir haberdi bu. Anlaşılan gelirken bir iki resim bıraktığım bir arkadaş o tabloyu sergiye vermiş olacak.

Eh, bu para şu sırada işe yarar tabii. Okey, Mandalar'ı satın alabilirsiniz, diye cevap verdim. Paris'teki arkadaş vasıtasıyla o parayı da buralara aktarmak mümkün olduğu için maddi durumum düzelir. Diyeceğim, bu konuda bana yapmış olduğun iyiliği artık devam ettirmemelisin. "Cornelius bursu" böylece beni maddi ve manevi destekleyerek normal süresini doldurmuş oluyor. Ne kadar teşekkür etsem azdır.

Sevgili Bubali, beni yıllardır tanıyan bir arkadaş olarak, bilirsin. Realist yanım bir yana, hâlâ o hassas, çocuk tarafım eskisi gibi. Şu yolculukları, ciddiye aldığım işi daha çok öğrenmek, daha iyi yapabilmek için göze almıştım. İspanya macerası da yine o bakımdan faydalı oldu. Bu arada Prado'da başladığım kopyayı da bitirdim. Fena olmadı sanıyorum. Residencia'daki arkadaşların bir kısmı ayrılıp, gittiler. Madrid bugünlerde fazla sıcak sayılmaz. Ama doğrusu bu

yaşamayı biraz değiştirmek istiyordum. Sana daha önce galiba yazmıştım. Bakanlık geçen ay dönüş uçak biletini göndermişti. Bu biletle fark ödemeden Paris'e de uçulabiliyordu. Belki de yalnızlık duygusundan şu sırada bazı arkadaşların bulunduğu Paris'e gitmeye niyetliydim. Gerçi bu İspanya'ya biraz erken adios demek olacaktı. Bu adamlar benim işime karışmazlardı ama kendi kendime karşı biraz tereddüt ediyordum. Kaldı ki malum, yazın Paris oldukça tatsızlaşır.

İki gün önce bileti veren Air France şirketi, Ankara'dan talimat aldığını, bileti iade etmem gerektiğini bildirdi. Halbuki bu biletler bir sene içinde kullanılabilir. Üç ay sonra yeniden göndermek hangi akla hizmet etmektir, anlayamadım. Belki de bizim memurlardan birinin aksiliğidir, diyordum. Meğerse formalite ve kanun meselesiymiş. Harcırah kanununa göre, kesilen bilet on gün içinde kullanılacakmış. Bunu öğrenince tabii bileti geri verdim. Eylül içinde nasıl olsa yenisini gönderirler. Ve o zaman dönüşte Paris'e uğrarım. Böylece İspanyollarla da zamanında vedalaşırız.

Şimdi niyetim şöyle: Mümkün olduğu kadar çabuk toparlanarak güneye, deniz kenarında bir yere gitmek istiyorum. Burada tanıştığım ve sevdiğim bir Alman arkadaş var. Darmstadt'tan Manfred. Üç gün önce, o atlayıp Alicante'ye gitti. Salı günkü vapurla Ibiza'ya gitmek, otel ve fiyat meselelerini bize de bildirmek üzere söz verdi. Bu adayı bana öteden beri methettiler. Üstelik yerli yabancı birçok sanatkar orada toplanırlarmış. Şimdi bu hafta sonunda Manfredo'dan uygun bir haber alırsak Mario adındaki kafadar arkadaşla Madrid'ten ayrılıp Ibiza'ya gideceğiz. Hesaba göre ayın yirmisinde yola girmek lazım. Herhalde ağustosu bir güneşli adada geçirmek iyi fikir. Doğrusu ben niyetliyim. Belki boşuna ama yine de söylemeden edemeyeceğim: Bubali be, keşke mümkün olsaydı da sen de gelseydin. Ben pek beceremem ama sen o Akdeniz'in Okyanus'la karıştığı sularda ne güzel yüzerdin!

Bana yazarsan ayın yirmisine kadar burada elime geçer. Ondan sonra ben sana Ibiza'daki adresi bildiririm. Bu sefer herhalde planda bir değişiklik olmayacaktır. Aradaki günlerde de civardaki şehirlere uğramak istiyorum. Ada dönüşü Andalusia üzerinden Madrid'e dönerim herhalde.

İşte böyle arkadaşım. Doğrusunu istersen cennet bile dostlar

olmayınca pek sarmıyor. Hele şu günlerde, akşamları kafayı biraz çekip Madrid sokaklarında dolaşırken sizleri anıyorum. Senden yine mektup bekler, gözlerinden öperim.

23 Temmuz 1964, Almunecar

Bubali Reis,

Neredesin, ne yapıyorsun, yaz bana, bilmek isterim, demiştin. Üç gündür burada Almunecar'dayım. Granada'dan da bir kart göndermiştim. Burası sevimli bir sahil kasabası. Hem çok kalabalık yok hem de pahalı sayılmaz. Sana bahsettiğim arkadaş Manfred de burada. Şimdilik kalender bir odada kalıyorum. Hava çekilmeyecek kadar sıcak değil. Deniz de gerçekten güzel. Anlaşılan bir zaman burada kalmak en akıllıcası olacak. Biraz kafamı dinler biraz da güneşlenirim. Bol bol da balık yeriz. (Birtakım İsveçli, Alman, Fransız kızı var ortalıkta) Stockholmlu Tommy adında sevimli bir arkadaşın "El Cantador" diye bir gece barı var. Geceleri millet orada toplanıyor. Tam bir fiesta tabii. Şöyle bir bakıyorum. Şu dünya gerçekten para üzerine kurulmuş galiba. Kiminin ayağında kuru sandal kiminin altında spor araba. Dün akşam barda oturuyordum. Sevimli, tam bizimkilere benzeyen boyacı bir delikanlı geldi. Bir masada toparlanan Alman turistlerine yaklaştı. Adamların ayaklarında derisi kurumuş sandallar. Neyi boyasın, neresini boyasın bunların? "Er soll lieber unsere Füsse abwaschen" [O en iyisi bizim ayaklarımızı yıkasın.] diyor bir tanesi. Gülüşüyorlar. Öte yanda ise birtakım arabalı adamlar. Yanlarında birtakım güzel kadınlar. Odaların en iyilerini kiralamışlar. Geceleri gelsin Whisky! Yaşasınlar be!

Ben bu ara pek bir şey yapmıyorum. İyice bir yer bulursam belki resim de yapabilirim. İleride civardaki şehirlere de uzanırız.

Malaga burnumuzun dibinde. Eylül başında Madrid'e döner, oradan da Paris'e uğrayarak memlekete dönerim. Yeniden evimizi kurarız. Akşamları dostlarla soframıza oturur, yemeğimizi yer, rakımızı yudumlarız. (Sakın gülme, ama galiba özledim bizim oraları. Bazen kafayı çok çekince, buralarda ölürüm kalırım, diye korkuyorum.) Niyetim buralarda içkiye biraz ara vermekti. Ama olmuyor ki! Akşam üstleri elim şişeye uzanıyor. Şarapmış, konyakmış, umurumda değil. Alkol olsun da. Bu gidişle galiba alkolik olacağım. Aklımca bu gidişin doğru olmadığını biliyorsam da yine de içmek geliyor içimden. Neyse, bu konuyu geçelim.

Bubali, vaktin olursa bana yazıver. Aslında kalk gel, demek geliyor içimden. Oysa Hamburg nere Almunecar nire!

Sana yine yazarım. Söylediğim gibi ağustosu burada geçireceğim sanıyorum. Yani daha vaktimiz var. Şimdilik gözlerinden öperek, Adios! diyelim.

Dostlara selam.

15 Ağustos 1964

Sevgili Cornelius,

Sana Malaga'dan bir kart göndermiştim. Herhalde almışsındır. Buraya döndüğüm zaman Kıbrıs'taki son hadiseleri öğrenince tabii canım sıkıldı. Gazetelerdeki havadisler, televizyonda gösterilen manzaralar hiç de iç açıcı değildi. Gerçi böyle bir şeyleri beklemiyor değildim. Kazanı kaynata kaynata nihayet taşırdılar! Yeryüzüne rahat vermeyen şu politikacı sürüsünün Allah belasını versin. Tahrik edilip, gözü döndürülünce; insanın hayvandan da tehlikeli bir mahluk olduğu malum. Bu böyle giderse meselenin kolayca kapanacağını sanmıyorum. Yine de iki tarafın aklını başına toparlamasını dilemekten başka ne gelir elimizden? Oralardaki son durumu iyice bilemiyorum. Madrid'ten ayrılırken bizim bakanlığa buradaki adresimi bildirmiştim. Herhangi acil bir şey olursa herhalde yazarlar.

Malaga gezisi oldukça enteresan geçti. Fiesta olduğundan geceleri, millet gitar çalıp şarkı söyleyerek sokaklarda dans ediyordu. Müzesi de zengin. Çok güzel Murillo'lar var. Picasso'nun ilk resimlerini gördüm. Bilirsin, o arkadaş Malagalı'dır. Doğduğu ev katedrale yakın bir meydanda. Gittiğim gün balıkçılar pazar kurmuşlardı orada. Kadınlar, çocuklar bağrışıyor, herkes meyhanelerde kafayı çekiyordu. Eh, ben de üstadın şerefine biraz Vino içtim. Şimdilik bir müddet daha burada kalacağım. Madrid'e dönmek hem pahalı, hem de manasız olacak. Günler de çabuk geçiyor. Eğer yeni bir şeyler olmaz, memlekete erkenden çağrılmazsak, eylül sonuna kadar biraz daha yaşarız. Ondan sonrası da olacağına varır.

Hamburg'ta bir sergi açmak fikri güzel. Burada elimde bir sergi açacak kadar resim var. Resimlerime alaka gösteren o arkadaşa teşekkürler. Bu konuyu, Paris'e gidince tekrar ele alırız. Nasıl olsa önümüzde zaman var.

Şimdilik gözlerinden öper, haberlerini beklerim.

Fotoyu masamın üstüne koydum. Yani bir bakıma beraberiz.

23 Ağustos 1964

Sevgili Cornelius,

Bilirsin, insan bir yerde fazlaca kaldı mı oraya, oradaki insanlara alışıyor. Ama ben yine de buralarda çok kalmak istemiyordum. Sana daha önce yazmış olacağım, benim Paris'te Nato'da çalışan bir arkadaşım var. Gerekince bana oradan peseta yolluyor, ben de Ankara'daki paramdan onun İstanbul'daki annesine TL. göndertiyordum. Kendisinden bu hafta bir mektup aldım. Roma'ya gideceğini ve ancak Eylül 15'te Paris'e döneceğini yazmış. Dönünce istersen sana yine para göndereyim, diyor. Doğrusu idareli gidiyorum ama, pesetalar cepte durmuyor. Elimdeki para -kira hariç- ancak bir hafta idare eder. Şimdi ben şöyle düşündüm. Ayın onbeşine kadar burada takılıp kalmamak için mümkünse senden bir miktar peseta rica edeceğim. Arkadaşın gönderdiği makbuzu -bir fikir versin diye- gönderiyorum. Burada da göreceğin gibi elime 5447 peseta geçmişti. Buna karşılık arkadaş 450 frank postalamış. Eğer mümkün olur da sen bana bu miktarda gönderebilirsen, ben de sana bu miktarın karşılığını mark olarak Paris'ten Hamburg'a postalarım. Yani arkadaşım parayı bana değil, doğrudan senin adresine gönderir. 450 frankın karşılığı kaç mark eder, bilmiyorum. Belki senin de dar bir zamanındır. Eğer bu kadar gönderemezsen hiç değilse yarısını yani 225 frank karşılığını postalayıver (tabii mümkünse). Böylece benim herhangi bir müşkül durumda kalmamam halledilir. Sana bu parayı en geç Eylül 15-20 arası göndermiş olacağım.

Böylece yolu fazla uzatmadan Madrid'e döner, oradan da bizim Bakanlığa yazıp bileti isterim. Her şeye rağmen Ankara'ya dönmem gerekli olduğuna göre, en doğrusu böyle hareket etmek olacak. Herhalde bir haftalığına da olsa, dönerken Paris'e uğramayı ne kadar isterdim! Bubali, yine kusura bakma ve mümkünse bana kısa zamanda yazıver. Ben de ona göre hareket edeyim.

Gözlerinden öperim.

6 Eylül 1964

Sevgili Cornelius,

Mektubunu dün aldım. Para da gelmiş, pazartesi verecekler. Böylece en kısa zamanda -salı günü- Güney İspanya'ya adios! diyerek yola gideceğim. Madrid'te fazla kalmak istemiyorum. Bizim resdencia ay sonuna kadar kapalı. Üstelik orada yapılacak şey yok. Ucuz bir pansiyon odası bulursam birkaç gün geçirebilirim. Niyetim mümkünse en kısa zamanda kapağı Paris'e atmak. Ondan sonrası Allah kerim diyelim.

Son günlerde düşünüyorum da, gelirken bizim bakanlıkla ilgimi kesmeyişime içerliyorum. Üstelik bir de taahhütname imzalamıştık. Bu durumda ister istemez Ankara'ya dönmem gerekiyor. Oysa biliyorsun, bizim oraların tadı şu son günlerde iyice kaçmış durumda. Yeniden o havaya girmek kolay olmayacak. Durum böyle olmasaydı önümüzdeki kışı buralarda, Paris'te, ne bileyim Kopenhagen'de geçirebilirdim. Politika gürültüleri, sokak mitingleri, jet gümbürtüleri falan filan. Bütün bunları şimdiden işitir gibiyim. Ama yapılacak şey yok. Ekim başında Ankara'da olmaya mecburum. Yine de her şeye rağmen iyimser olmak lazım. Belki de çok geçmeden bizim Münih'teki yahut Frankfurt'taki turizm bürolarından birine tayin ederler beni. Geçen sene bu mevzuda bazı konuşmalar olmuştu. Bakalım, gidip dostlarla bir daha görüşelim.

Sevgili Bubali,

Sana Madrid'ten yine yazacağım. Paris'e varır varmaz arkadaşımla buluşup markları gönderirim. Mümkün olur da seninle orada görüşebilseydik, çok sevinirdim. Eylül sonuna kadar orada kalacağıma göre, belki de böyle bir fırsat olur. Gözlerinden hasretle öperim kardeşim.

18 Eylül 1964, Paris

Sevgili Cornelius!

İşte nihayet buraya da gelebildik. İki gün önce trenle Madrid'ten yola çıktım. Böylece hem İspanya'nın kuzeyini hem de Paris'e kadar yol boyundaki Fransız şehirlerini görmüş oldum. Şimdi sana bahsettiğim arkadaşın evinde kalıyorum. Bu kadar güzel ve şirin bir ev doğrusu pek bulunmaz. Üstelik merkezde, her yere yakın. Dün, gün boyu o, o kadar sevdiğim sokakları, galerileri arşınladım. Şimdi de Montparnasse'da Café Dome'da oturmuş sana bu mektubu yazıyorum. Bu kahvenin müdavimlerinden Modigliani'nin şerefine bir yudum da konyak içiyorum.

Ankara'ya dönüş biletini göndermeleri içini bugün dilekçeyi yolladım. Bildiğin gibi ekim başında memlekete dönmem gerekiyor. Yani önümüzde oniki gün, bilemedin iki hafta var. Senin son havan nasıldır? Bana yazdığın gibi kalkıp buraya gelebilir misin? Bu tabii beni son derece sevindirecektir. İstasyonda karşılaşır, kucaklaşırız. Birkaç gün de olsa şu sevgili şehirde dolaşır, müzeleri, galerileri gezerdik. Sana arkadaşımın adresini yazıyorum. Bana bu hususta ne düşündüğünü en kısa zamanda bildiriver. Şayet gelebileceksen sana markları burada veririm. Mümkün olmayacaksa postayla gönderelim. Mesela gelecek hafta sonunda burada olabilseydin, hiç değilse iki üç gün birlikte olurduk.

Hadi, Bubali, bana hemen yaz da gözlerim yollarda kalmasın.

Ve ben, bir de senin şerefine bir konyak daha içeyim şimdi.

c/o Yavuz Karaözbek 9, Avenue de l'Observatoire PARIS 6 éme

21 Mayıs 1965, Ankara

Sevgili Cornelius,

Mektuplarını aldım. İşlerinin iyi gidişine sevindim. Bir zamandır senden haber çıkmadığı için merak ediyordum. Benim de başıma bu ara işte böyle işler geldi. Doğrusu fena da olmadı. (Mükafatın ucunda onbin lira) olduğu için maddi bakımdan da işime yarayacak.

Sergi de fena olmadı sanıyorum. Açılış kokteylinde senin de bulunmanı ne kadar isterdim. Sen beni sadece desteklemekle kalmamış bana başından beri inanmıştın. Bildiğin gibi, ben de bu işi hiç bırakmadan bugünlere vardım. Ama tabii yola devam etmek gerek. Daha yol uzun. Bakanlıktakiler şimdi beni daha serbest bıraktılar. Cesur, ileri görüşlü afişler yapıyorum. Sana bu afişlerden göndereceğim. Orada olsaydım lokalinin dekorasyonunu yapardık. Kırk yılda bir işine yarardım biraz. Şimdilik yazı burada geçireceğimi sanıyorum. Eylülde Paris veya Roma'da sergi açılabilir. Tabii senin Insel Club sergisi de mümkün.

Hadi şimdilik gözlerinden öperim. Reiner'e çok selam. Fotoyu atölyeme astık. Gelen kızlar hep soruyorlar.

20 Ağustos 1965, Ankara

Sevgili Cornelius,

Yine bir ara dalgaya düştüm, yazamadım sana. Doğrusunu istersen işlerden de vakit kalmıyordu. Bu yazı pek eğlenceli geçiremedim ama verimli çalışmalar yaptık. Yeni yaptığım resimler de fena olmuyor. Sergiden sonra yaptıklarımla yeni bir sergi açılabilir. Şimdilik büyük ebatlarda çalışmayı seviyorum (1.5-2 metre). Bu gidişle yeni bir tavan arası aramak gerekecek. Şöyle geniş bir yer, bol ışıklı bir atölye... Bir haftadır hava biraz serinledi. Doğrusu bu yaz iyi yandık bozkırda. Eh ne yapalım, her yaz Granada'nın sahillerinde yan gelinmez! İnanır mısın, kalkıp İstanbul'a bile gidemedim. Belki önümüzdeki ay uzanırım o taraflara. Aslında günler iyi gelip geçiyor. Rakı, resim, biraz kaçamak aşk! Hele İstanbul'dan dullar gelince fena geçmiyor geceler. Sıhhatim de fena sayılmaz. Yani şimdilik ayakta durabiliyoruz.

Bizim paralı dostlardan biri, iyi niyetle bir teklif yaptı. Ankara'nın en merkezi yerinde bir yer kiraladık. Galeri yapacağız. Belki de Türkiye'de ilk defa tam manasıyla doğru dürüst bir galeri olacak. Daimi satış bölümünden başka, devamlı sergiler açabileceğimiz ayrı bir salonu ve güzel bir vitrini var.

Para kazanmaktan çok, kaliteli işleri göstermek istiyoruz. (Bu arkadaşın matbaası ve diğer müesseselerinden kazandığı yetiyor kendisine. Bu işe girmesine sebep biraz da zevk tarafı.) Her neyse galerinin artistik idaresini bana teklif etti. En geç eylül sonunda faaliyete geçeriz. Tabii bakanlıktan istifa etmeme lüzum yok. İlerideki çalışmalarımızdan sana daimi olarak gönderirim. Belki de dışarıdan yabancı ressamların sergilerini açmak da mümkün olur.

Öte yandan bizim Viyana'daki turizm bürosu müdürü benim resimlerle ilgilenmiş. Bir ara gidip orada sergi açmak da mümkün. Şimdilik bir seçim lafı ediliyor burada. Bir sürü politikacı patırtısı. Ekimde dananın kuyruğu kopar. Hangisi başa gelirse gelsin, işlerin hızla yola gireceğini sanmıyorum. Şu serseri dünya nasıl olsa düzeleceğe benzemiyor. Herifler Vietnam'da köpek öldürür gibi adam öldürüyorlar. Hangi taraf

haklıdır bilmem ama gazetelerde ölü resimleri görünce midem bulanıyor. Sözde barış devresindeyiz.

Senin keyfin nasıl, işler iyi yürüyor mu, aile ne alemde? Bana, elin değerse yazıver. Bu taraflara yolun hiç düşmeyecek mi? Gözlerinden öper, dostlara selam ederim.

26 Ekim 1966

Sevgili Cornelius,

Bütün yaz senden haber çıkmamıştı. Bugünlerde sana yeni yayınlarımızdan göndermek istiyordum. Dün akşam eve gidince mektubunu buldum. Ne yazık ki içinde beni o acı haber bekliyormuş. Fena halde bozuldum. Doğrusu böyle bir şey aklımın kenarından bile geçmezdi. Ölümün farklısı olmaz ama üstelik çok hazin bir kader. Baban benim için o sakin, dürüst, erkek ve mütevazı haliyle en sevdiğim, inandığım insanlardan biriydi. Daha İstanbul'dayken, yemeklerden sonra gitarı eline alışını, etrafındaki insanlara karşı davranışındaki samimiyeti hep severdim. Mektubunu öylesine duygulu, güzel yazmışsın ki, bir ara bana uğrayan bir kız arkadaşa okudum, oturup ağladı. Acına bütün kalbimle katılıyorum, kardeşim; annene, büyükanneye baş sağlığı dilerim. Gerçeklerin belki de en büyüğü olan "ölüm". Yine de soğukkanlılığı bırakmamak gerek. Benim peder de aynı yoldan gitmişti. Yani kalpten. O sıra askerde olduğum için yanında bulunamamıştım. Kimbilir bize ne zaman sıra gelir? Geçinden olsun, diyelim.

Bubali,

Sana gelecek hafta, söylediğim yayınlardan göndereceğim. İstanbul sergisinin davetiyesinden de göndermiştim. Herhalde eline geçmiştir. Şimdilik sevgi ve selamlar. Yine haberlerini beklerim.

?.?.1966

Sevgili Bubali,

Senden haber alamadığım için merak ediyordum. Mektubuna ve iyi haberlerine sevindim. Ben de fena değilim. Bu ayın sonunda İstanbul'da sergi açıyorum. Biraz da gezmiş, tozmuş olacağım. Yaz için henüz karar veremedim. Venedik harika olurdu. Biennale var bu yaz orada. Buralarda bahar iyice başladı. Taze hıyarla rakı nefis oluyor.

Gözlerinden öperim.

26 Mayıs 1967

Sevgili Cornelius,

Söze nereden başlamalı, bilemiyorum. Bir süre ara verdikten sonra, gönderdiğin kartı ve mektupları alınca sevinmiştim. Son zamanlarda ben, bir hayli hızlı yaşadım. Hani biraz da akıl almaz işler! İlk önce, geçen yıl açtığım sergiyi göz önünde bulundurarak beni "Yılın Ressamı" seçtiler. Birtakım merasimler, altın madalya falan filan. Merasim (!) İstanbul'da olmuştu. Ankara'ya gelince bizim Bakan beni çağırttı. "Başarınızı duydum, tebrik ederim" dedi. "İsterseniz sizi geçici görevle Paris'e gönderelim, biraz gezersiniz, müzeleri görürsünüz." Doğrusu fikir harika idi. O ara Paris'te Picasso'nun iki müzede açılan nefis sergileri vardı. Böylece uçağa atlayıp Frankfurt üzerinden Paris'i boyladım. Ocak ayı olmasına rağmen havalar çok güzeldi. Picasso baba başta, Bonnard'ın, sürrealistlerin v.s. sergilerini görmek çok faydalı oldu. Üstelik bakanlık cebime günde on sekiz dolar koymuştu. Kafaları iyice çekip, bol boya, tuval alıp döndüm. Bizim Paris bürosuna da bir iki ufak faydam oldu. Sana o ara yazmayı çok istiyordum. Belki de yine kalkar gelirdin ama söyledim ya her şey çok hızlı geçti. Birden kendimi yine Ankara'da buldum.

Ve o ara işi uzatmadan EVLEN'dim. Evet, şaka yapmıyorum, bu satırları sana yazan eski dostun, ezeli bekar Orhan Peker, dört aylık evli bir arslandır. Bu hikayeyi de kısaca anlatayım. Eylülde bir serginin açılışında bana bir kız tanıttılar. Kalabalığın içinde pek üzerinde durmamıştım. Özden -karımın adı- yedi yıl Mainz'de grafik okulunda çalışmış ve geçen yaz memlekete dönmüş. Ailesi Kastamonulu'ymuş. Babası ölünce annesi Ankara'ya yerleşmiş. Yine Almanya'da tahsil yapmış, bir de doktor ağabeyi var. Bilhassa iş konusunda sıkılmış burada. Oysa orada Kalle firmasında çalışıyor, iyi para alıyormuş. Yine de memleket diyerek dönmüş. Neyse, bir ara yine görüştük. Tanıdık bir matbaada işe başladı. Tip olarak zevk ve bazı ortak hususiyetleri bakımından bana çok uyuyordu. Gerçi buluşmalarımız sıklaşmıştı ama evlilik söz konusu değildi. İşte o ara İstanbul'a gittim. Ve orada böyle bir karara vardım. Dönüşte konuştuk bu konuyu. Ve, ve işi uzatmadan "yıldırım" nikahı ile evlendik (4 Mart günü). Benim şahit, palabıyık Fikret Otyam'dı. O gece bir güzel de kafaları çektik.

Şimdilik yine bizim tavan arasında oturuyoruz. Onun gelişi hayatımda negatif bir değişiklik olmadı. Tersine kendime daha çok çekidüzen verdim. Özden seni artık tanıyor. Sen de görsen sanırım seversin. Her şey bir yana, kafadar, olumlu, can bir kız. Grafikleri de çok iyi. Bu yılki Devlet Resim ve Heykel Sergisi'ne onun da bir resmini kabul ettiler. Böylece Türk Sanat Tarihi'ne iki Peker girmiş oluyor. Gelecek eylülde de özel sergisini açacağız. Ben bu ara Ankara'da yeni bir sergi daha açtım. Davetiyesi ilişiktir. Ayrıca nikah akşamı çektirdiğimiz bir foto gönderiyorum. Belki senin de böylesine bir hatıranı biz de duvarımıza asarız!

Sevgili Bubali, işte durum böyle, Şimdi sana bu mektubu yazarken önümde kiraz, bir bardak buzlu rakı... Düşünüyorum da şaşıyorum, yıllar ne çabuk geçmiş. Ve ben evlenmişim (Bakarsın yakında bir junior Peker de geliverir!)

Aslında yine memnunum hayatımdan. Hiç değilse yolumda doğru yürüdüm. İnandığım gibi çalıştım. Yaptığım işi, sanatı beni başından beri tanıyan bir arkadaş olarak ne kadar sevdiğimi bilirsin. Eh, fırçalar, boyalar da bana ihanet etmediler. Bu başarılar filan önemli değil. Ben yeni çalışmalara bakıyorum.

Yaz için kesin bir kararımız yok henüz. Aslında bana altı aylık bir Batı bursu teklif etmişlerdi. Ayda 1200 frank, OECD teşkilatı bizim bakanlığa vermiş bursu. Onlar da beni düşünmüşlerdi. Böylece yine Paris yolu görünüyordu. Fakat pezevengin biri bursu ikiye bölüp başkalarını yollamak istiyor. Çok üzerinde durmuyorum. Ama geçen gün Bakan'la bu konuyu görüştüm. Belli olmaz, bakarsın birden tutar bu iş. Para fena değil. Kalkar Özden'le Paris'e gideriz. Ondan sonrası kolay. Nasıl olsa buluşabilirdik. Şayet burs işi olamazsa yine de görüşelim. Bizim evde sana her zaman yer var. Yazın bu taraflara gelmek istemez misin? Cacıklı rakıyı içip güneye giderdik. (Gerçi bu günler harp ilahı bizim bölgelerde dolaşıyor biliyorsun. Allah belasını versin bu isterik politikacıların!) Yine de belli olmaz. Belki de blöftür, diyerek geçelim bu konuyu.

Senden yine iyi haberler bekleriz. Arayı fazla açma. Yeni firmanın başarılı olmasını diler gözlerinden öperiz.

Özden/Orhan Peker

19 Haziran 1967, Çamlık-Ayvalık

Sevgili Bubali,

Mektubun Ankara'dan ayrılırken elime geçmişti. Çoktandır özlemiştim sesini. Yazarken içini saran sıkıntıyı anlamıyor değilim. Neyseki şu günlerde gürültü -kimbilir ne kadar zaman için- kesiliverdi. Biz ilkin İzmir'e geldik. İzmir'de hiç sergi açmamıştım. Dostlar; kalk gel, dediler. Ankara'daki son günlerin sıkıntısı da canıma tak demişti. Topladım resimlerimi. Özden'le atladık trene. Ver elini İzmir. Sergiyi konservatuvar salonlarında açtık. Hava henüz pek sıcak değildi. Açılış güzel oldu. Birkaç da satış var. Sonra da tuttuk buraya geldik. Burası tek kelimeyle wunderschön! [Çok güzel!] Öteden beri hep duyardım Ayvalık adını. Bizim İzmir'deki Turizm Bürosu da tavsiye etti. Otobüsle İzmir'den 153 km. çekiyor yol. Gelince bizim buradaki büroya uğradık. Memur arkadaş ÇAMLIK denen bu yeri tavsiye etti. Telefonla tanıdık bir otelde yer ayırttık. Zaten yol pek kısa. Ayvalık'tan 3 km. çekiyor. Otel tam merkezde. Ahşap, temiz ve ucuz bir otel. Karşısı nefis bir çamlık, önü deniz, arkası orman. Hani Tarabya'nın eski hali, yahut bizim İstanbul adaları gibi bir yer. İnsanları efendi, dost kişiler. Üstelik plajları nefis. Hani ben bu konudan pek anlamam ama bugün doğrusu gözüm gönlüm dinlendi. Otelde iki kişilik oda 20 TL. Bu tabii öteki yerlere nazaran çok ucuz. Özden'le düşündük, bu yazı burada sizinle geçirelim, dedik.

Şimdi bak Bubali, biz burada, üç dört gün daha kalıp İzmir'e gideceğiz. Sergiyi kapatıp Ankara'ya dönmemiz gerek. (Ben bakanlıktan şifahi bir izin almıştım. Fazla atlatmak istemiyorum herifleri). Ankara'da yıllık iznimi isteyeceğim. 15 Temmuz-1 Ağustos arası. Bu süre biraz daha uzayabilir belki. Her neyse bugün otelin sahibiyle konuştum. Bu ara için bize iki oda ayıracak. Yani iki kişilik iki oda. Şimdi sen de varsan, bu mektubu alınca bana Ankara'ya hemen yaz. Adamlara tam kesin bildireyim. Emin ol, bu kadar nefis bir yer az gördüm ben. Üstelik bakanlıktan olduğumu anladıkları için daha şimdiden Ressam ağabey, diyorlar bana. Dost adamlar kısacası.

Karşıda bir de CUNDA adası var. Nefis balık, iyi şarap. Ayvalık

İstanbul'dan 625 km. çekiyormuş. Yol da güzelmiş. Hadi kalkın, gelin be dostlar! Şu akşam saatinde birlikte olmayı, önümdeki bahçeden koparılmış salatalıkla bir duble rakıyı paylaşmayı çok isterdim sizinle.

Özden ve ben gözlerinizden öperiz.

21 Kasım 1967, Ankara

Sevgili Corni,

Bu akşam 17.30'da eve geldim. Biraz (besoffen) [Sarhoş] ama iyi niyetliydim. Hani şu bizim Ankara'da bir galerimiz var. Orada bu akşam yeni bir serginin açılışı vardı. Kokteyl, bol ve çeşitli içkili, mezeler harika!

İyi ama bizim hanım, yani Özden hasta olduğu için gelememişti. Ben, bu yüzden işte erken geldim eve. Mektubunu verdi Özden. Doğrusu haklısın. Seni, son yazdığın o denizli fotonla haberinden sonra arayamadım. Günlerin içinde yürüyüp giden bir şey var. Bir kısmı bizim elimizde. Ama hepsi değil ki! Elbette haberin vardır. Mesela, biz belki yarın bombalar atacağız ya da bombalanacakmışız. Ne tuhaf. Dün gece kar yağdı Ankara'ya. Oysa pazar günü hava öylesine güzeldi ki, çıkıp güneşte uzun uzun dolaştık. Ama baktım, asker yüklü kamyonlar Anadolu'ya doğru gidiyorlardı. Aklıma askerliğim geldi. Zor iş tabii. İn, bin, yap, yapma. Dur, yürü! Eve gelince bir güzel içtik. Sonra gece uyandım. Uçak sesleri vardı ve ansızın kar yağmaya başladı. Karşı evin geniş penceresinde büyük bir masanın çevresinde poker oynayan insanlar gördüm. İşte böyle.

Bugün işe geç gittim. Zaten erken gittiğim pek olmuyor. Her kafadan bir ses! Sonra da işte o galerideki sergiye uğradım. Ve sanatseverler, hanımlar, beyler. İyi, peki ama, sıkıldım bir ara. Eve gelmeseydim - yani evli olmasaydım da- çıkar giderdim oradan mesela bir ucuz meyhaneye. Aslında bir adam bunca yıldan sonra değişemez. Değişmesine lüzum yoktur. Senin bu film işlerine tutkunu, katılmanı çok iyi anlıyorum. Kendi menfaatini düşündüğün için değil bu. Hem inandığın arkadaşları desteklemek hem de sinemayı bir sanat olarak sevmenden geliyor bu. Kaldı ki bu sahada ne güzel çalışmalar yapılabilir. Jean Simmons, nasıl bilmem! O hem bizim gençliğimizin hem de sinema sanatının gerçekten kaliteli bir aktrisidir. Mektubunu okurken bir akşam Madrid'te James Mason'la meyhanedeki karşılaşmamızı hatırladım. Adama gazeteciler soru sormaya kalktılar. "Biraz önce Roma'dan geldim. Beni rahat bırakın" derken yüzüne bakmıştım. Gerçi saçları biraz ağarmış, yaşlanmış görünüyordu ama, yine o adamdı.

Bak Bubali,

Ben bu arada Bonn'dan bir teklif aldım. Sergi açmamı istiyorlar. Tarih henüz kesinleşmedi. Sana Bonn'daki temsilcimize gönderilen mektubun kopyasını ilişikte yolluyorum. Bakarsın kalkıp geliriz. (Tabii savaş olmaz, biz de bir kör kurşunla gebermezsek). İnanır mısın, çoktandır Orta Avrupa'yı özledim. Üstelik Köln'de muazzam bir Chagall sergisi varmış. Canım hepsini bırak, bir akşam Bonn'da sergimin açılışında hep birlik olmak ne iyi olurdu. Sonra da çeker bir yerlere giderdik. Bakanlık bir ay kadar izin verebilir. Amsterdam, Düsseldorf, Hamburg belki de Berlin... Üstelik Weihnachten [Noel] pırıltısını birlikte yaşardık.

Durum belli olunca sana telgrafla bildiririm. Yarın bir de yeni afiş yolluyorum sana. Bakalım sever misin?

Özden ve ben senin, ailenin ve dostların gözlerinden öper, iyi günler dileriz.

(Tarihsiz)

Sevgili Cornelius'lara

Yeni yılda iyi günler, mutluluklar dileriz.

Özden-Orhan Peker

(Tarihsiz)

Sevgili Bubali,

Gürültülü patırtılı haftaları geride bırakıp bugünlere vardık.

Bonn sergisi şimdilik uzayacağı benziyor.

Bakalım 1968 neler getirir bizlere. Yine de iyimser olmalı. Galiba en iyi bu.

Gün doğmadan neler doğar, demişler.

9 Mart 1968, Paris

Sevgili Corni,

Dün Özden'le buraya geldik. Bizim bakanlığın yeni bürosunu dekore etmek işini bana verdiler. Bir süre buradayız. Sanıyorum mayıs sonuna kadar kalırız. Ayrıca sergi açacağım. En çok sevdiğim resimlerimi birlikte getirdim. Seni ilk fırsatta görmek istiyoruz. Sergimin açılışında bulunmanı çok isterdim. Bana hemen yazıver.

Özden ve ben gözlerinden öperiz.

11 Haziran 1968

Sevgili Bubali,

Sana Brüksel'den yazmak, hiç değilse bir kart atmak istiyordum. Vakit bulamadım. Paris'te hadiseler iyice karışmaya başlayınca, bu çareye başvurarak bir hafta önce otobüsle yola girip Brüksel'e geçtik. Oradan da Türk Hava Yolları uçağıyla Ankara'ya geldik. İznimin daha önce bitmesine rağmen buradakiler bir şey söylemediler. Söyleseler de aldırmazdım.

Ankara eskisi gibi, bıraktığımız yerde duruyor. Ne de olsa evimiz otelden rahat. Özden de nihayet kedisine kavuştu. Arkadaşlar eksik olmasınlar, her gece bir yere çağırıyorlar. Özlemişler bizi. Kısacası, yine rakı üzerine çalışmaya başladık.

Bakanlıkta işler eskisi gibi. Yine büyük bir binaya taşınmışlar. Bana ayrılan oda fena değil. Ankara iyice ısınmış, ceket fazla gelmeye başladı. Şimdilik biraz dinlenelim. Belki temmuz içinde bir deniz kıyısına gideriz.

Paris, biz ayrılırken iyice kokmaya başlamıştı. Ayrıldığımız sabah o şehrin haline doğrusu acıdım. Anlaşılan vaziyet yine karışık. Bugün radyo, yine hadiseler olduğunu söylüyordu. Her neyse, iyi başlayan bir yolculuk -yine de- iyi bitti. Bir toplum nasıl çığırından çıkar, görmüş yaşamış olduk. Gerçi benim sergi geri kaldı. Doğrusu aldırmıyorum. İleride daha iyi şekilde açarız. Önemli olan yeni resimler yapmak. Ben yine çalışmaya başladım. Bu işte olmasa, kafam iyice bozulabilirdi. Hiç değilse resim yaparken bu dünyanın saçmalıklarını unutuyorum. Şu Kennedy'nin vurulması saçmalık değil de nedir? Yarın da kimbilir, nerede, kimi kurşunlarlar...

Her şey bir yana, bizim Paris buluşması iyi olmuştu. Hem havalar güzeldi hem de zırıltılar başlamamıştı. Aslında önemli olan buluşmaktı. Paris gibi güzel bir şehir bile ne hale geldi, gördük. Sen belki de biz ayrıldıktan sonra yine telefon etmişsindir.

Senin fotoğrafı arkadaşlar da sevdiler. Henüz kağıdından bulamadım. Paris'te alacaktık. Mümkün olmadı. Sana bu mektubu büroda yazıyorum. Birazdan çıkıp bir meyhanenin serin bahçesinde cacık ile rakı içeceğim. İlk kadehi de sizler için!

Hadi Bubali,

İyi günler dileyerek gözlerinden öperim. Dost Erika'ya da selam.

(Tarihsiz)

Lieber Bubali,

Mektubuna, yeni yıl için iyi dileklerine sevindim. Şu son günler elim darda olmasa, daha önce yazacaktım. Bilirsin senden hiçbir saklım yoktur benim, olmamıştır. Başını ağrıtmadan özetini yapayım.

Paris dönüşü şu bir türlü gelip, dağlara bakan pencerenin önünde birlikte rakı içemediğimiz, benim eski tavan arasına yerleşmiştik. Yaz şöyle böyle geçti. Özden bir ara annesiyle Amasra'ya gidip, güneşlendi. Ben de bizim kediyle sıcaklara boş verip, oturup resim yaptım. Eylül sonlarına doğru bakanlıkta birtakım değişmeler oldu. Konu uzun. Kısacası AP iktidarı kendi üçkağıtçılarını üst yerlere tayin etti.

Heriflerin meselelerden, şundan bundan anladığı yoktu. Birtakım şerefsiz, rüşvet yiyen namussuzlar. Gerçi ben o bakanlıkta çalıştığım on yıl içinde daha bir sürü şerefi az adamlar tanımışımdır. Ama bu herifler iyice azgın çıktılar. Baktım olacak gibi değil, boş verdim turizmine onların. Sözüm ona, bana yazılı bir ihtar! yaptılar. Verdiğim cevapta "Sizin gibi hıyarlarla çalışılamaz" manasında ben de onlara bir ihtar çektim.

Bu yazıyı ele alıp, beni bir nevi istifa etmiş kabul edeceklerini bildirdiler. Ben de (siktirin, bok herifler) şeklinde yeni bir cevap gönderince mesele halloldu. Yani Ekim 1968 sonunda istifa ettirildim. Gerçi kanun açık. Danıştay'da dava açsam kazanır, hem biriken maaşlarımı alır, hem de herifleri ..kerek hakkımı yeniden elde ederdim. Ama değmeyecekti. Üstelik iyice usanmıştım suratlarından.

Her neyse, sonra sergimi açtım. Hem ilgi çekti, hem de oldukça iyi satış oldu. Üst tarafı belli bir yaşama düzeni içindeyiz. Nasıl olsa rakı parası bulunabilir.

Önümüzdeki nisanda İstanbul'da sergim var. Şimdi kendimi daha çok

resim yapmaya verebildiğim için hayatımdan memnunum. O zamana kadar yeni resimler de çıkar. Sonrası için şimdilik kesin karar vermedim. Belki de on yıllık "Ankara dönemi" artık bitiyor. Zaten hiçbir zaman iyi memur olmamıştım. Ama bana verdikleri parayı akşama kadar masa başlarında pinekleyen onlara göre iyi memur olan bir sürü heriflerden, karılardan daha çok hakettiğimi de biliyorum. Beni son zamanlarda en çok ilgilendiren bu karışık dünyada, her şeye rağmen yine sanata inanmak oluyor. En güzeli, en iyisi bu bence.

Özden iyi. Bazen grafik işleri yaparak mutfağa katılıyor. Arkadaş, Mainz'da bal gibi öğrenmiş bu sanatı. Gel de buradaki hıyar heriflere anlat. İstedikleri bir asır evvelki tatsız, tuzsuz etiketler. Doğrusu ben kızmıyorum artık. Madem kafaları işlemiyor, canları cehenneme!

Şimdi saat gecenin onbiri. Önümde rakı bardağı ve ince dilinmiş ekşi elma. Bugün çalıştığım resmi karşı duvara astım. İyi oldu mu bilmem. Yarın daha iyi görürüm. (Galiba fena da değil.)

Sizlerden yine iyi haberler bekleriz. Şimdilik iyi günler dileyerek gözlerinizden öperiz. Hamburg uzak olmasa İstanbul sergimin açılışında bulunmanızı çok isterdim.

Hoşçakalın.

20 Eylül 1968, Ankara

Sevgili Bubali,

Yolculuğa çıkmadan önce yazdığın mektubu almıştım. Ümit ederim ki dönmüşsündür. Herhalde bol bol yüzüp güneşlenmişsinizdir.

Ben geçenlerde İstanbul'a gittim. Hem biraz dolaşmak hem de annemi görmek iyi oldu. Bu arada sana Paris'te bahsettiğim bizim eski arkadaş Renan'ı gördüm. Karısı Viyana'dan dönmüş. İstanbul'da işlerinin iyi gitmediğini, yine Avrupa'da şansını denemek istediğini söyledi. Oysa ben Paris'ten kendisine yazmış, sizlerin projelerinizi bildirmiştim. Rica ettiği için tekrar yazıyorum. Renan, gerçekten usta bir ahçı ve medeni bir arkadaştır. Bu ara Kopenhag'a gidecekmiş. Sana uğramak istiyor. Mektup da yazacaktı. Doğrusu ben kendisine fazla ümit veremedim. Durumu en iyi sen bilirsin. Senin candan bir dost olduğunu biliyor.

Ankara eskisi gibi. Resimlere devam ediyorum. Özden de iyi. Akşamları dostlarla buluşuyoruz. Yılbaşında İstanbul'da sergi açacağım. Kataloğu gönderirim. Senin makinenin filminden bulamadık. Bir arkadaş Amerikalılardan bir paket tedarik etti. Fakat hepsi bozuk çıktı. Nedense resimlerin ortası yırtık çıkıyor. Belki de makine siyah-beyaz çekemez. Onun bulduğu siyah-beyazdı. Yoksa sana yeni resimlerimden çekip gönderirdim.

Hamburg ne alemde? Burada havalar sıcak gidiyor. Erika ne alemde? Dondurma işi devam ediyor mu? Kendisine çok selam. Şimdilik gözlerinden öper, iyi haberlerini beklerim.

25 Haziran 1969, Ankara

Sevgili Corni,

Uzunca bir zaman İstanbul'da kaldıktan sonra buraya dönünce mektubunu bulmuştum. İstanbul'da sergim vardı. Mefkûre Şerbetçi adında zengin bir hanımın orada yeni bir galeri açtığını duymuştum. Beni de davet ettiler. Kalkıp gittik. Galeri I (adı öyle) Beyoğlu'nda Lale Sineması karşısında. Doğrusunu söylemek gerekirse böyle güzel bir galeri Paris'te de pek yok. Işıklandırma, iç düzen bir harika! Açılışta dostların hepsi vardı. Kokteyli ve davetiyeyi galeri yapıyor. Satıştan % 30. Aslında fazla sayılmaz. Her şey bir yana üç hafta İstanbul'un tadını çıkardık. Satış da iyi oldu, ama para dayanmıyor ki! Sonuçtan yine de memnunum. Üst tarafı, bizim hayatımız böyle kurulmuş.

Ankara'ya dönünce yine çalışmaya başladım. Resim yapmak kadar beni ilgilendiren hiçbir şeyin olmadığını gün geçtikçe daha iyi anlıyorum. Bir gün, çeker gidersek arkamızda bir şeyler bırakırız.

Senin yeni evine sevindim. Hayırlı olsun. Hatırladığım kadar, güzel bir yerdi Alster. Duvarlarına yakında bir resim gönderirim. Yeni evinin saadeti için. O kadar...

Ben aslında iyiyim. İçki işini biraz düzene koymaya çalışıyorum. İstanbul'da her akşam ya Boğaz'da ya da bir dostun evinde aralıksız kafaları çektik. İstanbul bir bakıma iyice bozulmuş. Sokaklar delirmiş birtakım adamlarla dolu. Büyük endüstri baskısında ezilen binlerce insan, kafaları çekip bağırıyor çağırıyor. Bilhassa geceleri kim vurduya gitmek işten değil. Bir ara orada kalmaya niyetlenmiştik. Olacak iş değil. Yahut daha ileride. Üstelik çok pahalı şehir.

Son zamanlarda Ankara oldukça serin. Önümüzdeki ay belki bir yerlere gideriz. Geçen yaz deniz kenarı yapamamıştım. Bazen, bir pasaport alıp buralardan çekip gitmek de geliyor içimden. İspanya mı olur, Paris mi, Hamburg mu? Anlayacağın kafamın bozulduğu zamanlar oluyor.

Senin Berlin nasıl geçti? Hamburg'a döndün mü? Yaz için başka projeniz var mı? Kartını Fikret'e verdim. Memnun oldu. Selamı var. Kaç yıldır bir kere yolun düşmedi. Şimdi şu mektubu yazdığım masada, bol mezeli güzelce çekerdik rakıyı. İnsan bunu hayatı boyunca kaç arkadaşıyla yapabilir? Bana yaz tekrar. Hamburg'a dönüp dönmediğini bildir. Senin ve Erika'nın gözlerinizden öper, iyi günler dilerim.

26 Aralık 1969, Ankara

Sevgili Bubali,

Aslında sana böylesine uzun zamandan beri yazmayışım tuhaf! Sık sık niyetlendiğim halde bir türlü olmadı. Günler de çarçabuk gelip geçti. Yazın Özden'le Bodrum'a gitmiştik. Fena geçmedi. Güzel yermiş Bodrum. Dönüşte yeni bir eve taşındık. O eski tavan arası onbir yıldır doğrusu sıkmıştı. Yine aynı semtte çok güzel geniş teraslı bir ev bulduk. Hayatımda yaşadığım en güzel ev doğrusu. Fiyatı biraz kazık ama şimdiki kiralara nazaran yine de fazla sayılmaz. Neyse şöyle bir güzel yerleştik. Geniş ışıklı bir atölyem de var. İş durumu pek iyi gitmiyordu. Maddi sıkıntılar canımı sıkıyordu biraz. O günlerde gazetelerde bir ilan gördüm. Osaka EXPO 70 Fuarında yapılacak çalışmalar için yarışma açılmıştı. Yarışmaları pek sevmem ama Japonya konusu enteresan geldi bana. Tuttuğum genç bir mimar arkadaşla kolları sıvadık. İnandığımız şekilde çalışıp, projeleri dekorasyonları bitirip, yarışmaya katıldık. Kısacası: 1. Ödülü kazandık. Zaten ikinci, üçüncü ödülü vermediler. Doğrusu sevindim tabii. Ödül yüzbin lira. Yani adam başına ellibin. Hani fena değil. Üstelik kalkıp oralara gitmek de vardı. Tam zamanında imdada yetişti bu başarı. İşin manevi tarafı da güzel tabii. Mimar arkadaş geçen ay Osaka'ya gidip firmalarla mukaveleleri ve diğer çalışmaları yapıp döndü. Ben önümüzdeki ay sonuna doğru gidiyorum. Yol parası ve orada gereken parayı ödül dışında devlet veriyor. Açılışa kadar, yani Mart 15'e kadar oradayım. Bir bakıma çok değişik bir yaşantı olacak. Aslında hangi açıdan bakarsan bak, güzel bir yolculuk. Hani benim başarılardan yana karnım tok. Ama böylesi her zaman olacak iş değil. Bizim televizyon, gazeteler filan epey bahsettiler. Orhan abini televizyonda görmeliydin.

Yılbaşından sonra on günlüğüne İstanbul'a gidiyorum. Bazı fotoğraf çalışmaları yapıp döneceğim. Ve sonra ver elini Japonya! Hadi kalk sen de gel istersen. Yol parası bizim için çok olmasa Özden'i de götürmek isterdim. Bu EXPO 70 için belki sizin uçaklar tenzilat yaparlar. Martta açılışa atlayıp gelirsen ne iyi olurdu. Şu Japonya'yı, Uzakdoğu'yu görelim hayatımızda.

İşte böyle Bubali, yeni yılda sizlere de mutlu günler diliyoruz.

Özden'le. Haberlerini bekler gözlerinden öperim.

Yeni adres: Bülten Sokak 53/21 Kavaklıdere-Ankara

PS. Özden'in ağabeyi eski bir Spiegel okuyucusudur. Koleksiyon yapar. Aşağıda belirttiğim sayıları bulabilirsen göndermeni rica edeceğim. Onda yok. Der Spiegel; 18 August 1969 Nr. 34

25 August 1969

Sevgili Cornelius,

İki gün önce İstanbul'dan döndüm. Orada annemi, kardeşlerimi, eski dostları görmek beni sevindirdi. Ne zaman gitsem eski yolları, eski günleri anarım. Çalışmaları bitirdikten sonra akşamları kafaları çektik arkadaşlarla. Benim Japonya'ya uçmama pek bir şey kalmadı. Programda değişiklik olmazsa 28 Ocakta yola girmem gerekli. Bizim pavyonla ilgili olanların son kafilesi üç gün önce hareket ettiler. Ben de pavyonun içine monte edilecek olan fotoların, diaların hepsini ve kompozisyonların planlarını yanıma alıp gidiyorum. Fotoların tab edilip yerine konmasını Japon firmaları -daha önce yapılan anlaşma gereğince- üzerine aldılar. Ben sadece kontrolü yapacağım. Tabii bunun dışında doğrudan doğruya benim yapacağım panolar da var. İşi programlı yaptığım için kafam bozuk değil. Açılış 15 Martta olduğuna göre zaman da var. Her şey bir yana, o yeni dünyaya gitmek enteresan olacak. Senin gelmen beni sevindirdi. Doğrusu, Bubali gelir, diyordum içimden. Gider gitmez durumu yazarım. Otel ve diğer hususlarda önceden tertibat alırız. Ben, sen gelinceye kadar, ne de olsa Japonlara alışmış olacağım. Tokyo hava meydanında karşılarım. Üst tarafını gönlümüzden geldiğince yaşarız oralarda. Söylediğin gibi dönüşte İstanbul'a ineriz. Kaldı ki artık memur olmadığım için dönüş yolu üzerindeki görülmeye değer bir iki Asya şehrini de ziyaret edecek zamanım olacaktır.

(Tarihsiz)

Sana bugün Otyam'ın son kitabını postalıyorum. Selamı var. Spielgeller de geldi. Özdemir memnun oldu. Japonya'dan yazmak üzere şimdilik hoşça kal. Özden de sana ve Erika'ya selam ediyor.

6 Şubat 1970, Osaka

Sevgili Cornelius,

Uça uça dünyanın bir ucuna geldim. Yolculuk Bangkok'ta delirmeye başladı. Dünyamın değiştiğini oralarda anladım. Hong Kong'ta Pan Am'ın misafiri olarak bir gece kaldım. Ertesi gün akşam tekrar yola girip Tokyo'ya uçtum. Hong Kong müthiş bir yer. İnsanları çılgın. Hava sıcak ve güneşliydi. Tokyo'da sadece bir gece kalabildim. Osaka da bir alem. EXPO için dehşetli bir hazırlık var. Bana bu otelde daha önce yer ayırmışlardı. Merkezde büyük temiz bir otel. 2600 yen günde. Bu tabii az sayılır (7.22 $). Üstelik otelin altında koskocaman bir şehir var. Bizim pavyonun işleri yolunda. Müteahhit Japon mimar ve grafikçilerle tanıştım. Hepsi de keyifli çocuklar. Geceleri geyşa evlerinde bağdaş kurup saki içiyoruz. Sıcak, oldukça sert bir içki. Mezeleri de amma şehvetli. Kısacası çok değişik bir dünya. Kızlar da sokulgan, çiçekler veya kelebekler... Burada çok keyifli zaman geçecek, anladım bunu. Tabii EXPO açılınca iyice delirir şehir.

Şimdi bu mektubu alınca bana hemen yaz. Ne zaman gelmeyi düşünüyorsun? Yalnız mı, Erika ile mi geleceksin? (EXPO Mart 15'te açılıyor.) Bana sorarsan yalnız gelirsen bir çok hususta daha keyifli olur. Otel meselesi mühim. Hemen yazarsan derhal geliş tarihine göre yer ayırtırım.

Haberini bekler gözlerinden öperim.

Erika'ya merhaba!

PS. Mektubu ekspres gönderirsen iyi olur. Japonca Liebe [Sevgili] "AI" demekmiş!

26 Şubat 1970, Osaka

Sevgili Corni,

Seni biraz beklettim, biliyorum. İlk önce telgrafını sonra da mektubunu almıştım. Aslında yaptığın program bana da uygun. Ben de senin dönüş tarihinde memlekete doğru yola girmek istiyordum. Yani birlikte uçağa atlar yola gireriz.

Gecikmemin asıl sebebi otel konusu. Benim otel ve diğer Türk arkadaşların kaldığı oteller, maalesef senin geleceğin gün hep dolu. Bu da normal. Bir sürü adam, bilhassa seyahat acenteleri, açılış günü için bir sene önceden yerleri kapatmışlar. Japon dostlara rica ettim. Samimi olarak uğraştılar. Bulamadılar. Belki komik ama benim otelde beni, üç gün için kovmak istiyor. Yani 15,16,17 Mart tarihlerinde kaldığım oda önceden başkalarına ayrılmış.

Şimdi yapılacak iki şey kalıyor. Ben ikimiz için yeni bir otelde yer bulmaya çalışacağım. Olmazsa sefareti zorlayabilirim. Bu da mümkün değilse o zaman Kyoto'da bir pansiyonda kalmamız gerekiyor. Kyoto, Osaka'ya yarım saat çekiyor trenle. Üstelik Osaka'ya nazaran daha sempatik bir şehir. Benim tercüman kız oralı. İki kere gittim Kyoto'ya, çok sevdim. Yani son çare bu.

Bence EXPO tabii çok enteresan olacak. Ama asıl mesele Japon tadına varabilmek! Bunun için de turistlerle dolu otellerden uzak durmak daha da iyi olur. Kaldı ki sokakta kalacak değiliz ya, olmazsa bir ablanın koynuna girer zıbarırız...

I- Yanına çok hafif bir çanta, sırtına bir trençkot alsan yeter. Şubat içinde havalar hep iyi gittiğine göre mart bu yıl çok güzel olacak diyorlar.

II- Günlük masraf tabii bize bağlı. Ortalama şöyle hafifçe bir yemek 600-1000 yen arası olabiliyor. (Şimdilik 100 Y: 0,28 $.) Yani diyelim 3 $ bir yemek. Ben oteldeki yeni odama günde 2400 Y ödüyorum

(6.67 $). Tabii çok ucuz değil ama daha ucuzunu bulmak mümkün olmadı.

III- Seni hava meydanında tabii karşılarım. Ancak o gün açılış günü olduğu için durumu şimdiden bilemiyorum. Eğer resmi bir merasim yapılır da benim de bulunmam gerekirse (ki bunu pek sanmıyorum) sana bildiririm.

IV- Gelirken Hong Kong'a uğrasan daha iyi olurdu. Tam deli dolu bir şehir orası. Dönüşte birkaç gün kalırız. Tabii mümkünse.

V- Buradaki kelebekleri seveceğini sanıyorum. Gel bakalım ne dersin!

Sana tekrar yazmak üzere şimdilik çok selam.

PS. Benim pavyon işleri yolunda. Zamanında her şeyi bitireceğiz. Bir de gelirken kartvizitinden getir. Burada ilk önce Merhaba, sonra kart. İşe de yarıyor!

21 Haziran 1970

Sevgili Bubali,

Mektubuna sevindim. Sana yakında yazacağım. Bu ara maalesef annemi kaybettim. Özden'le, senin ve Erika'nın gözlerinden öperiz.

11 Eylül 1970, Ankara

Sevgili Cornelius,

Japonya dönüşü senden aldığım mektuptan bu yana epey zaman geçti. O günlerde Fikret Otyam'ın eline geçmeyen kitabı ile son kitabından birer adet adresine postalamış ve ek olarak yazdığım küçük notta annemizi kaybettiğimizi belirtmiştim. Bu acı haberi öğrenince tabii hemen İstanbul'a gittik. Bizi teselli eden nokta, kadıncağızın bir sabah uykudaymış gibi son nefesini vermiş olması. Ben de o günlerde gidip yanaklarından öpmek hatta büyük boy bir portresini yapmak istiyordum. Yetişemedim.

Gönderdiğim kitaplar herhalde bu defa eline geçmiştir. Biz yazı, deniz kenarında geçirmedik. Bir ara Özden'in doğduğu şehre, Kastamonu'ya gitmiştik. Oradaki akrabalar bizi doğrusu iyi ağırladılar. Ilgaz Dağının çamlıklarında buz gibi su ile içtiğimiz rakıyı, yediğimiz kuzuyu unutamıyorum. İzmir Fuarı için yapılan teklifler pek uygun değildi. Ben de boş verip, burada çalışmayı tercih ettim.

Söylediğim gibi yeni evimizi çok seviyorum. Geniş terasta, bol ışıkta resim yapmak, akşamları da rakıyı yudumlamak zevk oluyor. Memleketin durumu malum. Herhalde basından öğreniyorsundur. Şimdi de Araplar iyice azıttılar. Hayırdır inşallah diyelim.

Önümüzdeki kış için kendimce bir program yaptım. Ne var ki yarının ne olacağı bilinmez. Şu resim yapmak denen çalışma olmasaydı belki de yaşamak da sıkıcı olmaya başlayabilirdi. Hâlâ beni ayakta tutan o. Sonumuz nasıl gelir, bilemem. Zaten şu Uzakdoğu yolculuğu bende bazı değişmeler yapmadı değil. Ne bileyim, bazı şeyler sanki manasını kaybeder gibi oldu. Üst tarafı bizler de bir parçasıyız bu hikayenin. Günü, sırası gelince biz de çeker gideriz -varsa- öbür dünyaya! Adam sen de.

Yılbaşına kadar buralardayız sanıyorum. Yeni resimlerimin hepsini bir arada yanıma alıp belki sizin taraflara geliriz. Hani bir sergi açılabilir. Ama söylediğim gibi ancak o tarihlerde mümkün. Elimde olsa, yarın

kalkıp yollara düşmek isterdim. Mesela yine Paris'e filan.

Özden ve bizim kedi (Başka) da iyiler, selam ediyorlar. Yeni haberlerini bekler, Erika ve senin gözlerinizden öperim.

21 Kasım 1971, Ankara

Sevgili Cornelius,

Sana çoktandır yazamadım. Yaz gelip geçti, neredeyse yılbaşına vardık. Mümkün olduğu kadar türlü zırıltıların dışında kalarak günleri geçirmeye çalıştım. Biliyorsun tadı yok buraların. Üstelik Ankara'ya beni bağlayan doğru dürüst bir sebep de kalmadı. Ay sonunda İstanbul'a gidiyorum. Yeni açılan bir galeri teklif yapmıştı, sergi açacağım. Aslında boşuna zahmet. Bilemedin önümüzdeki ayın 15'inde oradan yola girmek. Bizim Fikret Otyam'la henüz karar vermedik, ya otobüs ya da bir arkadaşın arabası ile sizin taraflara geliyoruz.

Herhalde ilk durak Münih olacak. Yeni kanuna göre 400 dolar alabileceğim. Fikret'in niyeti Paris'ten Stockholm'e kadar uzanmak. Son zamanlarda çok yorulmuştu, biraz açılırız, diyor. O, bir ay sonra dönecek, ben mümkün olduğu kadar zamanı uzatmaya çalışacağım. Düşündüğüm bazı şeyler olabilirse. Tabii sana uğrayacağız. Belki yılbaşını birlikte geçiririz. Hareketimizi ayrıca bildiririm. Sen bana bu ara durumunu bildir. Gelince konuşuruz.

Gözlerinden öper, mektubunu acele beklerim. Ankara adresine yazarsan daha iyi olur. (Evin telefon no: 18 76 58 Ankara) Gündüzleri evdeyim.

Yakında buluşmak ümidiyle, iyi günler dilerim.

23 Mayıs 1972, Paris

Sevgili Cornelius,

Günlerdir senden haber bekliyordum. İki aydır buralardayım. Brüksel'den yazmıştım. Sonra buradan. Mektubun geri geldi. Posta kutusuna gönderdiğim için. Tuttum yeniden bildiğim eski adresine yazdım. Otele uğradığım her an gözüm mektuplarda... Senden ses yok. Olamaz, şu dünyada en çok sevdiğim iki üç adamdan biri boş vermez bana, diyordum. Dün Ankara'dan Özden'den mektup gelmiş. Doğum günümdü. Böyle şeylere fazla aldırmam ama yine de sevinerek açtım zarfı.

Açmaz olaydım.

Kimselere anlatamadım bunu... Yollarda yürüdüm. O beraber gelip kaldığımız, biraz ötedeki otelin önünden geçtim. Ağladım. Hâlâ ağlıyorum. Yazıktır be... Nedir bu?

Daha bir şey diyemeyeceğim. İstersen hemen gelirim.

2 Haziran 1972, Paris

Sevgili Bubali,

Mektubun bu sabah geldi. Buluşunca daha etraflı anlatırım ama yine de bu yolculuğu kısaca izah edeyim. Uzunca bir zamandan beri Türkiye'de, bilhassa Ankara'da olup bitenleri herhalde gazetelerden takip etmişsindir. Bütün bunlar, aslında şu kavanoz götlü dünyanın her yerinde olup bitenlerin tabii sadece bir parçasıydı, ama iyice can sıkmaya başlamıştı. Üstelik dışarıdaki sıkıntı evlere de giriyor, insanları devamlı bir sinir krizi içinde bunaltıyordu. Çoktandır Ankara'dan iyice sıkılmaya başlamıştım. Üstelik beni o taş yığını şehre, o kömür dumanından boğulan şehre, ne menfaat olarak ne de duygu olarak bağlayan bir şey kalmamıştı. Hadi menfaate boş verelim, ama inan ki, rakının bile tadını duyamaz olmuştum. Eh, anladık, kedimiz ve de karımız vardı. Neye yarar, insan bunlarla da o zırıltı yerde ister istemez hırlaşmaya başlıyordu.

Yani ben çoktan karar vermiş, çıkınımı hazırlamıştım. 28 Mart günü Fikret telefon etti. Onu ve tanıdığım bazı arkadaşları Brüksel'e davet etmişler. 29 Martta aynı uçağa atlayıp yola girdik. Son İstanbul sergim iyi satış yapmıştı, o para ile... Brüksel'den sana kart attık. Onlarla üç gün kaldım. Bir kısmı döndü, biz Otyam'la Paris'e geldik. O bir hafta kalabildi. Gazeteden çağırdıkları için ister istemez döndü. Ben bu arada sana yine yazıyordum. Ses çıkmayınca, herhalde Hamburg'ta değildir, diye düşünmüştüm.

Sonra Özden mektubunu gönderdi. Bu duruma göre ben iki aydır buralardayım. Aslında Paris'teki dostlar bana sahip çıkmasalardı belki de çok sıkılabilirdim. Gerçi burası malum bir sanat delisi yerdir, bilirsin. Artık görülecek ne kaldı diyorsun, arkasından görülecek bir sürü şey geliyor. Bazı resimlerimi de aldıkları için azalan paramı takviye ettim. Kısacası Türkiye'ye şu günlerde dönmeyi katiyen istemiyorum. Gece sokağa çıkma yasağı, asıp kesmeler, evdeki zırıltılar çekilir gibi değil. Bana sorarsan bir süre buralarda, daha çok sizin tarafta bir süre diretmeli, yeni bir hamle yapmalıyım. Bilirsin ben resim yapmayı keyif olarak kabul etmedim. Resim benim için bir varolma meselesidir. Yani ben resim yaparken kendimi mevcut hissederim. Ne yapalım alnımıza böyle yazılmış. Türkiye'de alacağımı

aldım. Bir de dışarıda denemek var. Nasıl olur bilemem, ama herhalde denemeye değer.

Burada başlangıçta altı aylık bir burs lafı ettiler. Ama uzun hikaye. Çıksa bile herhalde sonbahara çıkar. Sergi için acele etmiyorum. Zaten sezon geçti ve daha çok çalışmak, acele etmemek lazım. Düşünüyorum da buralardaki şu iyi malzemelerle yepyeni, pırıl pırıl resimler yapılabilir. Özden -belki yazmıştım- Ankara'da Basın Yayın Genel Müdürlüğünde işe girmişti. Bir bakıma zırıltı bir memuriyet. Zaten hangimize hayırlı oldu ki. Ona şimdilik fazla ısrar etmiyorum. Şayet ben herhangi bir şekilde kalabilirsem ya o da gelir, ya da moda tabir ile "herkes kendi hayatını yaşar". Bu konu uzayabilir, onun için şimdilik kısa geçelim.

Yazı seninle, adada geçirmek en güzel çare. Bu mümkün olursa hem kafamız dinlenir, hem de biraz güneşleniriz. Sana telefonda bahsettiğim çalışmayı bu hafta sonunda bitireceğim. Neticeyi alınca telefon eder ya da telgraf çekerim. Bilemedin en geç on gün, yahut iki hafta sonra beraberiz.

Şimdilik iyi günler diler, gözlerinden öperim.

3 Ekim 1972

ORHAN PEKER: Uyuyan Kedi

Corni,

Buralara gelecektin. Haber çıkmadı. Ben bu ara otelden çıkıp bir eve geçiyorum. Aufenthalterlaubnis'i [Oturma izni] aldık. Bu ay içinde durumum düzelebilir. Ama şu günlerde biraz sıkışık vaziyetteyim. Mümkünse bana bir miktar postalar mısın? Ayrıca Berlinli kızı alıp gelirsen sevineceğim.

Dostlara selam.

17 Kasım 1972, Köln

Arkadaşım,

Mektubunu dün aldım. Geçen hafta karar verdiğim gibi yola girip Türkiye'ye dönseydim elime geçmeyecekti. Gitmek istememe sebep: Senin de tahmin ettiğin gibi buradaki bazı Türk beylerin başlangıçta bir sürü palavra söyleyip sonunda yaptıkları manasızlıklardı. Bereket o arada bizim Fikret Otyam'dan bir mektup aldım. Yakında buralara geleceğini, Alman Hükümeti tarafından dil öğrenmek üzere davet edildiğini yazıyordu. Bu ay sonunda geliyor. Tabii Köln'e yakın bir Goethe Institut'a devam etmek istediğini bildirmiş. Bana yakın olmak için. Aslında bizim palabıyık, bu yaştan sonra Almanca öğrenebilir mi, bilmem. Ama hiç değilse iki ay buralarda yaşamış olur. Üstelik bir röportaj fikri de var. Türkiye'deki durumda iyice sıkıcı olmaya başlamış. Ben de aslında hiç değilse bahara kadar dönmek istemiyorum. Gelmişken biraz daha dayanmak lazımdı. Ama Türkiye'den para getirtmek büyük kayıp. Son bir çare benim eski arkadaşlardan heykeltraş Norbert Kricke oldu. İstanbul'da sergi açtığı zaman ben de ona yardım etmiştim. Üstelik bu ay başında Düsseldorf Akademisine müdür tayin olmuş. Telefon etti. Gittim. Yves Klein'ı bir tanıdık koleksiyoncuya satacağını söyledi. [Orhan Peker'in elinde, Paris'te dost olduğu ressam Yves Klein'ın bir resmi bulunuyordu. Söz konusu satış bu resimle ilgili olsa gerek.] Böylece moralim biraz düzeldi. Türkiye'ye dönmeyi uzağa attım. Ay sonuna kadar otel para istemiyor. Hesabı ay sonları veriyorlar. Kahvaltı ve bazı ufak tefekle idare ediyorum.

Diyeceksin ki, Ulan, biz sana ne dedik! Al işte ev, otur aşağıya, resim mi ne bok yapacaksan yap. Doğrusu bundan açık, arkadaşça bir teklif olamazdı. Ama içimde sanki seni o günlerde rahatsız edeceğim gibi bir duygu vardı. Mirasçılarla henüz problemlerini halletmemiş gibiydin. Bir de ben başına dert olmak istemedim. Kaldı ki Kassel'e gitmek de istiyordum.

Şimdilik yine de iyimserim. Sıkışık bir durum olursa sana yazarım. Japon kıza da yarın bir resimli kart göndereceğim. Düşünüyorum da Kyoto, Nara nerelerdeydi! EXPO'daki bizim masaya gelen küçük kızı da hatırladım.

Söylediğin gibi buraya gelebilirsen sevineceğim. Biraz da birlikte Kölch içeriz. Yalnızlık kötü şey. Yalnız içilen içkinin bile tadı olmuyor.

Senin, Karin'in, galerici ablanın gözlerinizden öperim. Arkadaşlara da selam.

6 Aralık 1972, Köln

Corni,

Sevgili mektubunu ve çeki aldım. Aynı gün Fikret'in mektubu da geldi. Kendisini Münih civarındaki bir Goethe'ye göndermişler. Kaldığı evden memnun. İlk fırsatta buluşalım diye yazmış. Weihnachten'da sekiz gün tatilmiş. O arada gelebilir. Ve birlikte Hamburg' a uzanabiliriz. Yalnız benim otelci bu ayın 19'unda oteli kapayıp Urlaub'a [Tatil] gidiyor. İster istemez benim de çıkmam gerekecek. Neyse başımı sokacak bir yer bulup Fikret'i bekleyeceğim. O gelince sana tekrar bildiririm. Herhalde trenle yola gireceğiz. Birkaç gün de Hamburg'u gezmiş görmüş olur. Şimdilik durum böyle.

Gözlerinden öperim. Arkadaşlara selam.

12 Aralık 1972

ORHAN PEKER - İstasyonda Atlar

Sevgili Corni,

Yeni evim çok güzel. Dün taşındım. Biz, Bonn'daki bir arkadaşla Münih'e gidip Otyam'ı alıp geleceğiz. Arkadaşın arabası var. Herhalde ayın 27'sinde buraya geliriz. Sana bildiririz. Sen de gelirsen birlikte Hamburg'a gider birkaç gün de orada Otyam'ı gezdiririz.

Sana tarihi kesin bildireceğim. 5 Köln 1 Engelbert Str. 4

20 Aralık 1972, Köln

Sevgili Corni,

Dün Fikret'ten mektup aldım. Münih'ten 23'ünde ayrılabileceğini, bizi o gün beklediğini yazıyor. Senin mektubunu almış ve çok memnun olmuş. Yalnız ayın 28'inde tekrar Münih'te olması gerekiyormuş. Yani beş gün bizimle olabilecekmiş.

Bonn'daki arkadaşlarla yarın sabah yola giriyoruz. Hazır Münih'e gitmişken oradaki müzeleri görmek istiyorlar. 21, 22 günleri orada kalıp 23'ünde Fikret'i alıp Köln'e döneceğiz. Burada üç gün kalsa Hamburg için zaman az kalacak, Önce yazdığı gibi sekiz gün izin yapabilseydi mesele yoktu. Seninle burada buluşup tekrar düşünelim istersen. En iyisi ayın 24'ünde buraya gelirsen doğruca eve uğrarsın. Yola girerken bir kart atarsan biz de kesin öğrenmiş oluruz.

Buluşmak ümidiyle gözlerinden öperim.

26 Aralık 1972, Prien

Cornelius,

Bir gün bu küçük yerde bir odada oturup iki gün tek başıma kafayı çekeceğimi rüyamda görsem inanmazdım. Cuma günü Bonn'dan Münih'e ve oradan buraya gelince Fikret'i bulamadım. Kaldığı evdekiler onun da Münih'e gidip beni orada bekleyeceğini söylediler. Halbuki bana yazdığı son mektubunda 23 Aralık cuma günü sizi evde bekliyorum diye yazmıştı. Münih'te nerede olduğunu bilmediğim için kendisini burada bekledim. O gece ve ertesi gün dönmedi. Bonn'dan gelen arkadaşlar cuma günü döndüler. Kısacası bir karışıklık olmuş. Meğer Fikret bana bir mektup daha göndermiş. Ben Köln'den ayrılırken o mektup gelmemişti. Prien'de değil de Münih'te buluşalım dermiş o mektupta.

Ve neyse Münih'ten tekrar buraya dün (25 Aralık'ta) gelince buluştuk. Ve işte şimdi de dışardaki karlara bakıyoruz.

Sana yazdığım son mektuba göre eğer Köln'e geldinse çok yazık. Bu mektubu ekspres gönderiyorum. Bütün iyi niyetimize rağmen işte durum böyle.

Fikret Köln'e değil de Paris'e gidelim diyor. Belki oradan Köln'e gideriz, diye düşünüyor. Neyse, herhalde bir gün bir yerde seninle buluşmayı arzu ediyor. Benim de yılbaşından sonra Köln'e dönmem şart.

Gözlerinden öper, yeni yılda iyi günler dilerim.

(Tarihsiz)

Sevgili Corni,

Biliyorum, seni ihmal ettim. Hele o son uzun mektubun... Bir ara, Fikret'le Cumhuriyet'te yayınlamayı bile düşündük. Belki haberin vardır, buralarda işler rayına oturmadı. Seçimde ağırlığını koyup çoğunluğu kazanan Bülent Ecevit (CHP) dürüst bir arkadaştır. Ama sağcı partiler arkadaşa çelme attılar. Bülent sizin Brandt, ama bizim gerçekler başka. Köprü möprü bir yana millet bekliyor. Ankara'yı yine duman bastı. Bir sabah dışarıya baktım. Önde, son yaprakları kalmış üç kavak ağacı, bir dam ve iki televizyon anteni. Hani Ankara'nın peyzajını yapmak gerekse bok sarısı ve ölü bir yeşil fon çekersin olur biter.

Başladım o resme: Ebat 2x3 metre.

Sergi açtım. İyi gitti. Hasılat 74.000 Lira % 20 hariç! İlişikte bir yazıyı ve sevdiğim bir resmin siyah-beyazını gönderiyorum. Ne yazık ki bu köpekle oynayan çocuğu da satın aldılar. (10.000 TL.)

Halbuki bu çocuk benim oğlumdur. Benim böyle bir oğlum vardır. Belki de Gümbet'te karpuz yiyen çocuktur.

Yarın İstanbul'a gidiyorum. Bir hafta kalıp döneceğim. Marmara Adasında arkadaşlar bana bir arsa bulmuşlar 200 m^2: 5.000 TL.! Alacağım. Knut Hamsun gibi çekiliriz oraya belki, bir gün. Seni, Karin'i, bütün dostları öperim.

5 Şubat 1973, Köln

Sevgili Corni,

Fotoları beklediğim için hemen yazamadım. Mektubunun geri dönmesini pek anlayamıyorum. Paris dönüşü ve bugüne kadar beklediğim bütün mektuplar geldi. Tabii belki bir iki tane de seninki gibi geri gitmiştir. Eve ilk taşındığım gün posta kutusuna ve kapıya adımı yazmıştım. Son kartında iyi olduğunu yazıyordun. Doğrusu buna seviniyorum. Zaten Paris'te seni iyi görmüştüm. Şu ölümlü dünyada iyi olmaya bakmalı. Ben maalesef hep bildiğin gibiyim. Yani iş olsun diye iyiyim diyemiyorum. Belki şu yaptığımız -SANAT- insanı devamlı olarak tedirgin ediyor. Felsefe de gereksiz. Neyse hiç değilse sıhhatim iyi.

Bu ara yeni kararlar vermek üzereyim. Pasaportumun süresi 23 Martta bitiyor. Konsolosluk bir yıl daha uzatır. Ama tekrar bir Aufenthaltserlaubnis verirler mi bilmem. Memleket bir yıl önce bıraktığımdan daha iyi durumda değil. Ama ister istemez dönmem gerekiyor. Martta sergiyi açmak istiyorum. Buradaki galerici şubatı bana ayırmıştı. Fakat henüz hazır değilim. Ayrıca Brüksel'deki arkadaşlar da orada bir galeri bulmuşlar. Aslında her gün çalışıyorum. İki hafta içinde bir sergilik resim hazır olur.

Diyeceğim, herhalde nisan içinde Türkiye'ye dönerim. Bu bir yılda çok şey gördüm, çok faydalı oldu. Yazı, sana hep bahsettiğim Bodrum'da geçirmeyi düşünüyorum. Güzel yer orası. Arkadaşlar da var. İstersen sen de Angela'yı alır, kalkar gelirsin. Kararı erken verirsen size de yer temin ederiz.

İşte şimdilik durum böyle.

Köln'den bir geçseydin iyi olurdu. Daha önce yazdığım gibi bende kalabilirsin.

Dostlara selam, gözlerinden öperim.

18 Şubat 1973, Köln

Sevgili Corni,

Sabahları kutuda mektup bulmak sevindiriyor beni. Güne iyi başlıyorum. Hani, hatırlanmış olmak duygusu herhalde. Dün Fikret'ten de mektup aldım. Sana da yazacağını söylüyordu. Türkiye'ye dönerken otobüste nihayet bir karı tavlamış ve de Bulgaristan'da otelde becermiş. "Neyse" diyor, "Hiç değilse bu kadını yapabildik".

Söz kadınlardan açılmışken söyleyeyim. Senin durumun hakikaten biraz zor. Dünyada bir sürü kadını aynı zamanda idare eden, duygusuz pis zampara herifler vardır. Hani yatmayı bile "işemek" gibi kabul edip, üst tarafına boş verirler. Halbuki senin kadınlara karşı dürüst, iyi niyetli, samimi olduğunu biliyorum. O iki arkadaşı şahsen tanıdığım için durumunu daha da iyi izah etmek mümkün. Hamburg'taki acı çekmiş, hayatın zorluklarını iyi anlamış bir arkadaş. Öteki biraz öyle görünmesine rağmen anladığım kadar çocuk değil. Başka şeyler bekleyebilir, ümit edebilir. Ona da hak vermek lazım. Kısacası öyle bir vaziyet ki neresinden tutsan zor. Tabii üç kişi içinde karar vermek sana düşüyor. O ikisi her şeye rağmen vaziyeti idare edebilirler belki.

Ben son zamanlarda bu "kadın" konusundan sıkılmaya başladım. Herkes için öyle midir, bilmiyorum, hele evlilik iyice sıkmaya başlamıştı. Her sabah yeniden başlayan bir zırıltı gibiydi benim için.

Eskiden, bekarken karılar, kızlar bana da gelir, yatar, kalkar sonra da basar giderlerdi. Çoğunun ne derece sahte, menfaatçi, hasta ruhlu olduğunu hisseder yine de onları ciddiye alırdım. Kafamda "sonsuz büyük bir aşk ümidi" vardı.

Neyse sözü uzatmayalım. Evlilik üzerine iri laflar etmek istemem. İyi yanlarına rağmen saçma bir kontrat tabii. Kaldı ki insan denen hayvan her şeyden usanabilir. Yani bir şeyi elde ettin mi o da sıkabilir. Aslında senin güvenilir bir aile babası olabileceğine eminim. Ama hangisiyle, kiminle?..

Arkadaş, işin aslına bakarsan günler yıllar geçip gidiyor. Ben bugüne kadar herşeye rağmen mantıksızlık yapmamaya çalıştım. Yaşamaktan beklediğim fazla bir şey de yoktu. O Sankt Georg'da tanıdığın resim yapan adam bugün yine öyle. İşte bir "resim" sanat dedik bugüne kadar geldik. Geçen hafta Kunsthalle'de Emil Nolde'nin harika bir sergisi açıldı. Tabii gittim. İlk çizgisinden son resmine kadar salonları doldurmuşlar. Tabii nefis bir sergi. Sebebi de ortada: adam samimi olarak kocaman bir hayatı bu yolda harcamış.

Bugün Köln'de ilk defa kar serpiştirdi. Ama soğuk değil. Zaten karnaval havası da başlıyor. 150. yılı olduğu için RIO'dan bile ekipler gelecekmiş.

Hani bir fırsat bulup gelebilseniz iyi olurdu.

Selam dostlara, sevgiler.

Bacağın nasıl oldu?

P.S: Deutsche Bank'ta hesap açtırmış, çeki de vermiştim. Para gelmiş. Kaybeder miyim?

8 Mayıs 1973, Ankara

Sevgili Corni,

Brüksel'den Lufthansa'ya atlayıp Münih üzerinden direkt buraya geldim. Oradaki sergi iyi neticelendi. Resimleri Yavuz'a bıraktım. Ekimde Lüksemburg'taki sergi için. Burada fazla bir değişiklik yok. Durum şimdilik sakin görünüyor. Bahar da gelmiş. Mümkün olsaydı hemen Bodrum'a gidecektim. Ama önümüzdeki aya kadar burada kalmam gerekiyor. Bodrum'daki arkadaşlara ev bulmaları için yazdım. Özden pişman oldu ama ben gelmeden açtığı davayı kabul ettiğim için boşandık. (Kendi düşen ağlamaz derler.) Neyse bu konuyu geçelim. Ben şimdi Cumhuriyet'in 50. yılı için açılan iki yarışmaya resim hazırlıyorum. Ödüller oldukça böyük. Evi de topluyorum. Niyetim Ankara'dan tamamen ayrılmak. Her şeye rağmen yine de pozitif düşünmekteyim. Bana yazıp Bodrum'a hangi ay ve kaç günlük gelebileceğinizi yaz. Ona göre yer bulalım. İstanbul'dan vapur ile ya da İzmir'e kadar trenle gelip, otobüsle Bodrum'a geçebilirsiniz. Vapur tarifesini ayrıca gönderirim. Ben en geç haziran ortalarında oradayım.

Senin ve Karin'in gözlerinizden öperim, sevgili kardeşim.

5 Haziran 1973, Ankara

Sevgili Corni,

Temmuzda İstanbul'da buluşmamız mümkün. Ben şimdilik Ankara' dayım. Bazı çalışmalar yapıyorum. İşler iyi gidiyor. Zaten bir ara İstanbul'a gitmek istiyordum. Siz geldiğinizde ben de orada olacağım. İlk önce Boğaz'ın bir güzel tadını çıkarırız. Rakısından mezesine kadar... Sonra ver elini Bodrum. Araba ile gelmeniz iyi, etrafı daha çok dolaşabiliriz. Karin'e selam.

Gözlerinizden öperim.

P.S. Angela'ya da bir kart gönderdim.

17 Eylül 1973, Ankara

Sevgili Corni,

Bodrum'a gönderdiğin kartlar burada elimize geçti. Sizden on gün sonra Mustafalarla döndük. Ben bu ara iki yarışma için hazırladığım resimleri bitirip teslim ettim. Haydi hayırlısı. Yavuz Brüksel'den yazdı. Ona bıraktığım resimlerden ikisini satmış. Lüksemburg'taki galeri şimdilik kesin bir tarih verememiş. Bana ne zaman istersin diye soruyordu. Aslında şu ara buradan ayrılmam doğru olmayacak. Taş yine de yerinde ağır. Üstelik imkansızlıklar içinde istediğim gibi çalışmak da mümkün değil. Şimdilik evi bırakmıyorum. Görsen sen de severdim. Hiç değilse Kavaklıdere'de. Kömürden yine biraz yüksek yerde. Daha başlanmadı ama sözde bu kış kısmen önlüyorlarmış. Burada yeni açılan bir galeri, önümüzdeki ay sergi açmamı istiyor. Zaten gündüzleri pek çıkmıyor, evde çalışıyorum. Akşamları da arkadaşlar uğruyor. (Mustafa, Banu, Otyam, Sevim) selam ediyorlar. Doğrusu hepsi de sizleri çok sevdiler. Elbette sevecekler... Bodrum'da bazı zırıltılar hariç, yine de iyi bir tatil yaptım. Bu kadar çok güneşlendiğim pek olmamıştır. Siz de memnunsunuz herhalde. Ben yılbaşında yine gitmek istiyorum. Artık iyice bağımsızım. Ne istersem yapabilirim. Kimseye de angaje olmaya niyetim yok. Geleni yaparız kaçan kurtulur. Son zamanlar az içiyorum. Meyhaneye filan gittiğim de yok. Bu hikayeler artık sıkmaya başladı. Bazı teklifler var, tutarsa daha iyi olur vaziyet. Zaten bu boklu dünyada iyi olmasa da ne olacak (Allende faciası ortada işte). Kimin ne olacağı belli değil. Önümüzdeki ay bizde de seçimler var! Tam bir komedi içinde partiler hazırlık yapıyorlar. Hepsi götünden korkuyor o Arschlöcher'lerin. [Bir küfür] Ne günleri varsa görürler elbette.

İşte Corni, şimdilik böyle. Senin, Karin'in gözlerinizden öperim. Arkadaşlara selam.

17 Ocak 1974, Ankara

Sevgili Corni,

Yılbaşı kartımı aldın mı? Senden yeni haber çıkmadı. İspanya yolculuğu nasıl geçti? Ben de İstanbul'da biraz gezip tozdum. Arkadaşları, dostları gördüm. Bir gece yeni köprüden geçtik. Doğrusu enteresan. Üstelik yanımda güzel bir abla da vardı. İstanbul'daki galeri de sergi istiyor. 4 Nisanda açacağız. Baharda oralar güzel olur. Siz de kalkıp gelir misiniz?

Son mektubunda Marmara adasından arsa almak istediğini yazmıştın. Bu konunun esası şöyle: Buradaki üniversitede doçent bir arkadaş vaktiyle adada geniş arsalar almış. Bizim Fikret'in dostu. Çevresinde tanıdıklar bulunmasını istiyor. 250 m^2'lik parseller beşbin lira. Tabii hele markla ödenirse para değil. Ablam ve ben hemen okey dedik. Bazı arkadaşlar da istediler. Denize pek yakın, adanın rüzgar tutmayan yanında suyu bulunan arsalar. Planları iyice etüd ettik. Kanuni bir açığı da yok. Ne var ki ben bir ara gidip yerinde görmek istiyorum. Daha önce olmazsa nisanda gideceğim. Niyetin ciddi olduğuna göre sana da yanımdaki arsayı alırız. Yazları nefis oluyormuş. Karşısında şaraplarıyla meşhur Avşa adası. Denizi tertemiz. Üstelik Bodrum gibi turistik değil. İlhan Berk ..zevengi de olmadığına göre mesele yok.

Benden bir ara Almanya'daki Türk çocukları için basılacak bir kitabın kapağını ve iç illüstrasyonlarını istemişlerdi. Yapıp gönderdim. Çok sevmişler. Kitap Almanca da basılacak. Almanca için ayrıca telif ücreti alacağım. Martta piyasaya çıkabilirmiş. Neticeyi merak ediyorum. Stuttgart'ta Jugend und Volk yayınevi basıyor. Çıkınca sana da gönderirim.

Lüksemburg sergisini biraz uzağa atmak istiyorum. Kopenhag'tan da teklif var. Çok iyi hazırlanmak lazım. Fiyatları yüksek koyduğum halde resimlerimi alıp gidiyorlar. (Hayırdır inşallah!)

Ankara'da son günler biraz kar var. Nihayet hükümeti de kuruyorlar. Gündüzleri pek çıkmıyorum. Aslında iyiyim. Kafamın içi karışık da

değil.

Hadi senin ve Karin'in gözlerinden öpeyim. Dostlara selam.
Haberlerini bekliyorum.

22 Mart 1974, Ankara

Sevgili Corni,

Sana çoktandır yazamadım. Zaman da hızlı geçiyor. Son mektubunda nisanda İstanbul'a gelebileceğinizi yazmıştın. Sergimin açılışı 10 Nisanda olacak. Daha önce 4 Nisan diye düşünmüştük. Öyle gerekecekti. Şayet gelebilirseniz bana bildir. Ben Nisan'ın 5'ine kadar Ankara'dayım.

Bu arada bazı iyi teklifler aldım. Japonya'daki Türkiye ile ilgili bir bina için iki duvar panosu ve bir vitray istediler. Dışişleri Bakanlığı beni seçmiş. İyi bir ücret verecekler. Şu ara bunlar üzerinde çalışıyorum.

Marmara adasındaki arsaları henüz göremedim. Yerinde bakıp beğenirsek alırız. Üst tarafı mühim bir para değil. Sana bugünlük kısa yazıyorum.

Haberlerini bekler, senin ve Karin'in gözlerinizden öperim.

6 Mayıs 1974, Ankara

Sevgili Corni,

İstanbul'dan yeni döndüm. Belki yazmıştım, orada sergim vardı. Neticeden memnunum. Biraz dinlenmeyi hak etmiştim. Üstelik açılışta tanıştığım kömürgözlü bir abla üçüncü günü beni Yalova'ya kaçırdı. Eskiden erkekler karıları kaçırırlardı. Şimdi tersi oluyor. Arabasına atlayıp Bursa'ya kadar sevişe sevişe gittik. Bir gece de dağdaki oteldeydik. Dönüşte sadece onunla yetinmedim. Bu defa hovardalık yapıp lüküs Maçka Otelinde kaldığım için diğer ablaları da drinke davet edip sonra da odaya çıkarıyordum. (To be or not to be, Yok dibi!)

Satış da iyi gitti. Köln'deki galerinin açılışına gitmek isterdim. Ama her şey bir araya geldi. Fuat durumun pek parlak olduğunu yazıyor. Ekimde orada sergim olacak. Tabii o zaman yüzde yüz geleceğim. Şimdilik Japonya işine çalışıyoruz. Ben gitmeye pek hevesli değilim. Vitrayın realizasyonunu yapan arkadaşı göndermelerini tavsiye ettim. Bu sefer de o görsün Japonları. Ayın yirmisinde teslim ediyoruz. Niyetim temmuz başına kadar burada kalmak. Sonra deniz kenarı... Ayvalık'a ne dersin? Tanıdıklara söyledim. Bize müstakil bir ev arıyorlar. Bodrum tekrar sıkar. Biz Mustafa ile daha önceden bir gidip vaziyeti görmek istiyoruz. (Mustafa'nın çok selamı var. Gelirken Corni abi bizlere de iki tane abla getirmez mi, diyor. Kendisininkinden ayrıldılar). Şimdilik durum böyle. Almanya'da basılan kitap henüz gelmedi. Ben de merak ediyorum. Herhalde yakında çıkar. Sana bildiririm.

Hadi, senin ve Karin'in gözlerinizden öpeyim.

31 Mayıs 1974, Ankara

Sevgili Corni,

İstanbul dönüşü mektubunu aldım. Yazı birlikte geçirmemiz beni şimdiden memnun ediyor. Ayvalık değişiklik olacak. Araba ile o civarı iyice gezeriz. Dün acele Komili Oteline yazıp durumu bildirdim. İstediğin gibi bir tane iki kişilik bir tane tek oda istedim. Tabii kendim için de. Ümit ederim ki boş yerleri vardır. Yoksa başka yer için tanıdıklara başvururum. Sana haber alınca kesin durumu bildireceğim.

Ben bu ara Japonya işini bitirip teslim ettim. Eh, biraz da para kazandık. Köln'den de mektup aldım. Galerie Brücke'de benim resimler sükse yapmış. Siz gelirken uğrayabilirseniz görürdünüz. Karara göre önümüzdeki ekimde orada şahsi sergimi açacağız. Onun için bu yaz iyi çalışmam lazım. Tabii denizi ve içkiyi de ihmal etmeyeceğiz. Yeni tanıdığım genç bir abla bizimle olabileceğini söylüyor. Sessiz, iyi sevişen, kafadar bir arkadaş. O da gelirse iyi olur. Sizlerden kendisine bahsettim. Memnun oldu. Adı: Lale! Lale çiçeği gibi iyi bir çocuk...

Lesbos Adasına bizler pasaportla gidebiliriz. Ben nasıl olsa Köln'e açılışa geleceğim için müddeti biten pasaportumu uzattıracağım. Yani biraz da orada uzo içebiliriz.

Boya getirmek isteyişin tabii çok iyi. Sana tam listeyi gelecek mektubumda yazarım.

Burada bildiğin gibi iyisi bulunmuyor. Fuat bir miktar getirmişti, şimdilik onlarla idare ediyorum. "Ayçiçekli Kız" şimdilik burada. Köln'deki serginin baş köşesine asarız onu. Gerçekten de kocaman güneşli bir resim. Tabii baskıları tam fikir vermiyor. Geçenlerde bir arkadaş: "Sen bu resimle Nolde'yi de aştın" dedi. Estağfurullah!

İşte durum şimdilik böyle. Sen bana yine yazıver. Herhalde programda bir değişiklik olmaz.

Karin'e, kızına, sana: Merhaba!

22 Haziran 1974, Ankara

Merhaba!

Ayvalık'ta Komili Otelinde yerler ayrıldı. İki kişilik ve tek kişilik. Ben buradaki son işleri bitirirsem İstanbul'da buluşuruz. Bir değişiklik olacağını sanmam ama sen yine de bana hangi gün İstanbul'da ve nerede olacağınızı kesin olarak bildiriver. Geçen yazki gibi Çanakkale üzerinden Ayvalık'a birlikte uzanırız. Zamanımız olduğuna göre o civarı iyice gezer görürüz. Ayvalık'ın çevresi Bodrum'dan daha zengin. İyi bir tatil geçireceğimizi ümit ediyorum. Aslında dönerken bir iki günlük Ankara'dan geçmenizi isterdim. Bu şehrin yine de karakterli bir tarafı vardır. Hitit Müzesini, bozkırın güneşini görmüş olurdunuz.

Son günlerde sıkı çalışmaya biraz ara verdim. İştahımı Ayvalık'a saklıyorum. Gündüzleri benim geniş terasta güneş banyosu yapıyorum. Akşam güneşi bozkırda batarken gelsin rakı, gelsin ablalar... Geçen gece Fikret ikisini alıp geldi. Hoş kadınlardı. Bu ara Ankara pek sıkıcı değil. Angela'nın buralara gelmek istediğini yazmıştın. Henüz ses çıkmadı. Bizim Paris'teki ressam Avni de bu yaz gelecekmiş. Galiba Ayvalık'tan da geçmek arzusundaymış. Birlikte kafaları çekeriz Şeytan Sofrasında!

Sana ilişikte boyaların listesini gönderiyorum. Senin evin civarındaki o büyük kırtasiyecide hepsinin bulunacağını sanıyorum. Arabayla geleceğinize göre mesele yok. Posta ile gönderilince müthiş gümrük istiyorlar buradaki Arschlöcher'ler. Ya da rüşvet vermek icab ediyor.

Gelirken Köln'den geçerseniz bizim Fuat'ın galerisine de uğrayın.

Adresi: Galerie Brücke 5 Köln 1 Kolping Platz 1 Tel: 0221

Şimdilik durum böyle.

Mektubunu bekler gözlerinizden öperim.

P.S.: İstediklerim biraz fazla. Ama bunlarla Köln sergisini hazırlayacağım. Burada bir tekini bulamazsın.

1 Temmuz 1974, Ankara

Sevgili Corni,

Mektubunu aldım, hemen yazıyorum. Aslında bir çüşşş çekmek bizim hakkımız. Kime? Tabii Ticaret Bakanlığındaki heriflere. İthalat kotasına bir sürü ıvır zıvır için izin verirler de değerli kitap, fırça, boya, iyi malzemeye yer vermezler. Ancak üç gün sonra çatlayan, solan etüd boyaları girebilir Türkiye'ye. Mesela senin ödediğin para benim bir resmimin fiyatı. Halbuki o boyalarla ben birçok resim yapabilirim. Ama yok ki alasın. Anlaşıldı bu işi Bülent'e (Başbakanımız Bülent Ecevit'e) anlatmak gerekiyor. Kendisi şiirler yazmış bir beydir. Demokrasi, ortanın solu gibi parolalar iyi ama, iyi resim, kalıcı eser de iyi boya ile yapılır. Yoksa sen haklısın. Yolculuğu boyalar için sıkıntılı geçirmenizi tabii ben de istemem. Üç ay önce Köln'deki arkadaş 800 marklık boya göndermişti posta ile. Burada anasının nikahı kadar gümrük istediler. Yani astarı yüzünden pahalı olacaktı. Ne yaptık? Hiç. Bastırdık 500 lirayı, sandık yarım saatte eve getirildi. Yani rüşvet. Aradaki adam gülerek: "Abi biz de böyle geçiniyoruz" dedi. Bunları sen de bilirsin. Bugün hava dehşetli sıcak. Belki bu yüzden boşuna öfkeleniyorum. Sabahleyin geçen defaki işi halleden arkadaşla konuştum. Yine aynı durumu tavsiye etti. Şöyle ki: Sen bir zahmet o sandığı postaya verirsen, buradan alınması mümkün olacak.

Adres benim adres, yalnız isim değişik: Mehmet Atay, Bülten sok. 53/21 Kavaklıdere-ANKARA

Boyaların gelmesi gecikse de mesele yok. Ben evi ablama bırakıyorum. Kendisi her türlü işimle, postayla filan ilgilenecek. Sen birkaç beyaz ve diğer renklerden birer ikişer (uygun gördüğün) Kohle ve Zeichenblock'u yanına alırsan iyi olur. Spreylere lüzum yok. Yani en azından birlikte getirsen de faydası var. Ayvalık'ta bunlarla idare ederiz. Eskiz falan için.

Sizin İstanbul'da oluş tarihiniz ne günü ve nerede buluşuyoruz? Yine Edith'lerde mi? Evlerinde telefon varsa yazıver. Ben Temmuzun 14'ünde İstanbul'da olurum. Ondan sonrası kolay. Her şeyden önce (resimden de) biraz deniz, biraz rakı, biraz güneş! Belki de birazcık

mutluluk! O günlerin iyi geçmesini ben de şimdiden diliyorum.

Hadi, gözlerinizden öpeyim. İstanbul'da buluşmak üzere... Hemen yazarsan mektubun burada elime geçer.

11 Eylül 1974, Ankara

Sevgili Corni,

Sizden sonra ben de Ankara'ya döndüm. Otobüste Ömerler de vardı. Yol boyu küçük dahi bana iyi arkadaşlık yaptı. Simone'den ayrılırken nasıl ağladığını anlatırken gözleri yaşarıyordu.

Gerçekten de Simone bu yazın en sempatik motifiydi. Dediğin gibi yine de iyi bir tatil geçirmiş olduk. Şu ara Ankara'nın güzel günleri. Ne çok sıcak ne de duman var. Çalışmaya başladım. Son yaptığım büyük bir resim var. Galiba iyi oldu. Senin boyaların çok işime yarıyor. Diğer boyalar da geldi. Hepsi için çok teşekkürler. Spreylerle burada İş Bankası Genel Müdürlük binası için açılan yarışmaya panolar hazırlıyorum. Şayet bir, ikisi tutarsa iyi para var sonunda. Bina Ankara'nın en yüksek binası oluyor. İçine konacak türlü sanat alanları ayırmışlar.

Köln sergisinin tarihi kesin değil. Fuat bir ara gelip acele döndü. Daha çok halı ve kilim işleriyle uğraşıyor. Masraflı bir işe girdi. Kazanması lazım. Kaldı ki sergi açacağım diye kendimi zorlayamazdım. Biliyorsun zorla olacak iş değil. Hazır olunca açarız.

Kıbrıs konusu buralarda normalleşti. Daha çok iç politika lafları ediliyor. Ecevit iktidar ortaklarından haklı olarak şikayetçi. Seçime gidilse hepsini yaya bırakır. Ama bu ara bir erken seçim olacağını sanmıyorum. Aslında millet karnının derdinde. Fiyatların yükselmesi ilk problem. Her yerde olduğu gibi insanları aç bırakmayacaksın. Üst tarafı boş. Yine de bizim millet sabırlıdır.

Stups'un fotosu güzel. Jak başka resimler de çekmişti. (Sünnet düğününde filan). O sakallıyı görürsen söyle de gönderiversin. İkisine de selam. Ben önümüzdeki ay İzmir'e gidiyorum. DYO Boyaları fabrikasının açacağı resim yarışmasında jüri üyesi olarak! Uçak bileti, Efes Otelinde üç gün keyif, tabii bir de jüri çeki. Eh, fena sayılmaz. Bodrumlu kız galeriyi kapamış, bu hafta Ankara'ya dönüyormuş. Gelsin bakalım. Dün akşam Fikret bendeydi, seni de andık. Ecevit için

yayınlanan iyi bir kitap var. Yazarı da tanıdığımız biri. Ama İstanbul'da oturuyor. Telif ücreti ne kadar ister, bilmiyorum. Burada 3. baskısını yaptı. Öğrenmeye çalışacağız.

İşte durum şimdilik böyle. İçkiyi azalttım. Zaten meyhanelerin semtine uğramıyorum. Boşa harcanacak zaman kalmadı. Şu yıllarda iyice gerçekçi olmam lazım.

Senin, Karin'in, Simone'nin gözlerinizden öperim.

P.S.: Resimlerin en iyilerinden biri Hamburg'a gelecek.

5 Aralık 1974, Ankara

Sevgili Corni,

Mektubunu bekliyordum. Daha önce yazdığım gibi yarışma projeleri ile uğraştığım için, ben de merak ettiğim halde sana bir iki satır yazamadım.

Bu ara beni sevindiren bir şey oldu. Çoktandır beklediğim kitap geldi Almanya'dan. Doğrusu güzel olmuş. Fazla olmadığı için sana gönderemiyorum. Oradan aldırmak herhalde mesele olmaz. Yakında Almancası da çıkacakmış. Bizim de mutluluğumuz bu. Çalışmak ve neticesini görmek. Düşünüyorum da, binlerce çocuğun okuyacağı bir kitaba katılmış olmak doğrusu beni sevindiriyor. Baskısı filan da güzel olmuş.

Aslında haklısın. Hamburg-Ankara keşke daha yakın olsaydı... Yılbaşında gelmem mümkün değil. Oysa buralarda siyasal hava pek iç açıcı değil. Şehrin havası da yine dumanlı. Ama elimdeki çalışmayı yarıda bırakamam.

Köln yolculuğu iyi olmuş. O beni andığınız sokak aralarında ben de az mı seni düşünmüşümdür. Gariptir Osaka'da buluştuk da Köln'e gelememiştin. Galerie Brücke'ye uğrayamayışınıza üzüldüm. Orada bir büyük, birkaç orta boy iyi resmim var. Hem de galeriyi görmüş olurdunuz.

Büyük resim "Pazar Yeri"ni seveceğini sanırım. Onu vitrine koymuştu. En iyi işlerimden biridir. Adını ettiğin sizin yazar Max Von der Grün burada da çok seviliyor. Onunla ilgili çıkan yazılardan gönderiyorum. Öteki eski bir yazı. Von der Grün geçen hafta İstanbul'daydı. Türkçe çıkan kitabını imzalamış. Ben o kitabı henüz okumadım, hemen alacağım. (Var mısın, birlikte bir tercüme de biz yapalım. Kitabı sen seç. Telif hakkı nasıl alınır? Orijinalini de gönderirsen, kollektif bir çalışmaya başlarız. Böylece Bischoff'un Türk edebiyatında iyi bir katkısı olur!)

Ev durumunuza seviniyorum. Sen zaten insancıl birisin. Kadınlara karşı da hep olumlu davrandığını biliyorum. Yalnız mektubunda bir "Ölüm" lafı var. Ona takıldım doğrusu.

Hiç unutmam, Kastamonu köylerinden birinde çok yaşlı bir kadına rastlamıştık. Ona, "Hâlâ ölmedin mi teyze?" diye takılanlara başını dik tutarak: "Durun bakalım hele, yollar kalabalık" diye cevap veriyordu. Biliyorsun ben de "Durun bakalım, yapılacak resimler var" diyorum. Sen de: "Daha çok seveceğim" diyebilirsin.

Corni, numara yapmıyorum, bu dünyayı güzelleştiren adamlardansın sen.

Hadi, duygulandım be! Söze devam edemem. Karin'i, seni, Simone'yi öperim.

19 Şubat 1975, Ankara

Bu dünya bir hoş dünya

Bu dünya sarhoş dünya!

Sevgili Corni,

O akşam buğulu hamsi, bol maydanozlu roka, buzlu rakı üzerine çalışmıştık. Dostlarla. İki tane de abla vardı. Geçen hafta İstanbul'dan gelen bir karı koca telefon edip eve geldiler. Ve ellibin liralık resim aldılar. Yani evlerine birkaç ressamdan değil de sadece benden resim asacaklarmış. Aslında sempatik insanlardı. Verdiğim fiyatlara itiraz etmediler. İşte o telefon ettiğin gün bunu kutluyorduk. Sonra telefon çaldı. Saat kaçtı, hatırlamıyorum. Buna işte tam sürpriz derler. Ne yazık ki -bir hayli sarhoş olduğum için- doğru dürüst konuşamadım. Hani bir rüya gibi...

Tabii biliyorsundur, bizim buralar biraz karışık. Gerçi Kıbrıs'ta federe hükümet filan kurduk. Sam Amca da yardımı kesti (..keyim anasını!). İçeride sağcılar yine kuduruyor. Ellerinde taşlar, sopalar önlerine çıkanlara saldırıyorlar. Hayat pahalılığı aldı yürüdü. Ne güvenoyu alan bir hükümet ne de seçimler... Oysa neredeyse bahar kapıya dayanacak.

Bu ara Bodrum'daki yeldeğirmenlerini satışa çıkardılar. İnanmayacaksın ama sadece onbin liraya. Ne yazık ki, geç duydum. Tanıdık ablalardan biri bir tanesi aldı. Yani bizim sayılır. Mimar dostlar iç düzenleme yapacaklar. Tabii bir yanı içkiye ayrılacak.

Gelelim bu yaza. Daha zaman var ama yine de düşünelim. Eğer bir hır çıkmazsa bizim buralar yine de iyidir. Söyledim ama yine kesin yazıver. Sizin tatil ne zaman başlıyor? Yani İstanbul'a ne zaman gelebilirsiniz?

Sana Otyam'ın çektiği fotolardan yapılan baskıları gönderiyorum.

Kendisinin de selamı var. Duvara asılacak resim için acele etme. En iyisini bekleyelim. Aslında çalışmalarım iyi gidiyor. Satışlar arttı diye prodüksiyon yapmıyorum tabii. Belki de bu sene sergi açmayacağım. Acelesi yok. Kaldı ki Hollanda'dan bir teklif var. Daha kesin karar veremedim.

Sıhhatim iyi sayılır ama galiba biraz yorgunum. Ankara'nın havası herhalde tesir ediyor. Bizim Turan Erol geçenlerde bir ameliyat geçirdi. Neyse ki şimdi iyileşti. Evinde iki ay kadar yatması gerekiyor. Otyam iyi. Bodrum'da tanıdığınız aktör Mustafa yanındaki piyanist Banu ile evlendi. Onlar da selam eder. İşte şimdilik böyle

Gözlerinizden öperim.

Öğrencim Simone bana birkaç satır (ve de renkli bir resim) gönderirse sevineceğim.

25 Nisan 1975, Ankara

Merhaba!

Mektubunu bugün aldım. Ben de sana yazmak istiyordum. Son zamanlar sıkı çalışmam gerekliydi. Neyse, geçen hafta teslim ettim resimleri. Artık biraz dinlenmeyi hak ettim. Bilirsin, buralarda bahar erken gelir. Ağaçlar çoktan çiçeklendi. Kömür dumanı da yok. Akşamları benim geniş terasta çilingir sofrasını kurmak zevkli oluyor. Simone'nin at resmini duvara asmıştım. Her gören seviyor. Yarın akşam da bizim Fikret Otyam'ın kızını nişanlıyoruz. Yani bizim koca herif yakında kayınpeder oluyor. Damat genç bir gazeteci. Efendi, yakışıklı bir delikanlı. Kızımız (Elvan da) güzel ve sempatiktir. Bağlamadan, davul zurnaya kadar her şey hazır. Bir güzel halay çekeriz.

Gelelim yaz tatiline... Biliyorsun sizlerle geçen günleri ben de seviyorum. Aslında biz de bir sürü güzel sahil var. Dostlar başka yerler de tavsiye ediyorlar. Bodrum'daki yeldeğirmeni işi olmadı. Döneklik yaptılar. Ayrıca biliyorsun oraya karşı sevgimi biraz kaybettim. Yaz sıcağındaki o üstüste kalabalık, birtakım züppeler bizim görmeyi arzulamadığımız bazı suratlar can sıkıcı oluyor. Yoksa tabii Bodrum'un bunda günahı yok. Diyeceğim, sonradan olacakları bildiğim için orayı canım pek çekmiyor. Ayvalık geçen yaz daha iyi gelmişti. Teo bu ara selam göndermiş.

Gerçi Karin'in Bodrum'u sevmesini anlıyorum. Ben de o civarda başka, sakin bir yerde olup arada bir Bodrum'a uzanmayı isterim. Ama o yeri henüz tesbit edemedik. Belki de en iyisi bir ön geziye çıkıp durumu yerinde anlamak lazım. Nedense benim aklım Ayvalık'taki Çadır Pansiyonunun üst katında kaldı. Otel için geç kalındı mı, bilmem ama herhalde senin oradan yazman (yahut telefon etmen) daha etkili olur.

Benim Halikarnas'ta tanıdığım yok. Yoksa yazmam mesele değil. Bodrum'daki sözde dostların da işleri ciddiye almadıklarını öğrendik.

Her zamanki gibi İstanbul'da buluşuruz. Bu arada yeni bir gelişme

olursa hemen yazarım. Şurası muhakkak ki tatili birlikte geçirmeye çalışacağım. Kararlı olmayı sevdiğimi bilirsin. Ama şu Bodrum konusu beni sarmıyor. Simone'nin kampa gideceğini yazmışsın. O sizinle gelmiyor mu? Sana yeni haber: Bir buçuk ay önce içkiyi bıraktım. Bir doktor arkadaş tavsiye etti. Karaciğeri biraz yormuşuz İkinci kan muayenesi tabii daha pozitif sonuç verdi. Biraz da ilaç alıyorum. Yaza daha sağlam girmek için.

Yine haber bekler, senin, Karin ve Simone'nin gözlerinizden öperim.

İstanbul'dan gelirken iyi Leinwana aldım. Buradaki marangozlar da iyi şasileri hazırlıyorlar. Boya konusu bizde parlak değil, biliyorsun. Oysa malzeme tabii önemli. Gelirken sendeki listeyi şöyle düzenleyelim: En büyük tüplerden:

5 Elfenbeinschwarz

5 Titanweiss

5 Van Dyck Braun

5 Vermillon rot (en kırmızısı)

Diğer mavi, violet, yeşil, sarı, açık kahverengilerden sen seçiver (turuncular fazla olmayabilir). Yani sen bana göre uygun olanları bilirsin. Bir de suluboya kağıtları blok olarak (en kalın ve grenli olanlardan) bir iki tane. Yine birkaç spatül: (Şekil) Varsa pastel için fixativ (sprey). İşte buna benzer şeyler Corni. Şahaserler yapacağız.

8 Mayıs 1975, Ankara

Corni,

Dün Ayvalık'a telefon ettim. Çadır Pansiyona. Sahibi Belkıs Hanım memnun oldu. Siz zaten o üst kısmı, benim kaldığım odayı görmüştünüz. Yine de durumu çizeyim. (Kroki)

Geleceğimiz tarihler için şimdiden angajmanı yokmuş. Kesin bildirirseniz ayırırım dedi. Fiyat yatak başına 40 TL. Yani size günde 120 TL. oluyor. Buna yemek -hatırladığım kadar- kahvaltı dahil değil. (Kahvaltı için emin değilim, telefonda sormayı unuttum.) Ben şimdiden bilmiyorum ama yalnız da olsam iki kişilik odayı tutarım. Bugünden yanıma bir kız, karı alıp almayacağımı kestiremiyorum. (İstersen bana göre bir abla alıp geliverin!) Biliyorsun, bizim kızlarla pek geçinemiyorum. Şaka bir tarafa, bana hemen yazıver. İstanbul'da 30 Haziranda olacağınızı yazmıştın. Ayvalık'ta ne zaman olacağız. 21 Temmuz ayrılma tarihi kesin mi? Ben de durumu Belkıs Hanıma bildiririm. Haberini bekler, gözlerinizden öperim.

3 Haziran 1975, Ankara

Sevgili Corni,

İstanbul'dan yeni döndüm. Bizim Bedri Rahmi Hoca ameliyat oldu. Onu ziyarete gittim. Maalesef kansermiş. Açıp kapamışlar. Kendisi bilmiyor. Doğrusu çok üzülüyoruz.

Ayvalık'a yazdım: 3-21 Temmuz için yerinizi ayırmaları için. Ben 28 Haziranda Ayvalık'ta olacağım. İstanbul sıkıyor beni. Böylesi daha iyi. Sizlerle Ayvalık'ta buluşmak üzere gözlerinizden öperim.

Dostlara selam.

26 Kasım 1975, İstanbul

Sevgili Corni,

On gün önce buraya geldim. Ankara'da son sergimi kapadıktan sonra oradaki evi bir düzene koyup, kapadım. Yani şimdilik bana ait. Gönül [Orhan Peker'in son eşi] ısrar etti. Biliyorsun, o buradaki üniversitede öğretim görevlisi. İngilizce öğretiyor. Daha önceden bu evi kiraladı. Doğrusu nefis bir yer. Denize yakın, ağaçlar arasında. Telefonu da var. Daha iyisi olamaz. Dolmuşla Taksim'e onbeş dakika sürüyor. Bir ara dinlendim. Hak etmiştim bunu. Ankara'nın linyit kömürünü ciğerlerimden atmak için sabahları deniz kenarında yürüyüşler yapıyorum. Vücudumda bir rahatlama başladı. Her sabah gırtlağımı yakan o pis duman kokusu yok artık. Gönül'ün ısrarı sebep oldu, ayrılmam gerekiyordu Ankara'dan.

Burada da birçok arkadaşım var. Hepsi memnun oldular. Yakında yeni bir çocuk kitabı resimlemem için teklif yaptılar. "Gülibik"in de ikinci baskısı yapılacak. Senin çevirin hakkında karar verdiler mi? Çetin ortalıkta yok. Bana son durumu bildiriver. Kaptan kasketi için Danke! Amma da az gümrük ücreti istediler. Dün hafif kar yağdı. Suadiyeli kızlara sükse yaptım. Ayrıca başımı ısıtıyor.

Ankara'da iken bana bir teklif yapmışlardı. Bir kompozitör (Ayhan Baran) bir solist (Ayşe Ekşi, çellist) ve beni şubat ayında Viyana'ya davet edecekler. Bütün masraflar onlardan.

Şayet olursa ne âlâ. Şubatta Gönül de boş, sömestr tatili var. Belki de Hamburg'a kadar uzanırız. Yılbaşında ne yapıyorsunuz? İsterseniz atlayıp gelin. Ev müsait, bizde kalırsınız. Hatta Ayvalık'a bile gidebiliriz.

Simone'ye de ayrıca yazacağım. Onun gibi "Schreibfaul" [Tembel] olduğum için değil, zaman bulamadığımdan yazamadım. Darılmasın. Karin nasıl? Geçen hafta Turan Erol burada sergi açtı. Fikret'te gelmişti. Yani yine birlikte olduk. Bizim aile -kardeşlerim- hep burada. Ankara'daki ablam da emekli oldu. O da yakında gelecek. Gönül de

halinden memnun. Haftada üç gün ders var. Bir ara Ayvalık'a gidip zeytini toplattı. Bundan böyle dünyanın en güzel zeytinlerini yiyeceğiz... Kısaca, son durum böyle. İyi haberlerini bekler, Gönül ile gözlerinizden öperiz.

Ben aşk için doğdum

Aşk için öleceğim

En son sevdiğimi

En çok seveceğim.

Dün gece oturdum

Düşünmek yazdım.

Kimi şiir başıboş

Kimi şiir güdümlü

Taş kırmak da önemli

Şairlik de önemli.

Sana bir şey olursa

Bana da olur

Çok içme n'olur.

Corni'ye

Orhan, 27 Aralık 1975

1 Ocak 1976, İstanbul

Sevgili Corni,

İşte yine buralardayız. Yolculuk; sarsıntısız, normal geçti. Münih'ten sonra uçakta galiba biraz çok içmişim. Yeşilköy'e inince, başımda şapka, önüme gelene Merhaba! diyormuşum. Gönül anlatıyor, ben pek hatırlamıyorum.

Hamburg yolculuğu bildiğin gibi, biraz karışık geçti. Dileğim ablamın iyileşmesi, evine dönüp istirahat etmesi. Gönül şimdi de orada geçirdiğimiz günleri anlata anlata bitiremiyor. Ben de müzedeki "Hadise"yi Teo ile Beral'e anlatınca gülmekten kırıldılar. Beral apandisit ameliyatı geçirmiş. Şimdi iyi. Dün bize uğramışlardı. Teo bu ara yine Ayvalık'a gidecekmiş. Sonra da gelip "gösteri" yapacakmış. Yapsın bakalım... Dönünce yeni bir kitap resimlemem için teklif yaptılar. Yazarı iyi, yakında çalışmaya başlarım.

Aslında içimde garip bir duygu var. Sanki bazı şeyler manasını yitirmeye başladı. Neyse, yine de iyimser olmalı. Yeni yıla bu niyetle giriyorum. Bakalım önümüzdeki günler ne gösterir. Sizlere de iyi sıhhatli günler dilerim.

Tekrar teşekkürler.

Gözlerinizden öperim.

5 Şubat 1976, İstanbul

Sevgili Corni,

Mektubunu dönüşte okudum. Muazzez'in zarfını göndermen doğrusu harika! Sizin postacılar "eliyle" sözünden anlamışlar mıdır, neyse. Hep dersin ya Erziehung! [Eğitim]

Biz Gönül ile bugün mahalli saatle 13.15'de Kadıköy Evlendirme Dairesinde birkaç dost arasında evlendik. Yani imza attık. Gönül'ün şahidi Beral'di. Benimki de Mustafa Pilevneli. İyi bir dost, sanatçı bir arkadaş.

Ablam iyi. Ne de olsa evine kavuştu. Seni de anıyor bazen. Hamburg'tan ayrılırken uyandırmak istemedimdi. Cem'e söyledim. Herhalde telefon etmiştir.

Bugün bir şeye doğrusu içerledim. Sanırım, hatırlarsın. Kuzgun adında bir heykelci arkadaşımız vardı. Sabah sabah gazetenin ilk sayfasında bir haber:

Heykeltraş Kuzgun Acar öldü...

Vay benim kara renkli arkadaşım (o da Seher gibiydi). Merdivenden düşmüş çalışırken...

Neyse, senin canını sıkmak istemem. Gözlerinden öperim. Başta, Karin, tanıdıklara selam.

P.S. Karin ne yapıyor?

29 Mart 1976, İstanbul

Sevgili Corni,

Ankara'daydım. Oradaki evi tahliye etmeye gitmiştim. Doğrusu kolay olmadı. Bir sürü resim, kitap, malzemeyi toparlamak zor işmiş. Neyse, bu konuda böylece bitiverdi. Bazılarını Ayvalık'a bir kısmını da buraya gönderip döndüm. Ankara'yı, bozkırı yine de severim, ama kömür, linyit artık çekilmez olmuştu. Üstelik boş duran bir eve kira ödemenin de sonrası yoktu. Bu arada Devlet Tiyatrosuna uğrayıp, istediğin afişi sordum. Hiç kalmamış. Yalnız temsilin broşürünü verdiler. Sana gönderiyorum. Benim resim de içinde var.

Bu konu açılmışken son mektubunda bahsettiğin dekor, kostüm, sergi meselesi üzerine düşündüklerimi söyleyeyim. Biliyorsun benim de tiyatro çevrem oldukça geniştir. Üstelik yazar dostlarım da var. Şöyle bir halay çekmek aklıma geldi, ne dersiniz, bilmem:

Haldun Taner: Keşanlı Ali

Necati Cumalı: Susuz Yaz

Bu iki piyes Almancaya çevrilmiş. Birincisi Prag'ta oynandı (Çekler tarafından) ve büyük sükse yaptı. İkincisi Erlangen'de oynanmıştı. Filmi de belki sen hatırlarsın, galiba 1964 Berlin Film Festivalinde büyük ödülü almıştı. Hoş bir tesadüf, bu iki piyesin copyright'ı bizim Gönül'ün kardeşi Osman Karaca'da.

Kendisinin hem basımevi var hem de bu işlerle uğraşıyor. Ayrıca yazar arkadaşlar da iyi niyetli.

Diyeceğim şu: İstersen ben bu iki piyesi gönderirim. Okuyup, düşünün. Önümüzdeki sezonda bunlardan birini sahneye koyalım Ernst Deutsch Theater'de. Tabii dekor, kostüm, afiş harika! olur tarafımdan yapılırsa. Kaldı ki Alman seyircisi yanı başında Türklerin de ilgisini çeker. aklın yatarsa bana hemen bildiriver.

Akdeniz seferiniz bizi de sevindiriyor. İstersen sen yine de Çadır Pansiyona, Belkıs Hanıma yazıver. Daha resmi olur. Biz haziran başında Ayvalık'tayız. Yine güzel günler geçireceğimize eminim.

Gülibik'in Almanca baskısından ne haber? Ağaca Takılan Uçurtma'nınki bana geldi. Hiç de fena olmamış.

Durum kısaca böyle. Burada bahar patlamak üzere. Seni, Karin'i, Simone'yi öperiz Gönül ile. Bir de fotoğrafımızı takdim ediyoruz!

(Aynı gün)

Corni,

Biraz önce postacı geldi ve mektubunu verdi. Doğrusu iyi tesadüf. Biz de Gönül ile bugün sizlerden bahsetmiştik. Jugend und Volk Verlag'ın teklifi benim de anladığım kadar müsbet. Zaten diğer çalışmalar için de olumlu hareket ettiler.

Şimdi, Gülibik'in yayın hakkı buradaki yayınevine satılmadığına göre geriye şu iki soru kalıyor:

1 - Senin çeviri ücretin (belki yazar olarak Çetin'e de verilecek ücret)?

2 - Benim kapak ve -mademki öyle istiyorlar- siyah beyaz ya da tek renkli resimler için hak edeceğim ücret?

Açıkçası kesin bir fiyat verememem ben. Tabii sen ne istersin, bilemiyorum. Herhalde Almanya'daki normal ödemeyi yaparlar. Şayet bir karara varılırsa bana ya da sana şu hususları belirtmeleri lazım:

. Kitabın ebadı?

. İçine kaç resim istiyorlar?

. Kapak kaç renkli olacak?

Bunları bildirirsen gerekli çalışmayı istedikleri zaman içinde yapar gönderirim.

Böylece Sen + Ben + Çetin üçlüsünün bir kitabı basılmış olur.

Daha iyi bir yayınevine de ileride belki başka bir çalışmamızı veririz.

Hadi tekrar gözlerinden öperim.

20 Nisan 1976, İstanbul

Sevgili Corni,

Sana daha önce yazdığım mektubu gönderemedim. Aslında günler de hızlı geçiyor. İstanbul düzenine, daha doğrusu vefasız İstanbul'a alışmak zor. Bir hay huy gidiyor buralarda.

Bahar iyice geldi. Şu haziran da gelse de çekip Ayvalık'a gitsek. Mayısın 2'sinde bir "Ev Sergisi" yapıyoruz. Davetiyesini gönderiyorum. Devlet Tiyatrosu broşürünü de.

Dekor işine gelince: Piyesin mutlaka bir Türk yazarının olması tabii şart değil. Fite isterse sezon başlarında oynayacakları uygun bir piyes için teklif yapsın. O piyesi yanına alıp Ayvalık'a gelirsen, maketini, kostümünü, afişini hazırlarız. Yani Türk piyesi işi daha sonra da olur.

Gülibik için kesin anlaşma olursa -daha önce yazdığım gibi- yeni resimler, renkli resimlerin siyah beyazlarını yapmaya varım.

Fazla geç kalmadan Ayvalık'ta buluşalım.

Gözlerinizden öperim, dostlara selam. Gönül'ün selamı var.

P.S: Annen Gönül'e yazmış. Haziran'ın 1'inde Hamburg'tan yola girip Ayvalık'a -belki öteki Karin ile- geleceklerini bildirmiş. Haberin var mı, bilmiyorum. Sadece sen de bilesin diye yazdım.

14 Haziran 1976, Ayvalık

Sevgili Corni ve Karin,

İşte yine Ayvalık'tayız. İstanbul'un gürültüsünden sonra başımız dinlendi. Havalar hep güzel.

Teomanlar da geldiler. Dün Belkıs Hanıma uğradık. Yeriniz hazır. Bir an önce bekliyoruz. Bu yaz da güzel günler geçirmek umuduyla gözlerinizden öperiz.

Orhan Gönül Karaca Peker

8 Ağustos 1976, Ayvalık

Sevgili Corni,

Mektuplarını aldım. İyi haberler yazmışsın. Simone'ye o güzel resmi için ayrıca teşekkürler. Yakında bir resim de ben göndereceğim. "Alagün Çocukları"ndan yayınevine yarın postalıyorum. Gülibik'in ikinci baskısı henüz çıkmadı. Kitapçıya söyledim, İstanbul'dan istetecek.

Burada pek yenilik yok. Ben iyice çalışmaya koyuldum. Plaja sık gitmiyorum. Daha çok akşamları buluşuyoruz. Ankara'dan, İstanbul'dan gelen dostlar oluyor. Dün akşam bizim bahçede kafaları iyice çektik. Üç tane de resim satıldı. Beyaz duvarların arasındaki mavi kapıdan giren kediyi de aldılar. Güzel bir çerçeve yaptırmıştım ona. Doğrusu biraz üzüldüm. Bereket alan şair bir arkadaş.

Senin dosttan henüz mektup almadım. Ama onunla anlaşacağımıza eminim. Eşek resmini sevdikten sonra mesele yok. Ondan haber gelince kolları sıvarız. Zaten biliyorsun, benim için mutluluk: Resim yapmak. Ne yazık ki siz buradayken öteki evdeki büyük boy resimleri buraya taşıyamadık. Şimdi aşağıdaki odada duruyorlar. Hani o dış kapıdan girilen odada. Doğrusu bir galeriden farkı yok.

Pek istekli değilim ama belki bu ay bir haftalık bir sergi açarız orada. İzmir'den teklif geldi. Eylül sonunda Devlet Galerisinde bir sergiye varım. Zaten ekimde İstanbul'a gidilecek. Geçerken İzmirli dostalara Merhaba demiş oluruz.

Bu kış herhalde hareketli geçecek. Niyetimiz Nişantaşı veya Şişli taraflarında oturmak. Geçen kış beni arayanlar Erenköy'de pek bulamıyorlardı. Gönül için de üniversiteden akşamları dönmek zor oluyordu. Aslında günler gibi yıllar da hızlı geçmeye başladı. Olsun. Dostlarla ömrümüzün ikinci yarısını da birlikte geçirelim yeter. Fazla bir şey de istediğimiz yok zaten.

Karin nasıl? Hamburg'ta havalar belki kışa dönüşmüştür. Burada son günler serin gidiyor. Savaş gürültüleri de kesildi. Arada birkaç jet geçip gidiyor.

İşte Corni durum vaziyetlerimiz böyle. Gönül ve ben gözlerinizden öperiz. Bana yine yaz. Simone de resmini yakında almış olacak.

5 Eylül 1976, Ayvalık

Sevgili Corni,

Kitabı aldım. Güzel bir antoloji. Adı da baskısı da güzel. Senin çevirin de öyle. Galiba benim dediğim doğru çıktı. Gerçi yazarlığın "tercüme" ile başladı. Ama birçok büyük yazar aynı yoldan geçmemiş midir? Yanılmıyorsam Rilke'nin de bu yanı kuvvetli idi. Bana bir mektubunda yazdığın gibi, bakarsın kendi eserlerini de kaleme almaya başlayabilirsin. Hani neden olmasın?

Sana galiba yazmıştım. Bizim evin altında bir sergi açtık (foto ilişikte). Aslında bahçeye kadar uzanan duvarlar resimlerime ancak yetti. Satış umduğumdan çok oldu. Asıl enteresan tarafı hiç tanımadığım, İzmir'den, Ören'den hatta İsviçre'den gelen bazı kişilerin resim alması. Neyse ki Teo giden resimlerin fotolarını çekiverdi.

Ayvalık son günlerde tenhalaşıyor. Dün akşam uğradık da, güldüm. O meşhur Büyük Berk Otelinde cinler top oynuyor. Ama hava bir güzel ki sorma. Deniz temiz bir aynaya benziyor. Deniz tekrar ısındı. Ekim sonuna kadar böyle oluyormuş. Günleri bildiğin gibi geçiriyorum. İyi ama hiç değilse akşam üstleri, canım bir iki arkadaşla buluşmak tabii iyi olurdu.

Ekim'de İzmir sergisi teklifi var. Bu hafta bir günlüğüne gidip görüşeceğim. Hem de Fuara uğrarım, dostları görmüş olurum.

Dün Edith telefon etti, bu hafta sonu dayın ve annen Ayvalık'a geliyorlar. Doğrusu buna sevindik. Onlar için de iyi olacak. Fazla kalabalık olmadığı için rahat ederler. Söylediğim gibi havalar da güzel deniz de.

Gülibik için henüz haber yok. Tabii acele etmiyorum. Siz de neler oluyor? Tiyatro oyunlara başladı mı? Ramazan'a, bizim zencilere uğruyor musunuz? Simone'nin resmi tezgahta. Bitince hemen göndereceğim.

Karin'e ve tanıdıklara selam.

Gözlerinden öperim.

30 Eylül 1976, Ayvalık

Sevgili Corni,

Erenköy'e gönderdiğin mektup burada elime geçti. Söylememiştim galiba, biz o evi Ayvalık'a gelirken terk etmiştik. Neyse ki postacılar iyi çalışıyor. Biz bir ara annenlerle İzmir'e gitmiştik. Annen, Fritz ve karısı Meryem Ana'nın evini görmek istediler. Tanıdık bir taksi bulduk. Öğle yemeğini birlikte oturduğumuz İmbat Lokantasında yedik ve onlar gittiler. Biz o geceyi İzmir'de geçirecektik ve seninkiler akşam otobüsüyle Ayvalık'a döneceklerdi. Dil bilmedikleri için annen onları yalnız bırakmak istemedi. Aksilik, Ayvalık yolunda dönerken otobüs kaza yapmış. Fritz belinden yaralanmış. Aslında ucuz kurtuldular. Biz bunları Ayvalık'a dönünce öğrendik. Doğrusu üzüldüm. Annen onları İzmir'den uçakla Hamburg'a gönderip tekrar Ayvalık'a geldi. Bizde kaldı. Gönül'le iyi arkadaşlık ettiler. Bilmem şimdi Hamburg'ta mıdır?

Ben önümüzdeki hafta İzmir'de sergi açıyorum. Çok ısrar ettikleri için geri çeviremedim. Şöyle İzmirliler'e de biraz sanat göstermiş, dostlara Merhaba demiş oluruz. Ekim onbeşten sonra da İstanbul'a gitmemiz gerekiyor. Gönül'ün kardeşi bize uygun bir ev bulmuş. Harbiye'de iyi bir sokakta. Sana o adresi tabii yazarım. Gönül'ün dersleri kasım başında başlıyor.

Mektubunda yine iyi haberler vardı. Gülibik'i en iyi şekilde resimleyeceğimden emin olabilirsin. Müşterek eserimize yakışacak şekilde. Yayınevinden henüz haber gelmedi. İzmir'de bulabilirsem Alagün Çocukları'ndan bir adet onlara gönderirim.

Bir haftadan beri burası yine kalabalıktı. Ramazan Bayramı için gelenler oldu. Bir de misafirlerimiz vardı. İstanbul'dan ve Paris'ten. Avni Arbaş sadece beni görmek için İstanbul'dan Ayvalık'a uğradı. Tabii çok sevindim. Havalar aslında daha güzelleşti. Rüzgar da yok. Kısacası halimden memnunum. Yeni resimler de çıkıyor.

Mektubunu şimdilik Ayvalık adresine postala. İstanbul evi kesinleşince

yazarım.

Gözlerinden öper iyi günler dileriz.

12 Ekim 1976, Ayvalık

Sevgili Corni,

Seni dün akşam telefonla aradık. Maalesef cevap vermiyor dediler. Sonra düşündüm, herhalde Hittfeld'teydiniz. Avni ile Muazzez de bizdeydiler. Neyse belki kulaklarınızı çınlatmışızdır. Son gönderdiğin mektubu ve yayınevinin yazısını aldık. Fotolar da daha önce gelmişti. Doğrusu hepsi de güzel. Avni bir süre bizde kaldı, şimdi Cunda'da. Resim yapmak, dinlenmek istiyor. Nasılsa üç aylık izin alabilmiş. Belki söylemiştim; askerlik yapmadığı için yurttaşlıktan çıkarılmıştı. Son genel afta hırsızları, haydutları, katilleri affettiler ama bu durumdakileri ele almadılar. Üstelik memlekete girmeleri de yasaklandı. Avni son zamanlarda bu konuyu yeniden almıştı. Memleketi ne kadar özlediğini anlıyorum. Ankara'da sergi açacak. Oradaki dostlar uğraşıyor. Pek ümitli değilim ama belki bir şekil bulunur ve af işi yeniden ele alınır.

Kitabın ebadını çok sevdim. Kağıdı da güzel. Teknik ve diğer konularda anlaşamadığımız herhangi bir şey de yok. Gerçekten de resimden anlayan bir yayıncı arkadaş. Bana ayırdığı zaman da iyi. Yani kısacası elimden geleni yapacağım. Kitap basılınca kadehleri kaldırırız. İzmir'deki sergi -galiba yazmıştım- iyi gidiyor. Açılış güzel oldu. Biz fazla kalmayıp Ayvalık'a döndük. Müzenin sorumluları, bekçileri var.

Ayvalık'ın bu mevsimini ilk defa yaşıyorum. Amma da güzelmiş. Ayın onbeşinde İstanbul'a gidip yeni evin kontratını yapacağız. Herhalde bu ay sonu ister istemez Ayvalık'tan ayrılıyoruz. Kışa iyi niyetli, biraz az içkili başlamak istiyorum. Kurda köpeğe karşı kuvvetli olmak gerekiyor.

Sizin seçimleri izledik. Senin fikrin ne? Bizim politik (!!!) durumumuz bir kepazelik olmakta devam ediyor. Hani (sür deveci develeri yokuşa) diye bir türkü var ya, işte öyle.

Düşünüyorum da geriye ne kalıyor diye; şu neticeye varıyorum:

Dostların, arkadaşların sımsıkı birbirlerine bağlı, kuvvetli olmaları en iyisi. Ne yapalım bizim topumuz tüfeğimiz yok. İyi ki yok.

Hadi, Corni gözlerinden öperim.

Karin ve Simone'ye Merhaba.

P.S. Anrich'e bugünlerde cevap yazacağım.

24 Kasım 1976, İstanbul

Sevgili Corni,

İşte sana nihayet yazabiliyorum. Hemen adresi vereyim: Babil Sokak Lale Apt. 14/4 Harbiye-İstanbul

Ayvalık'tan gelip yerleşmek kolay olmadı. Üstelik gelir gelmez Avni ile birlikte bir sergi de açtık. Malum burası gürültülü, zırıltılı şehir. Ancak şu ara biraz kafamı toparlayabildim.

Ev merkezi olması bakımından iyi. Beyaz boyatınca da hoşuma gitti. Bakkalı, çakkalı, camcısı, marangozu yakın. Erenköy gibi değil yani. Bakalım kışı nasıl geçiririz. Telefon işini henüz halledemedim. Belki olacak. Evin arkasında camlı bir kısım var. Orada atölyemi kurdum. Benim gibi bir ressama layık değil ama, ne yapalım. Her şeyin ucu para ve o da ben de hâlâ kafi derecede yok. Bir sürü hırsız beyler Boğaz'ın en güzel tepelerinde villalarda oturuyor ve de viski içiyor. Ne var ki hepsi de şikayetçi. Hepsi hasta şurasından burasından.

Neyse geçelim bunları. Anrich'e de Ayvalık'tan yazamamıştım. Gönderdiği o güzel beyaz kitap hep önümde duruyordu. Verdiği zaman doğrusu iyi. Yanılmıyorsam harika bir kitap olacak.

Ona ilk önce Almanca kendim yazmak istedim. Sonra olmadı. İlişikte gönderdiğim mektubu lütfen sen -daktilo ile- yazıp gönderiver. İstersen durumu da kısaca anlat.

Üniversite kapalı olduğu için Gönül dalga geçiyor. Ne yapsın? Buralarda Allah'ın her günü birkaç kişi öldürülüyor. Sağ solu; sol sağı vuruyor. Yoldan geçen bitaraf vatandaş da tesadüfen tahtalıköyü boyluyor. Daha geçenlerde bizim eve yakın EL AL uçak bürosunu bombaladılar. Yanındaki tuhafiyeci oturmuş ağlıyordu. O da ne yapsın?

Aslında bütün bunları bekliyorduk. Ankara'daki koalisyon tam bir orospular camiası. İstanbul kapitalistleri de tam bir Osmanlı keyfi içindeler, trafik desen mükemmel. Rakı parasını bulan kafaları çekiyor. O da ne yapsın?

Corni, sana durumları kısaca anlattım ama yine de kötümser değilim. İnan ki önemli olan yine de gebermemiş olmamız. Yaşadıkça da hep güzeli, doğruyu bulmaya çalışacağız. Öyle değil mi?

Karin'i, Simone'yi öperim. İyi günler.

4 Şubat 1977, İstanbul

Sevgili Corni,

Bilirsin, posta kutusunda ne zaman mektubunu bulsam sevinirim, içime bir ümit, neşe dolar. Bugün de öyle oldu. Aslında sana son zamanlarda neden yazamadığımı anlatmak biraz zor. Yılbaşı kartını bile gönderememiştim. Oysa ki çok önceden hazırlamıştım.

Belki de sebebi şu: İstanbul insanı dağınık yapıyor. Çünkü dağınık, irtibatsız bir şehir. Şu sıralarda büsbütün zıvanadan çıkan bir şehir. Bu tabii herkes de olduğu gibi bana da tesir ediyor.

Geçen hafta sergi açtım. Davetiyesini gönderiyorum. Bu yeni bir galeri ve iyi bir galeri. Sergi hazırlamak zor iştir. Sonra gelen gidenle uğraştık. Aslında alıştım artık buna. Satışlar, yüksek fiyatlar, kartvizitler falan filan. Yani durum iyi!

Burada havalar da iyi. Dün sanki bir bahar günü gibi güneşlikti. Trençkot bile fazla geliyordu. Sıcak Afrika'dan geliyormuş. Bir ara Renan anlattı. Berlin çok soğukmuş. Demek ki Hamburg'ta da öyle bu kış. Kar güzeldir, tabii içecek bir şey varsa, sıcak bir yerdeysen, daha da güzel olur.

Fotoları sevdim. Çetin'den bize ses seda çıkmadı. Bir kere televizyonda tesadüfen yüzünü gördük. Ayvalık'tan ayrıldığımız gece alelacele bir mektup döktürmüştü. Sonra okuduk da güldük. Ben yine de, köylüden anladığım için, üzerinde pek durmadım. Herhalde bu iyi niyetli arkadaş daha da iyi olacaktır. Öyle olmasını samimiyetle temenni ederim. üst tarafı kendi bileceği iştir.

Gönül İstanbul'dan memnun. Üniversite sık sık kapandığı için bol zamanı da var, gezip tozuyor. Ben yeni evi şundan sevdim: Merkezi, rahat, bir adım ötesi Taksim. Zaman böylesine hızlı geçtiğine göre mart da gelir nisan da. Mayıs'ta Ankara'da sergim olacak. Sonra ver elini AYVALIK. Sizleri -madem öyle istiyorsun- kısa bir süre de olsa

Ayvalık'ta görmek beni mutlu edecek. Söylemeye lüzum yok; seni nerede ne zaman görsem mutlu olurum ben.

Aslında okuma hevesini (yeni Türkçesi: tutkunu) hep anlamışımdır. Hamburg'taki hayatını yakından bildiğim için bunu çok normal buluyorum. Elbette günler hep para hesabı ile geçemez. Hele senin gibi hassas bir kişi için. Bu sebepten parayı zaten kendin için kazanmadığını da biliyorum.

Bana gelince, dediğinde gerçek payı yok değil. Ama ben sanata, resim yapmaya bir sığınak, bir kaçamak gibi bakmadım. En yakın şahitlerimden biri de sensin. Sanat belki bir çeşit tatmindir, rahatlamadır. Ama sanatçı için mi, seyirci için mi?

Gelmiş geçmiş bütün iyi sanatçılar acı çekmediler mi? Kendileri için sanat yapan sanatçıları toplumlar yalnız, aç, susuz bırakmadılar mı? Bence bu sebepten günümüzde bile gerçek sanatçı acı çekmekte devam etmektedir. Öte yandan bir "Yaş" konusuna dokunmuşsun. Elli rakamı ve ondan ötesi diye. Bunu anlamıyor değilim. Ama üzerinde bu kadar durmaya değer mi? Her insan, her canlı, ister ot, ister hayvan olsun, belli bir süre sonra nasıl olsa dönemini tamamlıyor. Kimi erken, kimi biraz gecikerek. İki hafta önce Münih'ten bir yılbaşı kartı aldım. Ankara'da tanıyıp çok sevdiğim bir mimar arkadaştan. Hayatının en büyük maddi, manevi yarışmasını kazanmıştı. (Yaş 39, sevgili karısı, iki oğlan çocuk) Kopenhag'a gitmek ve bazı anlaşmalar yapıp Ankara' ya dönmek istemişler. Ve korkunç bir kazada ölmüşler. "Yeni yılda sizlere mutluluklar, başarılar dileriz" diye de Münih'ten kart göndermişler... Yani kaza Münih'ten sonra olmuş. Şişli Camiinde gidip son kez baktım onlara, tabutlarına.

Sana yazmıştım, Avni Arbaş burada. Dün Ankara'da sergisini açtı. Biz gidemedik. Açılış çok iyi olmuş ve Avni'ye altı aylık daha Türkiye'de kalma hakkını vermişler. Oysa Avni'nin savaşı bu değil. Türk vatandaşlığını geri istiyor ve bunun için her şeyi, askerliği yapmayı göze aldığını söylüyor açıkça.

Anrich'ten ben de cevap alamadım. Gerçi son mektubunda her şeyi izah etmişti. Verdiği zaman da iyi: Als termin für die fertigen Bilder müsste der 1 Mai 1977 eingesetzt werden... [Bitmiş resimler için süre

1 Mayıs 1977 olarak saptanmıştı.]

Ben sadece Almanca metnin dizilmiş şeklini kitabın daha iyi kompoze edilmesi için bana gönderilmesini istemiştim. Yani hangi punto harfler kullanılacak bunu bilmekte fayda vardı. Titizlik tabii ve de iyi niyet.

Neyse resimler ve renkli kapak zamanında Anrich'in elinde olacak.

Bu ara bir Hamburg yolculuğu zor. Zaten Anrich her şeyi izah etmiş. Belki ileride onunla buralarda tanışırız. Telefon edersen selam söyle.

İşte Corni, durum böyle.

Annene teşekkür. Terlikler herhalde yakında gelir. Gönül çok selam ediyor. Ben de gözlerinizden öperim.

Corni,

Mektubu kaparken galerinin sahibi geldi. Kendisinin büyük bir matbaası var. Serginin afişini de onlar bastı (göndereceğim). Bu ara Türk ressamlarından renkli kartpostallar basacak. Sendeki Çallı'yı beğendi. O resimden 6x9 yahut 9x12 cm bir slayt rica ediyor. Biraz acele. Mümkünse hemen çektirip gönder. Ücretini gönderecek. Bekliyoruz.

4 Mart 1977, İstanbul

Sevgili Corni,

Sana ve Jack'a teşekkürler. Galerinin sahibi Selman Bey de çok memnun oldu. Telefonda konuşmuşsunuz. Kendisi şimdi Frankfurt'ta. Kartların renk ayrımı filmlerini orada yaptırmaya gitti. Yani işi ciddiye alan bir arkadaş. Daha önce bastıklarından sana ve Jack'a göndermiştim. Herhalde elinize geçmiştir. Bir de afişten yolladım. Aldın mı?

Burada şubat ayı bahar gibi geçti. Ama mart her zamanki gibi deli dolu girdi. Kar başlayınca en çok çiçek açan ağaçlara üzüldüm. Bereket dün biraz durdu fırtına. Aslında şu iyice pisleşen İstanbul için kar bir nimet. Türlü, çeşitli mikropları temizler hiç değilse. Hani Allah'ın işine karışılmaz ama daha yağması fena olmaz.

Sergiyi martın onuna kadar uzattılar. İyi de oldu. Gelip göremeyenler için. Ben bu ara biraz dinlendim, yan gelip yattım, ama olmuyor. Dün sabah erkenden kalkmışım. Oturup bir resme başladım. Konu: Lastik damlı gecekondu! Hani gecekonduların kedisini, horozunu, tavuğunu, çamaşırlarını filan yaptım ama doğrusu lastik damlısını atlamışım. Bizim evin ötesinde bir gün geçerken ansızın karşıma çıktı bu dam. Tenekeler uçmasın diye eski lastikleri dama koymuşlar. Bir otantik kompozisyon ki kimse düşünemez. Tabii ressamca aldım işi ele. Kendime göre, hissettiğim gibi başladım. Galiba iyi gidiyor. Bitince nasıl olur bilmem. Yani resim yapınca kendimi yine iyi hissetmeye başladım.

Gönül üniversiteye yeniden başladı. Bakalım dersler yine ne zaman kesilir. Malum, bizim kabadayı sağcılar solcular, tabancalı öğrenciler vur Allah vur! Bir sizden, bir bizden... derken sabah oluyor erken.

Bu kış pek sık görüşemiyoruz ama geçenlerde Anadoluhisarı civarında bir pazar günü Teo ve Beral'le yemek yedik. Sizleri andık. Aykut Kazancıgil de sergimden oldukça pahalı bir resim aldı. Teo cimrinin teki. Elini cebine sokmaz hiç. Neyse, paraları herhalde bir yere

götürecek.

Gönül'ün terliklerinden haber yok. Aslında burada da var onlardan. Boşuna zahmet. Şu ara içerden sesleniyor: Benden de çok selam, diye. Gecenin de ikisi. Kimbilir siz şu anda nerede ne yapıyorsunuz. Demin radyo söyledi. Merkezi Romanya'da bir zelzele olmuş. İstanbul'dan da hissedilmiş. Doğrusu ben hissetmedim. Bir daha olur mu bilmem ama rakım sağolsun. Haydi gözlerinizden öper yine haberlerinizi bekleriz.

24 Mart 1977

Sevgili Corni, Merhaba!

Senin mektubun da beni güldürdü. Hem de çok güldürdü. Bir ara Gönül merak etti, verdim okudu. O da güldü. Ama benim kadar değil. Çünkü çok güzel karakterize ettiğin o tipleri tanımıyor. Oysa mektubunu okurken hepsinin yüzlerini karşımda görür gibi oldum.

Bugün de postacı senin ve Anrich'in zarfını getirdi. Doğrusu her şey yolunda. Sana tavsiye ettiklerini tabii ben anlıyorum. Çetin Bey de anlar mı bilmem. Hiç şüphesiz iyi niyetli tavsiyeler. Atmosphaerisch, Faszination, Handlung ve Information... [Atmosferik, büyüleme, eylem ve enformasyon] Ama Gerald ve Bettina eminim ki tecrübelerine dayanarak bu hususlara parmak basmışlardır. Özellikle 1, 2, 3 no'lu maddelerin tartışılması gereksiz. Yalnız Flöteschnitzen [Çakıyla flüt veya ney yapımı] konusunu pek anlayamadım. Gerçekten de bunu açıklamak için bir ya da iki cümle ilave etmek mümkündür herhalde.

Sana bir iki de iyi haber daha: Benim galerici İstanbul'a döndü. Baskıların filmlerini getirmiş. Senin Çallı zaten iyi resim. Arkasına yazılabilecek metnin bir örneğini ilişikte gönderiyorum. Almancası iyi mi? Sen kontrol ediver. Ve bana gönder. Ayrıca kaç adet istediğini de yaz ki ona göre bassınlar. Selman Bey'e senin açık teklifini söyledim. Corni'den para ister miyiz? dedi. Tanısan seversin sanırım. İyi adam.

Sergimi geçen hafta kapadık. Her konuda dostça, efendice bir çalışma oldu. Sanırım aldığı komisyonda da memnundur. Dün sabah burada bahar başladı! Eskilerin "Nevruz" dedikleri gün. Bugün trençkot bile giyemedim. Ama belli olmaz. Hele şu mart çıksın aradan. Geçen pazar Anadoluhisarı'na gittik yine. Tepeler çiçek içindeydi. Sonra o civarda bir çömlekçiye uğradık. İhtiyar adam oturmuş tornanın başına. Şiir yazar gibi formlar yapıyor ama hiç de övünmüyordu. Yaptığı onu mutlu ediyordu da ondan. Para pula zaten boş vermişti. Yahu bizim buraları galiba iyi (politikacılar hariç).

Bir de başka bir hadise: Geçen hafta Ankara'dan gelen Devlet

Tiyatrosu'nun bir temsiline gittik Gönül ve arkadaşlarla. Piyes Arthur Miller'in "Köprüden Bir Bakış" adlı -ya da Türkçeye öyle çevrilen- çok iyi bir piyesi. Başroldeki arkadaş da Cornelius Bischoff! Allah Allah... Tıpkı sen. Fiziği, davranışları, yüzü, deri ceketi. Doğrusu pes. Hani insanlar iki tane derler ya, öyle. Üstelik çok iyi bir aktör. Gönül'le kulaklarını çınlattık. Belki duymuşsundur. (Hamburg Kunsthalle'sinde bir de Bichoff adlı ressam var, söylemiştim.) Galiba metafizik yaklaşımlara inanmak gerekiyor.

Kitabımızın çok iyi olmasını arzu ediyorum. Sana en kısa iki hafta içinde -kapağı ve resimleri- taahhütlü göndereceğim. Aslında direkt Verlag'a da postalayabilirim. Hangisi iyi olur, bana yazıver. Kapak'ı daha önce de gönderebilirim. Sanıyorum, buradakinden daha da iyi oluyor resimler, Preis [Ödül] alsak tabii fena olmaz. Ama almasak da önemli değil. Yazın kitabı masanın üstüne kor bir güzel rakılarız.

Gelirken boya getirmen tabii çok iyi olur. Sana yeni bir liste yazsam belki daha iyi olacak. Ama daha zaman var. Çok çeşit renk değil de bazı renkleri tercih etmeye başladım. Zaten eskiden de çok renkli değildim. İnsan galiba yıllar sonra başladığı yere dönüyor. Ama gerilemek değil bu. Ustalığın, bilinçlenmenin ana ocağına dönüşü gibi.

Selman'ın gönderdiği (Jack'a da göndermişti) kartları aldınız mı? Jack boş zamanında sana Paris'ten getirdiğim küçük "Köy Önündeki Torbalı At"tan da yine Çallı'nınki gibi bir slayt çeker mi? Onu da basabilir Selman. İş olsun diye söylemiyorum. Çallı'nın slaytı gerçekten de iyiydi.

Corni, ben de şu an biraz rakı ile birlikteyim. Ramazan'a ve o beni televizyonda gören dosta ve bütün siyah derili ve beyaz derili dostlara selam ederim.

Gönül ile gözlerinizden öpüyoruz.

27 Nisan 1977, İstanbul

Sevgili Corni,

O gün sesin çok net geliyordu. Annenin buraya gelmesi iyi tesadüf oldu. Postada bazı paketler sık sık kayboluyormuş. Hamburg'a gidecek birini ararken annen geldi. Kendisi bu cumartesi (ayın otuzunda) uçakla geliyor.

Kapak için teklifleri ve resimleri gönderiyorum. Sen yazdıklarımın Almancasını tercüme ediver ve kısa zamanda yayınevine gönderiver. Aslında pek geç kalınmış olmuyor da. Bundan sonrasını Anrich baba herhalde en güzel şekilde yapar. Neticenin başarılı olmasını dilerim. Kapağa senin isminin yazılmasını teklif ediyorum. Sanırım bu prensip olarak yanlış değil. Bizde öyle yapılıyor.

Orada teknik işler iyi. Baskı da güzel oluyor. Kitabı masanın üzerine koyup birlikte içtiğimiz gün herhalde güzel bir gün olacaktır.

Mayısta Ankara'dan sergi istiyorlar. İki hafta önce birkaç gün için oraya gittim. Eski dostları görmek iyi oldu. Hava da iyi olduğu için kömür kokusu da yoktu. Ama siyasi hava kokuyordu. (Haziran başında seçimler olacak.) Şu ara sergi için de pek niyetli değilim. Neyse, haydi hayırlısı, diyelim.

Gözlerinden öperim. Selam.

8 Mayıs 1977, İstanbul

Sevgili Corni,

İlk önce beni hem sevindiren hem de duygulandıran telgrafın geldi. Dün de mektubunu aldım. Resimleri başta senin, diğer arkadaşların iyi bulmanız tabii beni memnun etti. Bakalım Anrich ne diyecek. Hep söylediğim gibi elimden geldiği kadar çalıştım. Ümit ederim ki kitap bir bütün olarak başarılı olur. Annenin gelişi beni meraktan kurtardı. Postada kaybolmasından endişe ediyordum. Bu arada bizim her işimiz zıvanadan çıktı. Herhalde duyuyorsunuz. Tam bir panik içinde günleri geçiriyorlar. 1 Mayıs günü Taksim Meydanı kanlı meydan oldu. Bir tarafta Maoist denen beyler, öte yanda kim oldukları açıkça bilinmeyen -aslında malum- uğursuzlar. Birincilerine göre Taksim Meydanı'nın adı artık Kızıl Meydan olmalıymış! İkincilerin ise konuştuğu yok. Basıyorlar tetiğe. Karşılarında kimler var: Evine dönen bir çocuk, bir kadın, bir vatandaş v.s... Tabii bazen de dürbünlü tüfeklerle birbirlerini hedef alıyorlar. Erken seçim festivali de başladı. Her kafadan bir ses. Ecevit'e de saldırıyorlar. 5 Hazirana kadar daha neler olur, bilemem. Haydi hayırlısı, diyelim. Üniversiteler yine kapalı. Gönül normal olarak mayıs sonunda dersleri bitirirdi. Bu defa nasıl olacak, bilinmiyor. Bazı fakültelerin haziranda da derslere devam edeceğini söylüyorlar. Yani, durum kısaca böyle.

Bir ara Sami Dayım geldi. Bugün Tarabya'da birlikte yemek yedik. Salı günü dönecek. Telefon edecek. Aslında kalkıp sizin o tarafa gelmeyi düşündük bir ara. Ben kendi hesabıma nerede olursa olsun sessiz, kafamı dinleyerek resim yapmak isterim. Yani seyahatte, gezmede gözüm yok. Kitap yayınlanınca ona paralel olarak bir sergi de açılabilir. Ama bunun için en uygun zaman ne zamandır?

Gördüğün gibi kararsız oluyorum. Ankara'da şu dırıltılı günlerde sergi açmaktan vazgeçtim.

Anrich herhalde yazar. Metin için hangi puntoları seçecek, hangi kapağı tercih edecek, merak ediyorum. Bildiğim kadar teknik ve sanattan anlayan bir arkadaş. Yine de bu ara yanında olmak isterdim. Jack'a, Stups'a, Rolf babaya ve diğer dostlara selam. Slayt yine çok iyi.

Annen buradayken Belma Çallı'yı bize davet ettik. Matbaacı ile copyright için anlaşma yaptılar. Baskılar devam ediyor. Belmacık biraz ak saçlı olmuş. Ama yine şirin. Ne varki hep hastalıktan, ilaçlardan bahsediyor. Yani hastalık hastası olmuş. Galiba kadınların çoğu böyle.

Bugünlük bu kadar.

Gözlerinizden öpüyoruz.

P.S. Ingeborg'a lütfen telefon ediver. Gönderdiği nefis gravürü aldım. Teşekkür ederim. Onlara ayrıca yazacağım.

25 Mayıs 1977, İstanbul

Sevgili Corni,

Sizde hava nasıl bilmem ama buralara yaz geldi. Bizim sokak sıcakta çekilmiyor. En iyisi basıp Ayvalık'a gitmek. Bahçedeki nar ağacının altında bir yudum içip denize Merhaba demek...

Gönül aybaşında gidebilir. Ben henüz kararsızım. Burada gelişmesini beklediğim bir iş var. Bir hafta, on gün beklemeye değer. Teklif daha yeni. Ama doğrusu iyi teklif. Bilemedin haziranın en geç onunda Ayvalık'tayım. Kış yine de fena geçmedi ama doğrusu açık havayı, denizi özledim. Buradaki evi boşaltmıyoruz. Dursun, belki yazın da lazım olur.

Son günler eve gelip resim alanlar çoğalınca ferahladım. Buradaki hayat bizim parayla çok pahalılaştı. Büyük, dahi iktisatçılarımız Türk Lirasının değerini doğrusu çok iyi koruyorlar. Karaborsa, hırsızlık, rüşvet gırla gidiyor. Zaten sen de orada, bizde olup biteni iyi takip ediyorsun. Seçim sonuçları üzerinde kesin bir şey söylenemez. Hani meyhaneci tabiriyle, her şey oluruna varır, diyelim. Tabii benim de bugünkü şartlar içinde nereye varılmasını istediğimi biliyorsun.

Kitap konusuna da kısaca değinelim. Biliyorsun, bütün iyi niyetimle işi ciddiye aldım. Açıkçası: Ne Çetin Öner ne de Anrich için değil, sadece senin içindi. Sen resimleri sevdikten, değerlendirdikten sonra üst tarafı önemli değil. Kritikerleri ise doğrusu hiç önemsemedim. Sadece merak ettiğim bir şey var: Hangi kapağı seçtiler, puntolar nasıl ve baskı iyi olacak mı? Ümit ederim ki hepsi de başarılı olur da kadehimizi iç rahatlığı ile kaldırırız.

Bu tarafa yolculuğunuzun kesin tarihini tekrar bildirir misin? Kısa süre de olsa Ayvalık'ta buluşmamıza sevineceğim. Bakarsın belki de Urlaub'u yine de Ayvalık'ta geçirmek istersiniz. Jack'a tekrar Danke Schön. Bizim kanunlara göre Belma, Çallı'nın tek varisi olduğu için ondan izin almak gerekiyormuş. Anrich telefon ederse selam söyle. Bana da bir iki satır yazarsa iyi olur.

İşte Corni, bugünlük bu kadar. Hepinize selam ediyoruz.

30 Haziran 1977, Ayvalık

Sevgili Corni,

Şu anda Cunda adasının arkasında güneş batıyor. Küçük balkonda rakımı yudumluyorum. Deniz sakinleşiyor. Nar ağacının altında bir kedi. Kumrular uçuşup duruyor. Uzakta bir balıkçı takası. Martılar arkasından gidiyorlar.

Kısacası, nihayet Ayvalık'a geldim. On gün önce İstanbul'u terk ettik. Galiba yazmıştım. Daha önce gelmek istiyordum ama bir arkadaşı kırmamak için bekledim. Yeni bir haber: Tarabya'da da galeri açtık. Açılış ilginç oldu. Hristo'ya yakın nefis bir galeri. Karma sergide Avni de var. Sergi bir ay açık. Sanıyorum yaz boyu gelen giden olur. Satış da oldu. Neyse, tam zamanında Ayvalık'a geldim. Gönül evi tertemiz yaptırmış. Bahçeye de girişti. Ayçiçekleri insan boyunda. Plajlar çok kalabalık değil (iyi ki değil). Ben yine bizim Ankara plajına gidiyorum. Gönül sık sık denize giriyor. Ben de meşhur yürüyüşler yapıp kendimi suya atıyorum. Biraz dinlendim. Yeni resimler başladı.

Son mektubunu almıştım. Herhalde İstanbul'da unutmuş olacağım. İzmir'e geliş tarihinizi kesinlikle hatırlayamıyorum. O gün buluşuruz. Dönüşte odanız hazır. İki gün iki gündür. Kaldı ki daha uzun kalsanız sevinirdik. Bana İzmir'e varacağınız tarihi tekrar yazıverir misin? Bir değişiklik olabilir. Telefonu hatırlıyor musun? 1204 Ayvalık.

Şu ara Teo'dan başka kimseyi görmüyorum. Ecevit güven oyu alır mı bilemem. Tabii her şeyden önce memleketin şu sallantılı durumdan kurtulması. Tatsızlık maalesef devam ediyor. Seçimler ne yazık ki kesin bir sonucu sağlayamadı. Dananın kuyruğu yakında kopar.

İşte durum kısaca böyle. Geçende Gönül'cüğümle Ali İhsan'a gittik. Zaman ne çabuk geçiyor. Ama tabiat yine güzel. Orada sizleri andık.

Mektubunu bekliyor, gözlerinizden öpüyoruz.

20 Eylül 1977, Ayvalık

Sevgili Corni,

Günler hızlı geçiyor. Siz de hızlı gelip gittiniz. Simone'nin mektubu sevindirdi beni. Bu arada iyi bir başka haber de aldım. Bizim "Der Drachen im Baum" için "Stand hier auf einer Bestliste deutcher, österreichischen und schweizerischer Kinder und Jugendbücher" ["Ağaçtaki Uçurtma": Alman, Avusturya ve İsviçreli çocuk ve gençlik kitapları, burada çok satanlar arasında yer alıyor] diye yazdılar. Doğrusu iyi bir haber. Çünkü oradaki bizim geri kafalı iktidarın kültür (!) müşteşarları kitaba bok atmışlar. Neyse, Gülibik'ten ne haber? Doğrusu baskıyı merak ediyorum. Eylülde demiştin. Belki de bugünlerde gelir. Biz ekim sonuna kadar buradayız. 4 Kasım Ankara'da sergim açılacak. Gönül'le gideceğiz. Oradaki dostlara iyi bir sergi hazırlıyorum. Senin boyalar doğrusu tam zamanında geldi.

Ayvalık bugünler daha da güzel. Gürültü patırtı bitiverdi. Deniz ayna gibi. Çallı'nın kartlarını da bugün postalıyorum. Arka yazısını dediğimiz gibi yapmamışlar. Eh, ne söyleyelim. Yine de işe yarar.

Gönül ile gözlerinizden öpüyoruz. Yine haberlerini beklerim.

12 Ekim 1977, Ayvalık

Sevgili Corni,

Dün postaneye uğramıştım. İçerden seslendiler: "Orhan Abi sana büyük bir zarf var Alamanya'dan!" Aldım zarfı, gittim meydandaki kahveye. Bu ara, hele sabahları Ayvalık bir şiir. Soğuk bir Efes birası söyledim. Yavaşça açtım Gülibik'in zarfını.

Sonra kalkıp eve geldim. Bir duble rakı ve iyi niyetle kitaba sokulmaya başladım. Söylemek gereksiz, senin çevirin harika. Zaten senin ozan olduğunu iddia eden benim. Çetin de amma şanslı kerata? Kime niyet kime kısmet.

Kritik?!: Kitabın iç düzenlemesi çok iyi. Sayfa boşlukları, resimlerin seçiliş şekli başarılı. (Sadece baba ile çocuğun pazar yerindeki desenin yan boşluğu biraz anlamsız.) Ama hangi grafiker yaptıysa doğrusu iç düzenleme için kendisini kutlarım. Benim doğulu bir ressam oluşuma yaklaşabildiği için. Keşke eşek desenini de bir yere koyuverseydi.

Kapak: Kötü. Aslında suç benim biraz da. Slaytı göndermeyecektim. Zemin rengi ve bilhassa yazılar ve amblemin yeri, kısacası esaslar iyi olmamış. Yoksa baskıya diyeceğim yok.

Kıssadan hisse: Atına sahip ol, derler ya. Baskıya girmeden ben gelip ya da Anrich'le öyle anlaşıp provanın hepsini görmeliydim. Yanlış anlama, belki de yayınevi haklıdır. Ama ben o çok sade kapaklardan birini tercih ederdim. Bunu da aslında belirtmiştim. Asıl önemli diğer bir nokta da kapakta senin adının olmayışı. Bence bu pekala mümkündü. Ama belki de böyle bir kuraldan yola girmişlerdir. Umarım kitabımız ilgi uyandırır. Aslında daha birçok çalışmalara birlikte varım. Geçenler H. Taner telefon edip adresini tekrar sordu. Keşanlı'yı da ciddiye alacağını biliyorum. Bu Türkçeye yaptığın hizmetleri tarih bir gün değerlendirir, biliyorsun.

Ay sonu İstanbul'a (o artık pek sevmediğim metropole) gidiyoruz. 4

Kasım'da Ankara'dayız. Sergimin açılışında olacağız. Sonra? Sonrası Allah kerim... Yahu, sizin oralarda da pek huzur, keyif kalmadı galiba. Vur, öldür... ne oluyor?

Hadi Corni, haberlerini beklerim. Çallı'lar eline geçmiştir herhalde.

30 Ekim 1977, İstanbul

Sevgili Corni,

İki gün önce mektubunu, bugün de kitabı aldım. Ankara'ya giderken bendekini birlikte götürmüştüm. Sergide gösterdiğim arkadaşlar aralarında Avni Arbaş da vardı sevdiler. Türk-Alman Derneği'ne uğrayıp Anrich'in adresini verdim. Yakından ilgileneceklerini söylediler. Durumdan Anrich'in memnun oluşuna sevindim. Adamın iyi niyeti ortada. Umarım satışlar da iyi olur.

Çetin efendinin davranışına gelince... Okurken senin yüzünü solduran fikir beyanlarını (!) her ne kadar bilmiyorsam da kemali afiyetle gagasına edeyim. Bu nankör kerata bir ara sergimin açılışında gözüme ilişti. Davetiye göndermemiştim. Galeri zaten bilmez. Hanımı ile teşrif etmişlerdi. Bir ara yanıma gelip bir şeyler mırıldandılar, eve filan davet ettiler. Üzerinde bile durmadık. Hani insan hiç değilse "sağol abi" der. Hadi, benim nankör oğlum, diyerek yanlarından uzaklaşmıştım. Sonra toz olup gitmişler. Adam sen de... Kim ne derse desin bu cahil oğlanda bir bit yeniği var. Merhabamı keserim, olur biter. Cehenneme kadar yolu var.

Zamanın hızlı akışı içinde günlerin nasıl hızlı geçtiği malum. Daha şimdiden yaz günlerini özlemeye başladım. İstanbul iyice sıkıcı olmuş. Zaten memleketteki gidişat bombok. Her gün banka soygunları, öldürülen talebeler, bombalamalar, zart zurt... Ne failleri bulunuyor ne soranı arayanı var. Fiyatlar Himalaya Dağına tırmanıyor. Para beş para etmez. Biz gelir gelmez kiradan iyi bir kazık yedik. Üstelik altı ay peşin istedi orospu karı. Hır çıkarmakta fayda yoktu, sineye çektik. Geçen pazar arkadaşlarla Kilyos'a gitmiştik. Hadi bir şeyler yiyelim, içelim dedik. Bir hesap! Hepimize kol kadar girdi. Öte yanda aynı parayla bir ayda ailesini geçindiren insanlar. Asıl sorun zaten burada. Çözülmedikçe daha da çetrefilleşen bir durum. İnsanlıktan, insan haklarından bahseden nutuklar karın doyurmuyor. Ben sizdeki olayları Spiegel ve bazen Stern'den izliyorum. O dergiler de ateş pahası olmuş. Ne de olsa henüz kıyamet kopmadı. Başımızı alıp çekip Ayvalık'a gitmeyi düşündük bir ara. Gönül üniversiteden de bıktı. Aldığı maaş bir şey değil. Sonunda galiba öyle olacak. Hiç değilse kafamız dinlenir. Burada da sergi istiyorlar, şimdilik içimden

gelmiyor. Belki martta. Sonra da Ayvalık'a gider bahçeyi sularım.

Bu hafta Haldun Taner'i arayacağım. Gönül'ün kardeşi Osman Karaca ile iyi dostlar. Osman onun da copyright'ını yürütüyor.

Şimdilik durum kısaca böyle. Bereket havalar iyi gidiyor. Ben de içkiye arada bir, ara veriyorum. Mesela bu akşam bir yudum içmedim. Yarın akşam tabii belli olmaz. Elliyi devirdik, galiba dikkatli olmamız gerek.

Hadi, gözlerinizden öperim. Karin'e, Simone'ye tanıdıklara selam.

9 Ocak 1978, İstanbul

Sevgili Corni,

İlk mektubunu ve ruloyu almıştım. Yeni mektubunu da dün aldım. Eh, peki bu yeni yıl eskisinden daha hayırlı! mutlu olsun diyelim. Burada herhalde biliyorsun 77'nin son günü baş belası MC hükümeti defolup gitti. Doğrusu o geceyi millet derin nefes alarak, umutla geçirdi sanıyorum. Öyle ya, Ecevit'in amblemi zaten: Umut... Karaoğlan bu sefer işi sıkı tutmuşa benziyor. Zaten şu sıra Türkiye için ondan başka alternatif de yok. Her şeyden önce kanlı gidişata dur diyebilirse aferin derim. Ötekilerin bıraktığı pislikleri temizlemek için uzun zaman ister.

Efendim, ben eğer biraz Almanca lisanına vakıf isem, gönderdiğin kritiklerdeki resimlerim için yazılanları doğrusu pek beğenmedim: "grossartig", "grosszügig", "hervorragend"... [Muhteşem, cömert, mükemmel.] Senin çevirin için yazılanlar da en azından o kadar sevindirdi beni. Şaka bir yana, asıl başarı senindir. Peki ya yazın, diyeceksin. Canım tabii o da var. Var amma... Bu bilirsin bazan öyle olur, çeviri orijinal metni aşar, yeniden bir yaratmadır bu. Ben bazı örneklerini biliyorum. Neyse, ikimizin iyi niyeti, bu kitabı güzelim basan Anrich'e feda olsun. Ama o nankör oğlumuza olmasın.

Anladığım kadar Gülibik ilgi uyandırdı. Ama bu satışa etki yapıyor mu? Yayınevinin duyuruları olacak mı? Mesela bir resimli pankart ya da ufak boy bir afiş vitrinleri süsleyebilir. Sizin orada ne güzel örneklerini görmüşümdür. Hatta Türkçe olarak da basılabilir. Hep biliyoruz. Bir şeyi duyurmak o şeyi yapmak kadar, belki de ondan da önemli çağımızda. Bizde bunu beceremeyen yayınevlerinin bir kısmı kitapları depolarda farelere peşkeş çekiyorlar. Tabii fareler adına sevinilecek bir durum.

Şişko'nun baskıları için ne demeli? Teknik değişince çizginin yaşayan yanı ölüyor. Sanki benim resimlerimi buğulu bir camın arkasında görür gibi oldum. Oysa o iyi kızı severim. Bir teklif: iç sayfalardaki kucağında horozlu 2 adet çocuk'tan 70x100 cm ya da daha küçük boyutta grenli, en iyisinden bir kağıda orijinalin aynısı basabilir mi? Her birinden onar adet diyelim. Yani litografi tadında baskılar. Siyah-

beyaz. Bu baskılar benim burada imzam ile çok iyi fiyata satılır. Ben de Şişko'ya en iyi yemenilerden gönderirim.

İstanbul'un şu sıra soğuk günleri. Kar yağdı yağacak. Zaten pek çıkmıyorum. Dostlar arıyor bereket. Bir yeni türkü tutturdum. Ufak boy resimler. Ama iyi gidiyor galiba. Bir de inandığım bir şair arkadaş -Halim Güzelson- yayınlamak istiyor. Benden kitaba sahip çıkmamı istedi. Yani, resimlemek, puntoları seçmek, baskıyla ilgilenmek. Halim, bizim Otyam'la eski dostumuzdur. Onu gerçekten severiz. Şöyle böyle yirmi yaş var aramızda. Ama öylesine delidir ki belki de en gencimiz odur. Hadi kitabına isim olarak koyduğu şiirini sana da yazayım.

OTOPSİ

Morgta açılınca kafatası

Doktor beyler beyin gördüler

İndirince tenkafesine neşteri

Doktor beyler yürek gördüler

Yürekte ne gördüler dersiniz?

Yürekte memleket gördüler

Dünya gördüler

Bir de dost gördüler

Ama bu işte doktor beyler

Doğrusu geç kaldılar

Çok geç kaldılar

Bu şiirini yakın arkadaşı Orhan Veli için yazmıştı ölümünde. Geçen hafta Yüksel Pazarkaya'dan mektup aldım. Gülibik'i Frankfurt'ta Messe'de [Fuar] görüp almış. "Yazar, çevirmen ve sen olmak üzere

bütün katkısı olanların ellerine sağlık. Baskının, dizginin, sayfa düzeninin, cildin ve formatın hepsi de mükemmel. Doğrusu kıskandım." diyor. Bu arkadaşla henüz tanışamadık. Ama üç yıldır mektuplaşarak sanki dost olmuş durumdayız. İstersen ona bir telefon ediver.

Gülibik'in yayınlanışı üzerine burada basında pek bir haber çıkmadı. Ben de üstüne pek gitmiyorum. Kendi propagandasını yapıyor derler diye. Bana kalırsa aşağıda isimlerini yazdıklarıma göndermeli kitaptan. Bilhassa Haldun Taner'in her pazar Milliyet'te yazıları çıkıyor. Sanırım üzerinde duracaktır.

Haldun Taner

Hasan Pulur

Orhan Duru

Rauf Mutluay

Behçet Necatigil

Bülent Dikmener

Osman Karaca

Şimdilik bu kadarı yeter.

Tabii bir de Dr. R. Anhegger'e Lesezeitung'u da aldım. Kitabın kapağı pul gibi ne de güzel duruyor. Ben ilk önce Stern'leri değerlendirme puanı zannetmiştim. Tabii sonra anladım.

İşte şimdilik böyle vaziyetler. Gönül ile hepinizi öpüyoruz.

P.S. Ulrichlere selam. O güzel ablanın burada en iyi bir galeride sergisini açabiliriz. Tabii arzu ederse. Kaldı ki o Türkiye'yi İstanbul'u sever. Bir soruver istersen. Bana fikrini yazsın.

19 Ocak 1978, İstanbul

Sevgili Corni,

Mektubunu bugün aldım. Doğrusu iyi. Prospekt, İnci'nin yazısı, Rundfunk... Hepsi de sevindirici. İlişikte, burada Yüksel Pazarkaya'nın yayınlanan yazısını gönderiyorum. Doğrusu bu dostlar gerçekten dost çıktılar. Ne gariptir, henüz tanışıp yan yana gelerek bir yudum içemedik.

Bu ara Osman Karaca'ya telefon edeceğim. Yakında Taner'le bizim evde buluşup hasret giderelim. Ben iki haftadır gripten kafayı vurup yatıyordum. Daha önce yazmak istememiştim. İlk ablamı (bilirsin dört kızkardeşim var. O birincisiydi) hiç beklemediğimiz bir anda kaybettik. Galiba kabristanda üşütmüş olacağım. Neyse şimdi iyileşiyorum.

Keşanlı Ali'nin bir gün perdesini açabileceğimizi umuyorum. Hele o değerli rejisör işi ele alırsa ne iyi olur. Yeni yıla zaten umutla girdik (umut fakirin ekmeği).

Yine iyi haberler

İyi günler...

9 Şubat 1978, İstanbul

Sevgili Corni,

Dün Haldun Taner'le Divan Otelinde buluştuk. Son yazdıklarından ona bahsettim. Memnun oldu. Özellikle Viyanalı rejisör konusunda heyecanlandı. O üstadı biliyor ve çok kıymetli buluyor. Kendisi bugün sana daha detaylı yazacak. Ay sonunda Ankara'ya gidecekmiş. Dışişleri Bakanlığı'nda tanıdıkları çokmuş. Kültür Dairesi'ne Ecevit'le birlikte anlayışlı dostlar tayin oldu. Zaten Haldun'u tanıyorlar. Buraya yapılacak etüd yolculuğu için her türlü kolaylığın yapılabileceğini garanti ediyor. Sadece tiyatrodan antetli bir kağıda yazılı resmi bir yazının gelmesi gerekmiş. "Haldun Taner'in Keşanlı Ali Destanı adlı piyesini yeni çevirisi ile repertuvarımıza aldığımızı bildiririz" şeklinde bir yazı yetermiş. Kendisi mektubunda kesin şeklini daha iyi bildirecek. "Bu yazı ile Dışişleri Bakanlığı'ndan birçok avantaj sağlayabilirim" dedi.

Bu ara piyesin Prag'daki temsilinin filmini bize gösterecek. Ayrıca sinema filmi olarak burada çevrilen filmi de aynı gün seyredeceğiz. Aktörlerle tanışacağız. Bütün temsillerin fotolarını da kritiklerini de getireceğini söyledi. Kısacası o durumu çok pozitif görüyor. Dışişleri Bakanlığı'nın benim sergimi de destekleyeceğinden emin. Bonn Sefareti'nin, Kültür ateşelikleri için konuyla ilgilenmeleri için ayrıca talimat verilecekmiş. Resimlerimin gönderilmesini de Dışişleri Bakanlığı üzerine alırmış. Aslında ben de bunlara inanıyorum. Zaten adamların vazifeleri bu.

Durum iyice kesinleşince atlar birkaç günlüğüne Hamburg'a gider, filmleri oradaki arkadaşlara gösterir, ön temasları yapar, kararlara varırız, diyor. Neyse bunlara şimdilik daha zaman var. Herhalde bir an önce resmi formalitelere başlamak gerekli. Tiyatro sahnesinin planını gönderirlerse bir maket yaptırıp yazın Ayvalık'ın güneşinde dekora en güzel şekilde başlarım. Sonra kostümler, afiş v.s. Tabii rejisörün üslubunu (stilini) bilmem gerekli. Tam bir Einheit [Birlik] kurmamız ancak böyle olabilir. Bütün bunları sen de bilirsin. Bir gün perdeyi açtığımız anı düşününce doğrusu heyecanlanıyorum. Arkasından sergi. Belki de hayatımın en iyi sergisi olabilir.

Ingeborg mektubunu Ayvalık'a yazmış. Dün gecikmiş olarak burada aldım. Ona da yazacağım. Horozlu Çocuk baskıları ne alemde. Hep postacının eline bakıyorum. İşte Corni, şimdilik durum böyle.

Gözlerinizden -Gönül ile- öpüyoruz.

2 Mart 1978, İstanbul

Sevgili Corni,

Sen de duymuşsun, bir Ankara yapıp döndük. Korutürk'ün Çankaya'sı iyi idi ama ben daha çok dostları bir arada gördüğüm için o gece sevindim.

İstanbul, bugün bahar yarın kış... Ama eli kulağında gelecek "Bahar".

Devalüasyon, şu bu. Paranın değeri düşüyormuş. Eh, parası olan düşünsün.

İstanbul'a dönerken Haldun Taner'le aynı trendeydik. O şimdiden temaslar yapmış bile. Keşanlı Ali'ye başarılar. Hatırlarsın, Tünel'e giderken Narmanlı Han vardır ya, oradaki bizim hocanın eski atölyesini harika bir galeri yaptılar. Nisanın 11'inde orada sergim olacak. Yani Bedri Rahmi Eyüboğlu galerisinde öğrencilerinden ilk ben sergi açmak durumunda oluyorum. Tabii hem çok heyecanlı, hem de sorumlu bir durum. İyi hazırlanıyorum. (Horozlu Çocuklardan II-III) yetişirse sevinirim. Ama zor olacaksa kendini yorma. Ulrich'in sergisini de orada açarız. Ama bu sezon olamaz. Yarın ona da yazarım. Gülibik filmi hayırlı olsun. Geçenlerde TV'de Çetin'in bir filmini seyrettik. Çok fena idi. Ne sağcısı ne solcusu sevdi. Ama ne de olsa bizim Yeşilçam'ın (Hollywood'un) baldır bacak filmlerinden daha iyi bir çıkıştı.

Ben bu ara Metin Eloğlu'nun kitabını resimliyorum. Sergime yetişecek. Birlikte imzalayacağız. Paris-Paskalya-iyi ama; şu nisan günü sergimin açılışına gelebilseydiniz ne iyi olurdu. Gözlerinizden öpüyoruz.

2 Nisan 1978, İstanbul

Sevgili Corni,

Bu kış sağlık açısından pek iyi geçmedi. Uzunca süren bir gribi atlatıp biraz kafamı dinlerken yeniden hastalandım. Evden çıkamıyorum. Dışarıda da bir bok yok ya... Neyse ki bahar geliyor.

Geçen hafta Haldun Taner telefon etti. Anladığım kadar bizim Dışişleri Bakanlığı sizin uçak biletlerinizi gönderecekmiş. Daha önce de yazmıştım, Taner bu konularda forslu. Bir de sizin taraftan gelen bir mektubu okudu. Yani iki taraf da memnun.

Gelmenizin tarihi mayıs içinde düşünüyorlar. Haldun Mayıs 15'e kadar gelseler iyi olur, dedi. Galiba o tarihten sonra bir yolculuğa çıkacakmış. Benim için fark etmez. Biz ancak haziran başında Ayvalık'a gidebiliriz.

Seninle burada buluşmak iyi olacak. Piyesin Prag'taki temsilinden çekilen filmi de görürsünüz. Ayrıca Haldun buradaki aktörleri tanıştırmak istiyor. Hamburg için yapılacak çalışmaların prensiplerine karar veririz. Yani gelişiniz her bakımdan faydalı olacak.

Davetiyem ilişikte. Sergim hazır. Bu mektup biraz gecikti. Ama sen geliş tarihinizi, ne kadar kalabileceğinizi, kaç kişi geleceğinizi yazıver.

Hadi, Corni,

Gözlerinizden öpüyoruz.

14 Mayıs 1978, İstanbul

Sevgili Corni,

Geçiyor, geçecek, falan diye sana yazmak istememiştim. Neredeyse ikibuçuk aydır bu meret "Sarılık" zırıltısı ile uğraşıyoruz. Doktorlar başlangıçta pek ciddiye almadılar. Bol istirahat, tatlılar, iyi gıda ile çok sürmez yirmi günde atlatırsın, dediler. Dediklerini yaptım. Tabii içkiyi kökünden kesip atarak, evde dinlenmeye başladım. Bir yerim ağrımıyor, halsizlik pek yok, mide normal. Fakat idrardaki kırmızılık açılmadı. Cildimdeki sarılar ve kaşıntı durmadı. Kalkıp bu hastaneye [Amerikan Bristol Hastanesi] geldik. Ünlü prof'lar işi bu defa sıkı tutmaya başladı. Ne de olsa disipline girmiş oldum. Serumlar, iğneler, maydanozlu köfteler... Yani tam bana göre işler! Ama boşuna! Kısacası iş cerrahi müdahale gerektiriyormuş. Yani bıçak altına yatmak. Tabii pek hoş bir haber değil. Yine de akli düşündüm. Adamlar iyi niyetli, açıp safra kesesindeki tıkanıklığı bulup açmak istiyorlar. Hastalık mikrobik olsaymış tedavisi çok daha kolay olurmuş. Bunu da anlıyorum.

Başta bizim Gönül, bazı tanıdıklar, olmaz efendim, belki Avrupa'da ameliyatsız o taş mıdır nedir, düşürülür diye tutturdular. Bana söylemeden sana telefon etmiş. Hamburg'a gelmemi o kadar çok istiyordu ki. Hiç yalan söylemeyen Gönül, -Corni duymuş, o telefon etti diye beni kandırmaya kalktı.

Şimdi, bu konunun şüpheli yanı yok. ister burda ister Hamburg'ta ya da Londra'da ameliyatın şart olduğunu buradaki gerçekten otoriter prof'lar etraflıca izah ettiler bana. Zaten böyle pek nazik bir ameliyat da değilmiş. En ustaları Bediî Gorbon adında bir üstad. Salı günü bendenizi o taştan kurtaracak. Yani iki gün var. Moralim iyidir. Başka türlüsü neye yarar. Üst tarafı benim elimde değil ki.

Sizin İstanbul fikrinizi çok doğru buldum. Geliş tarihiniz ne zaman?

İyi, sıhhatli günlere...